

KARYS

1977
GEGUŽĖS
Nr. 5

KARYS

1977
Nr. 5 (1532)

Redaktorius
ZIGMAS RAULINAITIS

Administratorius
LEONAS BILERIS

Redakatoriaus pavaduotojas
JONAS RŪTENIS

Atskirus skyrius redaguoja:

S. KAUNELIENĖ
"TREMTIES TRIMITAS"

BALYS BRAZDZIONIS
"Lietuviai Kariai Laisvajam
Pasaulyje"
BRONIUS BALČIŪNAS
"Karinės žinios"

Leidžia:
L. V. S. RAMOVĖ N. Y. SKYRIUS

TURINYS

K. Ruseckas — Vilniėtė su verbomis	viršelis
A. Tyruolis — Peter Suchenwirt, Žygis į Lietuvą (pabaiga)	161
P.J.J.V. — Žvilgsnis į P. Genio straipsnį	166
P. Būtėnas — Vilnius mūsų net ir etnis centras	169
J. Rūtenis — Žilvičiuos pavasaris supas	175
J. Puzinas — Dr. V. Sruogienės "Lietuvos Steigiamąjį Seimą" pristatant	176
R.M. — Redakcija prekiniame vagonė	179
B.B. — Istorinis žvilgsnis į veiksmus	184
TREMTIES TRIMITAS	186
A. Mikulskis — Bolševikai sunaikino mūsų meno ir kultūros kūrybą	187
S. Paulauskas — Šauliško gyvenimo nuotrupos	194
KARINĖS ŽINIOS	196
KRONIKA	198

ATSTOVAI:

Baltimore — M. ŠIMKUS, Chicago — J. STANKŪNAS, Cleveland — F. EIDIMTAS, Los Angeles — O. ZADVYDAS,
Australia — V. ŠALKŪNAS

JUNGTINĖSE AMERIKOS VALSTYBĖSE

BOSTON, MA — S.J. Minkus
CHICAGO, IL — "Gifts International",
"Parama", Cicero Delicatessen, Baly's
Radio & Television
DETROIT, MI — V. Čižauskas (Šv.
Antano Parapijos Spaudos Kioskas),
V. Perminas
LAKELAND, FL — J. Kantanavičius
OMAHA, NB — J. Naikelis
WATERBURY, CT — "Spauda"
WOODHAVEN, NY — "Romuva"

PLATINTOJAI

KANADOJE

TORONTO, ONT. — V.A. Aušrotas, P.
Misevičius, Aug. Kuolas
MONTREAL, QUE. — Parish Library

ANGLIJOJE

"Dainora — 14 Priory Road; Kew, Sur-
rey; TW9 3DF. Tel. 01-940 6377

V. VOKIETIJOJE

Juozas Nevulis, 6793 Bruchmuehlbach-
Miesau 2 Bahnhofstr. 11

AUSTRALIJOJE

S. Slavickas, 22 Slevin St., No. Geelong,
3215, Vic.
W. Paluk, 1 Brentmall Ave., Blair
Athol, 5084, SA.
S. Pačėsa, 82 John St., Lidcombe, 2141,
NSW.

Prenumerata JAV-bėse ir užsienyje: metams — \$10.00, pusmečiui — \$5.00, atskiro nr. — \$1.00

Pinigus siųsti šiuo adresu: KARYS 341 Highland Blvd., Brooklyn, N.Y. 11207, USA

KARYS, magazine for the veterans of Lithuanian descent and for Lithuanians in the wide world

Published monthly except July and August by "KARYS" — 341 Highland Blvd., Brooklyn, N. Y. 11207, USA

Subscription \$10.00 per year. Single copy \$1.00 — Second Class Postage Paid at Brooklyn, N.Y. Publication No. 291500

Isteigtas Lietuvoje 1919—
Nepriklausomybės kovų—
metais

KARIYS

Atgaivintas Jungtinėse
Amerikos Valstybėse 1950
metais

PASAULIO LIETUVIŲ KARIŲ - VETERANŲ MĖNESINIS ŽURNALAS

Nr. 5 (1532)

GEGUŽĖ — MAY

1977

PETER SUCHENWIRT

ŽYGIS Į LIETUVĄ

ISTORINĖ POEMA IŠ 1377 METŲ

Vertė A. TYRUOLIS

(Pabaiga)

II

Po to jų laukė Lietuva,
Ir tenlink buvo paskelbta
Žygiuotė, tam juk jie visi
Čia atkeliavo iš toli.
Maršalas, žygio patarėjai
Svečius dėl atsargų įspėjo —
Tam niekas priešintis nedrįso —
Kad trim savaitėm jų iš viso
Turės imt raiteliai, marinai.¹⁵
Tiekėjai laiko negaišino
Visus aprūpinti maistu,
Kai kas jo pirkosi už du
Brangiūju auksu, sidabru.
Keliavo jie su magistru,
Kurs garbei svečio prakilnaus
Ir taipgi Motinos Dangaus
Norėjo žygy būt tame.
Patraukę Sembijos žeme,
Jie metėsi ties įsrute
Šešupės linkui, tam daikte
Greit tiltus keturis pastatė.¹⁶
Vanduo tenai, kaip esam matę,
Gilumo ieties išstis; —
Siūbavo tiltai kiek dėl tos
Ilgos žygiuotės ir spūsties.
Būriai patraukė link srities,
Kur plaukė Nemunas platus,
Jo plotis lanko šūvio bus.
Visiems tad į laivus suėjus,
Jėgų marinai negailėjos,
Darbavosi jie iš širdies
Ir grūmės sunkiai, iš peties,
Nuo priešpiečių lig išnaktų

Jie yrės tarp dviejų krantų,
Praplukdę taip daugiau gal nei
Trisdešimt tūkstančių šauniai.¹⁷
Laivų gi buvo ten išvis
Šeši šimtai ir dešimtis.
Nuskendo iriantis tenai
Mums vienas knechtas, trys žirgai.
Toli pagrobus juos vilnims,
Tegul atlygins Dievas jiems!
Pagonių žemėj mūs karių,
Gal tūkstantis, visu būriu
Pradėjo veržtis per miškus,
Per dykrą, per griovius, laukus,
Per pelkes, vandenį, daubas
(Ar drįstų Vengrijoje kas
Keliauti per tokias sritis?).
Tos pelkės — didelė kliūtis.
Kariai ne kartą metės ten
Tai dešinėn, tai vėl kairėn,
Tai šoko, tai vėl krito, lenkės.
Ne vieną griebė šakos tankios,
Apykklėn jam įsikibę.
Prigriovus viesului daugybę
Didžiulių medžių pakelėj,
Tą kliūtį teko nugalėt
Arba vargingai ar linksmai!¹⁸
Ten pasigirdavo riksmi,
Su prūsais buvo mums bėda.
Arkliai ir kuinai su našta
Jau vos beįveikė paeit,
Ne vienas ir susirgo greit,
Kai jį be saiko išnaudojo,
Išniro kelią arba koją.
Keiksmi, juokai — viskas kartu.

LIETUVIŲ
NACIONALINĖ
MOKSLŲ IR
BŪVIMŲ TARYBA

Arkliai išvargo nuo našty,
 Ne vienas jų šlubuot pradėjo. —
 Diena jau vakarop artėjo,
 Naktis turėjo veik užslinkti,
 Bet kur nakvynę pasirinkti,
 Kas gerą vietą rast galės?
 Arkliams tebuvo tik žolės.
 Naktis praėjo taip viena,
 Ir vos prašvito vėl diena,
 Pagonių buvom jau krašte,
 Ir bėgo jie nuo mūs bėgte.¹⁹
 Ten su Ragainės komtūru
 Žygiavo vėliavos būriu:
 Tai švento Jurgio, Štirijos,
 Magistro, kupina gražnos,
 Ir taipgi Austrijos šalia.²⁰
 Daug iškeltų aukštai ore
 Ten vėliavų šaunia plazdėjo.
 Ne vienas karžygis švytėjo
 Strausinių plunksnų vainiku,
 Žygiuot juos traukė su pulku
 Šauni drąsa, kilnioji meilė,
 Ir buvo pažerta jiems meiliai
 Sidabro, aukso brangmenų,
 Daug perlų didelių, mažų
 Mirgėjo gaubtuose šaunia,
 Ir brangūs puošmenys žaviai
 Spindėjo saulės šviesoje. —
 Ten buvo jau Žemaitija;
 Svečiai vos peržengė ribas,
 Tuojau užtiko vestuves.²¹
 Tai nekviesti svečiai atvyko!
 Po šokio su pagonim liko
 Lig šešiasdešimt negyvų;
 Paraudo kaimas nuo liepsnų,
 Į orą kilo jos aukštai,
 Dėl to prisiekiu, ten tikrai
 Būt nenorėčiau jaunikiu:
 Mane iš dūmų ir liepsnų
 Jaunoji vytų bardama.
 Ir grafas Hermanas tada
 Ištraukė kardą iš makštų
 Ir tarė, mojės virš galvų,
 Jis kunigaikščiui juo šauniau:
 "Už knechtą riteris geriau!"²²
 Ir palietė garbės kirčiu.
 Ir tapo riteriais svečių
 Septyniadešimt keturi.
 Ir Albrechto ranka tauri
 Pakėlė riteriuosna ten
 Tuos, kas norėjo to tądien,
 Pagerbti kilniai krikščionijai,
 Taipgi skaisčiausiajai Marijai,
 Kad jos garbe visi gėrėtųs. —²³

Tada kariuomenė iš vietos
 Pradėjo skirstytis krašte;
 Ir Dievui padedant, tai čia,
 Tai ten, laimėdavo krikščionys,
 Ir žūt turėdavo pagonys,
 Privyti riterių būdu,
 Kai durta, kirsta jiems kartu.
 Kas jiems skaudu, tai mums gerai.²⁴
 Daug turto ir žmonių tenai,
 Dėl to tai džiaugtis mes galėjom:
 Ką jie prarado, mes laimėjom,
 Ir karo laimė pasverta
 Tą dieną buvo mums skirta.
 Lauke, kur kovėsi kariai,
 Atrodė saulėje gražiai
 Jau palapinė ne viena,
 Kartu su vėliava šaunia
 Ne vieno krašto ar didžiūno,
 Kuriam karys paskirtas būna,
 Tarnaujant jam tuose pulkuos.
 Nakčia pagonys puolė juos
 Ir smarkiai kovėsi su jais
 Jie ginklais duriamais, aštriais:
 Jie dūrė, kirto, strėlėm šaudė,
 Krikščionys vijos juos ir gaudė,
 Kai puldinėjimais įgriso;
 Mažai ilsėjos jie iš viso,
 Tokiais šurpiais balsais jie šaukė,
 Lyg būtų miško žvėrys staugę.
 Jie šaudė žirgus, badė mus,
 Ir vėlei bėgo į raistus,
 Ir taip pernakt be paliovos.
 O rytą, aušt pradėjus vos,
 Sukėlė gaisrą ten kariai,
 Ir liepsnos plakėsi aukštai.
 Gotardas Linė maršalu
 Ten buvo Prūsuos tuo metu,²⁵
 Įsakė jis nebežygiuoti,
 Kol bus visi kariai ginkluoti
 Po savo vėliavom sustoję
 Žygiuot, kaip kraštas pareigoja.
 Ir kai atliko visa tai,
 Diena jau buvo, ir antai
 Pažint galėjo jie viens kitą.
 Ten buvo jų pasidalyta
 Septyniom kryptimis patraukti;
 Labai pagonys ėmė šaukti
 Iš miško, slėpdamies tenai,
 Kur jų daug žeidėm mirtinai,
 Pagavom moterų, vaikų,
 Dvarams tai bus naujų vergų!
 Ir jų ten buvo ne viena
 Net dviem vaikais benešina:
 Ant nugaros ir prie krūtinių;

Jos atgabentos iš dykynės
 Ant žirgo, basos, be pentinų!
 Pagonis sielvartas kankino:
 Būriais jie buvo pagauti,
 Drauge už rankų pririšti;
 Taip suimtus, krūvon suburtus
 Juos vedėsi lyg kokius kurtus.
 Tada atsikvėpė kariai,
 O prūsai sunešė apščiai
 Žąsų, ir vištų, ir skerdienos,
 Nemaž privargo jų ne vienas;
 Arkliai, važta ir daug medaus —
 Jiem kaip Velykos iš dangaus.
 Tada maršalas, patarėjai,
 Su magistru pasikalbėję,
 Kartu nusprendė, kas daryt:
 Įsakė naktimis statyt
 Tenai sargybą iš karių,
 Ir skydų, ginklų jai gerų
 Parūpino jie ten tuojau,
 Turėjom bent ramybę jau,
 Ramiai galėjome miegoti;
 Pagonys liovėsi bėgioti
 Pas mus ginkluoti naktimis. —
 Ir trečią dieną sritimis
 Kitom jau leidomės linksmai,
 Raseinių žemė buvo tai.²⁶
 Ten buvo deginta ir griauta,
 Naikinta, šaudyta ir kauta
 Be baimės miškuose, dykroj;
 Lyg lapę, zuikį vejant, tuoj
 Jie bėgti leisdavos iš karto.
 Bet štai Kundrotas iš Šveinbarto,
 Pavijęs ten pagonių vadą,
 Tuoj ietim atėmė jam žadą,
 Ji liko kūne įsmeigta,
 O siela iš jo išguita.²⁷
 Kryžiuočiai vaikščiojo linksmi,
 Pagonys slapstės bėgdami
 Į krūmus, pelkes ir miškus;
 Kas vijos, skendo į raistus
 Su žirgu kone lig galvos.
 "Nu-nu, nu-nu!" ten nuolatos
 Kartojo garsiai šūkį tą.
 Tada pagonys su klasta,
 Nusivilioję vejami,
 Užpuldavo mus niršdami.
 Iš to nebuvo daug naudos.
 Kariams sulaukus atvangos,
 Tuoj grafas Hermanas šaunus
 Užprašė kunigaikštį mūs,
 Kartu ir riterius naujus,
 Kad jie, pagerbiant jų žygius,
 Tą vakarą prisistatytų

Į vaišes, neužmirštų šito.
 Kaip pažadėta buvo tai,
 Sėdėjo už stalų svečiai;
 Dėl labo nuopelnų gausingo
 Patapo riteriais garbingai
 Aštuoniasdešimt du kariai.
 Ir patiekė ten puotai šiai
 Devynis poniškus valgius,
 Parūpinti tokius puikius
 Gentis tegali iškili,
 Tai taip vaišinomės toli.
 Turiu kai ką čia paminėti:
 Kažkur toli pašovė briedį,
 Bus du šimtai gal mylių net,
 Ir jį sukirto ten kaip mat
 Tąsyk gausi riterija;
 Taip sotino žvėriena ją.²⁸
 Negerta rūšies ten kitos,
 Kaip Kraino arba Istrijos,
 Ir Štirijos puikiu vynu
 Gaivintasi, gerai menu!²⁹
 Ne vienas riteris tada,
 Kai jau pasibaigė puota,
 Leškoti nuotykių išjojo,
 O kraštas degė ir liepsnojo,
 Jis buvo padegtas plačiai,
 Bemaž ten nieko nematei
 Pro tamsius dūmus ir pro garą,

Kaip pasakyt teisybę dera.
 Ten grumdamies išbuvom mes
 Aštuonias ištisas dienas.
 Ne vienas riteriu šauniau
 Ten tapo, kaip dabar menu,
 Šimtą aštuonis jų pakėlė,
 Nesistebiu nė kiek todėli,
 Kai pats savo akim mačiau.
 Po šitų antpuolių tačiau,
 Kai nuteriojom tris žemes —
 Žemaičių ir dvi mažesnes:
 Ariogalos, Raseinių — vėjas
 Su lietumi, kruša užėjęs
 Šalčiu mus vargino labai;
 Gest ėmė maistas ir šarvai.³⁰
 Ir pylė tris dienas, naktis,
 Žmonėms, arkliams tai pražūtis.
 Ir taip audroti ten pradėjo,
 Jog naktimis arkliai drebėjo,
 Neėdė lapų nei žolės,
 Taip šalta buvo ten ištis.
 Palikom žemę tą mes vėlei,
 Dirvas, griovius, pelkes ir smėlį,
 Prie Nemuno vėl paskubėję;
 Dangun ne vienas pažiūrėjo —
 Lyg marios upė ta plati —
 Ir sakė: "Marija, skaisti
 Mergele, man padėk išplaukt!"
 Vandens virš nendrių, smėlio daug,
 Kur valtys, liūnai aukos laukė.
 Kas plaukė, o kas kitą traukė,
 Kol mums pats Dievas malonus
 Palikt padėjo tuos krantus.

III

O kunigaikštis tuo metu
 Pavėjui leidosi laivu
 Į Karaliaučių su kitais
 Didžiūnais, plaukiančius su jais
 Laivus bus skyrus gal mylia,
 Juos vėjas su visa galia
 Į Kuršių nubloškė marias,
 Ne vienas manė, kad jau ras
 Toj jūroj didelėj kapus,
 Bet Dievas buvo malonus.
 Iš Štubenbergų visus tris
 Grasino paskandint vilnis:
 Ulrichą, Fridrichą, Vulfinchą,
 Jie meldė Kristų maloningą
 Juos tąsyk gelbėt iš didžios
 Bėdos dėl Jo mirties karčios.³¹
 Adomą su leva kadai
 Praradęs guodė juos nūnai. —³²
 Per kraštą traukė gi kariai,

Maž kas bebėgo jų vikriai,
 Arkliai išvargę buvo jau
 Ir sirgt pradėjo pagaliau.
 Graude dykra tenai vadinos,
 Jokiam krašte nesu mėginęs
 Aš jot tokiu klaikiu keliu,
 Prisiekti ką sakau galiu!³³
 Jei žirgas molin ten įbrisi,
 Lig balno jis raistan įkrisi,
 Prieš jį kaip upė atsivers,
 Jį raitelis pentiniais šers,
 Kad išsiristų iš duobės,
 Net jei prarast jį ten turės.
 Taip Karaliaučiuon vykom mes,
 Kur radom būstines ramias.
 Ten kunigaikštis dėl didžios
 Garbės apdovanojo šiuos:
 Tai Ješką Švabą Bechinietį,
 Ir Hazą, ir Kolovratietį;
 Henriką Listą, edelknechtą
 Iškilnų Meisnerį Albrechtą;
 Iš Koelno riterį garbingą
 Ruprechtą Kraftą, gan maldingą;
 Iš škotų žemės Ekehartą,
 Šauniuosius Vilhelmą, Ričardą,

Ir dar dešimtąjį prie jų
 Prancūzų, šauktąjį Liudu.³⁴
 Ten kunigaikštis, liepiant jam
 Malonei, skyrė kiekvienam
 Auksinę taurę, sidabrinį
 Padėklą, prižertą auksinių;
 Sidabro, aukso dovana
 Jiems buvo kaip garbės alga.
 Drausmingų Austrijos karių,
 Dėka jos atžalų taurių,
 Vyriausio pareigas tenėjo
 Šaunusis Konradas iš Krejo.³⁵
 Magistras ir jo daliniai,
 Iškilusiam garbe šauniai,
 Dėkojo Austrijos valdovui,
 Kad jis su jais į bendrą kovą
 Žygiavo su tokia drausme,
 Jog neiškilo niekame
 Nesantaika ir nesklanda,
 Dėl to garbė ir pagarba!
 Ir Karaliaučiuo tuo metu
 Apšaukino garsiu balsu:
 Kam reik atlygint kuo būdu,
 Kam auksu ar kam sidabru,
 Teateinie, ir gaus ko geis!
 Tam pritarta balsais meiliais. —
 Po to vėl buvo iškeliauta
 Garbingai ir be žygio kliaudų.
 Rezemėje gauta žinia,
 Kad kunigaikščiui jo žmona
 Pagimdžius šaunųjį vaikelį,
 Kurs didvyriu greit tapti gali,
 Gražus besąs ir malonus,
 Ir tėvo vardą gaus sūnus.³⁶
 Sulaukęs įpėdinio jau,
 Valdovas džiaugėsi juo labiau! —
 Tad traukė Šveidnican smagiai,³⁷
 Kunigaikštienė ten džiugiai
 Sutiko Albrechtą išties,
 Abu jie tos pačios kilties,

Ji gimus Austrijoj pati;
 Kunigaikštienė tai didi,
 Kilni, šaunių turėjo ji
 Mergaičių, moterų pily,
 Tarnavo jos jai pagarbiai,
 Kaip pageidaujama labai.³⁸
 Ten matėm valandų šaunių,
 Išbuvę ketvertą dieną;
 Ir kunigaikščiui ir visiem
 Svečiam ji rodė meilę, jiems
 Įteikus dovanų puikių,
 Ir džiaugėsi jie gausiu saiku;
 Kam trūko ko, gavo už du
 Vien tik dosnios širdies vardu.
 Ji dovanojo tuo sykiu
 Valakų trylika žirgų,
 Šešiolika skarų auksuotų.
 Garbės knyga už gera duota
 Minės vis kilniąją Agnietę!
 Trumpai beteko ten viešėti,
 Ir žemėm Lenkų ir Moravų
 Į Austriją jie parkeliavo. —³⁹

☆

Šią kalbą eilėmis sudėjau,
 Kaip žodžiais paprastais mokėjau,
 Kai buvo išvyka baigta.
 Turiu kilniesiems tarti kai ką:
 Kas geis būt riteriu geru,
 Lai poniją Garbę ims kartu
 Ir šventą Jurgį juo labiau.⁴⁰
 "Už knechtą riteris geriau!"
 Nors tegyventų dieną čia,
 Garbė lai klesti širdyje
 Kilnių ryžtu, gerais darbais,
 Negarbei ji nenusileis,
 Jo vardas vis spindės garbėj.
 Aš, Suchenwirtas, pagarbiai
 Klausyt drausmės ir siekt garbės
 Linkiu kilniesiems iš širdies.

Piešiniai Pauliaus Jurkaus

15. Marinai (iš lot. marinaro) turėjo laivais perkelti karius per upes ir kitus vandenius.

16. A. Primisser Sembiją (Samland) tapatina su Žemaitija (Sameyt). Upės vardą Suppen (kitame rankrašty Sappen) jis teisingai iššifravo kaip Šešupę.

17. Šis kryžievių karių skaičius bus, be abejo, perdėtas. Pagal kitus istorinius šaltinius, žygy dalyvavę 62 riteriai ir 2000 karių.

18. Gal būt patys žemaičiai buvo tų medžių privertę pastoti priešui kelią.

19. Tokios taktikos laikydavos lietuviai kovoj su kryžiuočiais, priešą įsiviliodami į krašto gilumą.

20. Ragainės komtūras žygy į Lietuvą įdavo vokiečių ordino karių prieky pagal ordino nuostatus.

21. Tai buvo 1377 m. rugsėjo 4 d. (plg. Scriptores rerum prussicarum, t. 2).

22. Buvo laikoma garbe būti pakeltam į riterius pagonių krašte, nepaisant, kad kartais ta garbė įsigyta tokiu negarbingu būdu, kaip nekaltų vestuvinių žudymu. Cilio grafas Hermanas minėtas 4 past.

23. 1525 m. sekuliarizuotas vokiečių ordinas atsisakė nuo Marijos garbinimo. Po 1608 m. Lietuvai teko "Marijos žemės" vardas.

24. Šiandie mums tokie pasakymai kelia šurpą, bet

ŽVILGSNIS Į P. GENIO STRAIPSNĮ “KEPURĖ IŠGELBĖJO NUO NELAISVĖS”

(Iš mūsų Nepriklausomybės kovų)

Savo laiku, dėl vykusių kovų Augustavo - Suvalkų - Seinų trikampyje ir dėl tų kovų išdavų, karinėje spaudoje gan aštriai buvo pasiginčyta, bet — tik bendrais posakiais. Nesigilinta nei į įsakymus, paliepiamus, nei į vykdymą. Gavosi vaizdas, kad išvados daugiausiai priklausė nuo to, kaip kieno kokios nosis kam patiko ar nepatiko.

Kas liečia 7-tą pėst. pulką, kuriam prisiėjo veikti Hoža, Porzeczė, Merkinės rajonuose su jam duotais uždaviniais, trumpai, bet neigiamai pasisakė kariuomenės inspektorius gen. S. Žukauskas. (Pulkui išvykus į Hoža - Merkinės - Nemuno ribą, jis buvo atvykęs ir pasisakė patikrinus naujokų mokymą, pasikalbėjimo metu, Vilniuje, Šeptickio kareivinių kieme¹). Dar šiek tiek kritiškai pasisakyta lenkų spaudoje (P. Lossowski, Stosunki polsko-litewskie w latach 1918-1920, 256-257 psl.). Reikia pripažinti, kad, kaip

pirmasis, taip ir antrasis teisingai įvertino padėtį ir teisingai pasisakė. Tačiau, jei tada būtų buvę kitoki įsakymai ir kitoks išdėstymas, rezultatai būtų buvę kiek kitoki.

Mūsų karinėje spaudoje, 7-to pėst. pulko veiksmai bei jam tų kovų metu duotieji tikslai nebuvo nagrinėti, ar dėl jų ginčytasi.

Šiuo atveju nemanau nagrinėti nei Seinų trikampyje vykusių veiksmų, nei, pagaliau, 7-tam pėst. pulkui duotus uždavinius, bei jo veiksmus. Čia panagrinėsiu tik plk. P. Genio straipsnį “Kepurė išgelbėjo nuo nelaisvės...” (žiūr. 1963 m. KARYS Nr. 1). Straipsnis užvardintas labai kukliai. Trumputis. Mintys išdėstytos trumpai ir aiškiai². Iš turinio matosi nusistatymas ir veikla, kaip 1-mo pėst. pulko vado, taip ir kariuomenės štabo vadovybės, ryšiai su kaimynais ir su tiesioginiais viršininkais, be to jo paties bei 1-mos kuopos veikla ir orientacija.

Ryšiai. Kad 1-mo pėst. pulko vadas turėjo ryšį su savo tiesioginiais viršininkais ir su 7-to pėst. pulko vadu, nėra jokios abejonės, bet ar jis turėjo ryšį su Druskininkais — sunku pasakyti.

Be to, labai svarbus klausimas, ar 8-to pėst.

viduramžiais į pagonis, nenorinčius pasikrikštyti ar puldinėjančius krikščioniškus kraštus, žiūrėta kaip į žmonijos priešus (plg. J. Stakauskas, Lietuva ir Vakarų Europa, 1934). Vis dėlto lietuviams tenka kreditas, kad jie daugiau gynėsi, negu puldinėjo. Kryžiuočių puldinėjimai kaip tik nudelsė Lietuvos krikštą.

25. Iš tikrųjų Gotfridas iš Lindeno. Jis vadovavo kariuomenei vietoj didžiojo magistro, kaip jos maršalas.

26. Pagal Suchenwirtą Raseiniai (Russenia) yra atskira Lietuvos sritis. Kai kas spėjo, kad tai galėjusi būti gudų ar rusinų žemė. Geografinis nesusigaudymas.

27. Šio Šveinbarto (Schweinbarto) veiksmo nėra Sinzen-dorfo-Tharos rankrašty.

28. Ir čia bus nuotolis aiškiai perdėtas.

29. Kraino vynas kitaip dar vadinamas Wippacho vynu, o Štirijos — Lutembergo vynu.

30. Hermanas iš Wartbergės mini Kražius, Viduklę ir kitas sritis “Žemaičių karalystėj” (in regno Sameythen), Wigandas Kaltinėnus ir Viduklę, Torunės analai Ariogalą ir Paštuvą. Posilgė sako, kad Kęstutis to žygio kryžievių nepraleidęs įsibrauti per Nerį (Nerye), bet gal čia Neris supainiota su Nevėžiu.

31. Štubenbergai buvo grafo Ulricho II sūnūs. Žr. past. 4.

32. Dažnas viduramžių įvaizdis, kaip Kristus, nužengęs į pragarus, išgelbėjo Adomą su Ieva.

33. Graudė (Grauden) — dykra (nejžengiama giria) tarp Nemuno ir Prėgliaus.

34. Ješka (ček. Jonas) mir. 1385 m. Hazas kilęs iš Liegnitzo. Vienas iš Kolovratų tarnavęs lenkų karaliui Kazimierui kovoj su kryžiuočiais, kitas lydėjęs Karolį IV į Romą, kur dalyvavo ir Kęstučio sūnus Butautas.

35. “Tauriosios atžalos” bus greičiausia jaunieji riteriai.

36. Žinia apie kunigaikščio Albrechto sūnaus gimimą

gauta Rezemėje, t.y. Riesenburge. Pirmoji jo žmona buvo imperatoriaus Karolio IV duktė Elzbieta, kurią vedė turinčią tik 8 metus (mirė 16 metų). Antroji žmona Beatričė, Hohenzollernų grafų kilmės, pagimdė Albrechtą IV, kuris buvo vadinamas “Kantriuoju” (Patiens) arba “Pasaulio stebuklais” (Mirabilia mundi). Mirė jaunas 1404 m. Jam jau nebeteko, kaip jo tėvui, žygiuoti į Lietuvą, kad taptų riteriu, nes Lietuva jau buvo pasikrikštijusi, ir riterio poaukščiui gauti buvo nuvykęs į Jeruzalę. Dėl susidariusių dėl to skolų ir iš jų išsikapstymo išėjo į legendą “Pasaulio stebuklų” vardu.

37. Šveidnicas (Schweidnitz) — Šiaulių dydžio miestas, pietinėj Silezijoje.

38. Šveidnico kunigaikštienė Agnietė buvo Albrechto III tėvo brolio duktė, taigi jo pusseserė (plg. Scriptores rerum prussicarum, t. 2).

39. Čia vietoj Lenkijos turėtų būti Silezija.

40. Šv. Jurgis yra riterių patronas.

BIBLIOGRAFIJA

1. Primisser, Alois. Peter Suchenwirt's Werke aus dem vierzehnten Jahrhunderte; ein Beytrag zur Zeit- und Sittengeschichte. Wien, 1827.

2. Bobertag, Felix. Erzählende Dichtungen des späten Mittelalters. Berlin, 1887.

3. Suchenwirt, Peter. Von herzog Albrechts ritterschaft. (Scriptores rerum prussicarum. Leipzig, 1863; Frankfurt/M, 1965, Bd. 2)

4. Veblaitis, Petras. Petro Suchenwirtho eileraštis apie Austrijos kunigaikščio ir kryžiuočių žygį prieš žemaičius. (“Karo archyvas”, t. 11, 1939).

5. Uhl, W. Suchenwirt. (Allgemeine Deutsche Biographie. Leipzig, 1894, Bd. 37).

6. Huber, A. Albrecht III. (T.p., Bd. 1).

pulko dalinys buvo sudaręs ryšį su 7-to pėst. pulko, ar 1-os pėst. diviz., bei kariuomenės štabais, jau iš Druskininkų, kur tas dalinys lapkričio 22 į 23 d., nakties žygiu, iš Kadyšiaus, perėjęs per lenkų saugos liniją, atvyko į Druskininkus (schema Nr. 1) ir ten pajėgė išsilaikyti Druskininkų tilto gynime iki lapkr. 23 d. 16 val. (P. Lossowski, Stosunki polsko-litewskie w latach 1918-1920, 256 psl.)³

1-mas pėst. pulkas. 1-mo pėst. pulko vadas karin. Skorupskas, turėdamas pulką išdėstytą palei upę Dityvą (Dzitwa) frontu į rytus, susirūpino pulko užnugario saugumu, nes Suvalkų - Augustavo fronto padėtis buvo jau katastrofiškai aliarmojuanti mūsų (lietuvių) nenaudai:

“Į Varėną skambino 7 p. pulko vadui, klausdamas kas dedasi Druskininkuose ir gavo atsakymą, kad viskas tvarkoje. Ten esą 7 p. pulko du batalionai. Tačiau ryšio su jais neturėta ir faktinai ten jų jau nebuvo.

1 p. pulko vadas karininkas Skorupskas ir toliau nenurimo, skambino į Kariuomenės štabą, prašydamas leidimo atsaukti pulko dešinį sparną iš Vasiliškių, bet leidimo negavo. Tada atitraukė sauvališkai ir tuo išgelbėjo pusę pulko nuo lenkų apsupimo”. (P. Genys, Karys Nr. 1 (1388), 1963, 9 psl.).

IX.23 d. 15 val., bendra padėtis:

1-mas pėst. pulkas išdėstytas Eišiškės - Rodunė - Vasiliškės riboje.

7-tas pėst. pulkas buvo tokioje padėtyje: III batalionas tik atvykęs į Hožą, priiminėjo gynimosi barą iš 2-ro p. pulko III bataliono karininko. Batalionui uždavinys: užimti Nemuno krantus nuo Grandzicze iki Czarna Hancza, ginti, nepraleisti lenkus.

I batalionas ir viena lengvoji lauko baterija Porzecze stoty, laukiamoje padėtyje. Batalionui ir baterijai uždavinys: bolševikams atsitraukus užimti Gardiną.

II batalionas Vilniaus geležinkelio stotyje krovėsi į vagonus vykti į Merkinę.

2-ro pėst. pulko III batalionas miškuose ties Jeziorki.

8-to pėst. pulko dalinys Druskininkuose gynė perėjimus (Druskininkų tiltą) per Nemuną. (schema Nr. 2).

Lenkų padėtis: 4-ji kav. brig. puolė Druskininkų tilto gynėjus. Jos sudėtis: 5 raitininkų pulkai, 48 kulkosvaidžiai, 9 lauko patrankos ir 1 šarvuota mašina.

4-tos kav. brig. užnugaryje sekė: 2-roji kav. brig., 1-moji pėst. leg. ir 1-moji lietuvių-baltarusių divizijos.

Bendra padėtis buvo skandalingai mūsų nenaudai. Prieš lenkų dvi kav. brig. ir dvi pėst. divizijas, Druskininkuose buvo tik silpnas 8-to pėst. pulko dalinys. Tiesa, ten buvo ir 7-to pėst. pulko du batalionai: vienas Hožoje, o kitas Porzecze stoties rajone. Bet, jie turėjo uždavinius nieko bendro neturinčius su Druskininkų tilto gynimu. Jie turėjo uždavinius, kuriuos žinojo Kariuomenės štabas ir 7-to pėst. pulko vadas.

Ten buvo ir 2-ro pėst. pulko III batalionas (bataliono vadas mjr. Petraitis) be vienos kuopos. Jis turėjo uždavinį vykti į Druskininkus ir ten ginti Druskininkų tiltą. Batalionas, tačiau, nenuvyko. Matomai, bataliono vadas nepanorėjo ten vykti. Mobilizavus arklių traukos transporto priemones, batalionas būtų spėjęs atvykti į Druskininkus ir įsijungti į tilto gynimą, bet tokia mobilizacija nebuvo vykdyta. Iš Hoža rajono bataliono vadas atitraukė batalioną tik į miškus ties Jeziorki. Ten batalioną padalino į dvi dalis: iš jų viena dalis nuvyko į Porzecze, o kita grįžo į Hožą, prie 7-to pėst. pulko III bataliono.

Kariuomenės štabas nežinojo kur randasi 2-ro pėst. pulko III batalionas ir ką jis veikia. Nežinojo ir kas gina Druskininkų tiltą.

Ar galima buvo tikėtis kokių nors netikėtumų 1-mo pėst. pulko bare? Manau, kad visokiems netikėtumams, ten jau buvo praėjęs laikas. Bolševikai buvo jau nugalėti, o be to, upės Dityvos pelkynai buvo sunkiai peržengiami. Tad, neaišku, kokiais sumetimais buvo neduotas leidimas atitraukti pulko dešinį sparną. Tačiau, ryžtingas pulko vadas, įvertinęs padėtį, prieš ir savo, vietos bei ploto ir laiko atžvilgiais, pats savo nuožiūra tą padarė ir jis nesuklydo.

Kada karin. Skorupskas telefonu kalbėjo su 7-to pėst. pulko vadu Varėnoje, data yra aiški: būtent, IX.23 d. Tačiau, IX.22 d. 7-to pėst. pulko vadas jau žinojo apie įvykius Druskininkuose. Pagrindą, taip manyti, duoda 7-to pėst. pulko II bataliono (bataliono vadas mjr. Kerbelis) išdėstymas, kuris IX į 23 į 24 d. atvyko į Merkinę. Bataliono vadas, pildydamas pulko vado įsakymą, batalioną išdėstė Merkių upės riboje, frontu Marcinkony, Druskininkai. Kurią, būtent, valandą pasikalbėjimas įvyko — nustatyti neapsiimu.

7-to pėst. pulko štabas laikė ryšį su visais batalionais nuolatiniais laidais, tik neprityręs ryšių viršininkas, lt. Lotoža, sunkiai tepajėgė tvarkytis su ryšių priemonėmis.

1920.IX.24 d., įvykiai Nočioje. Toliau P. Genys teigia:

“Savo žinioje turėjau tik vieną kuopą, nes kitos bataliono kuopos buvo kitur priskirtos. Pulko vadas pasišaukė mane į Rodunę ir įsakė užimti barą užpakalinei apsaugai nuo Nočios iki Varėnos, t.y., 20 kilometrų barą. Kol kuopa pasiruoš ir atvyks į Nočią, aš su kulkosvaidžių kuopos vadu ir pora ordonansų nuvykau anksčiau. Jokių žinių apie lenkus neturėjau, bet žinojau, kad Nočioj stovi mūsų pulko mažoji gurguolė ir pulko orkestras. Tačiau, atvykęs, gurguolės ir orkestro neberadau, nes pulko vado patvarkymu jau buvo pasitraukę į Eišiškes. Nuvykau pas kleboną. Klebonas buvo lietuvis ir mano pažįstamas.

Ikki kuopa ayvyks, klebonas pakvietė pavakarėniauti. Apie lenkus jokių žinių neturėjo. Nočia buvo apsupta miškais, kurie tęsiasi iki Varėnos. Naujai

pravestas kelias iš Druskininkų į Nočią yra žemėlapiuose atžymėtas.

Atvykus kuopai — leidau išduoti kareiviams vakarienę, nes buvo laikas, o išsiskirsčius, nakties metu, būtų sunku visus surasti. Tuo laiku įbėga šeiminkė ir praneša, kad miestelyje šaudo. Puoliau ieškoti savo kepurės, bet niekur neradau... Nors ir nepatogu be kepurės, bet greitai sėdau ant arklio ir pasileidau į miestelį: žiūrėti kas ten dedasi?" (P. Genys, *Karys* Nr. 1 (1388, 1963, 9 psl.).

Iš P. Genio pasisakymo, atrodo, kad tarp 1-mo pėst. ir 7-to pėst. pulkų nebuvo glaudaus bendradarbiavimo (dalinimosi žiniomis). Be to, 1-mo pėst. pulko vadas neturėjo jokio agentūrinio posto, kuris sektų įvykius Druskininkų kryptyje. Neturėjo ir pulko žvalgybos, kuri būtų sekusi Nočios — Druskininkų kryptį. Pulko vadas gyveno tik savo nujautimu, arba tik žiniomis, kurias gaudavo iš divizijos ar Kariuomenės štabo.

Pulko vadas išsiuntė bataliono vadą su 1-ma kuopa (reikia manyti ir su dalimi kulk. kuopos) užimti užpakalinės apsaugos barą nuo Nočios iki Varėnos, bet, visai nesuteikė žinių nei apie priešą, nei apie savo kaimynus, nei apie pasikeitimus pulke. Frontas Marcinkonių kryptimi. Iš viso susidaro vaizdas lyg kokio tai paslaptinum.

Lenkai užėmę Druskininkus, nepasiliko vietoje. Jie vis tik judėjo ne atgal, bet pirmyn. Pulko vadas, įsakdamas bataliono vadui P. Geniui užimti saugos liniją Nočia — Varėna, frontu Marcinkonių link, matomai, skaitėsi su galimu gan rimtų lenkų jėgų atsiradimu Marcinkonių rajone, ar ties Marcinkonimis. Bet, kodėl to nepasakė bataliono vadui — neturiu supratimo.

Toliau, P. Genys pasakoja, kaip papuolė į lenkų tarpą ir kaip neatpažintas išjojo iš jų tarpo. Kulkosvaidžių kuopos vadas su ordonansais, pastebėjęs P. Genį lenkų tarpe, pasuko atgal ir nujojęs į Rodunę, įspėjo pulko vadą.

Pulko vadas tuojau išleido įsakymą pulkui:

I. Šianakt IX iš 24 į 25 d. nakties žygiu pulkas pereis į Valkininko rajoną.

II. Maršrutas: Eišiškės — Valkininkas.

III. Žygio tvarka:

IV. Žygio sauga:

V. Žygi pradėti:

VI. Pulko vado vadovietė: iki val. Rodunė, nuo Eišiškės.

(A., *Karys* Nr. 34, Kovoje su lenkais 1920 m. dėl Varėnos geležinkelio mazgo (straipsnio pagrindas pulko istorijos rankraštis), Kaunas — 1938, 952 psl.; P. Genys, *Karys* Nr. 1 (1388), 1963, 9 psl.).

Vietos agentų pateiktais daviniais, lenkai, žinodami visą 1-mo p. pulko išdėstymą (T. Kutrzeba, *Bitwa nad Niemnem 1920*, 105 psl.), žygiavo drąsiai ir užtikrintai. IX.24 d. vakare, 4-tos kav. brig. žvalgomasis eskadronas pasiekęs Nočią, drąsiai puolė ją. 1-mo pėst. pulko 1-mos kuopos vadas, ištiktas netikėtumo, nebesusiorientavo padėtyje. Neatsižvelgdamas į savo jėgų persvarą, palikęs bataliono bei kulk. kuopos vadus, užmiršęs uždavinį, kurį provižoriškai jau žinojo, su savo kuopa, atsišaudydamas, nužygiavo Eišiškių link.

Tą pačią dieną (IX.24 d.) 7-to pėst. pulko 4-tos kuopos stiprus žvalgomasis patrulis turėjo susidūrimą Mercinkonyse su lenkų 1-mos pėst. leg. divizijos priekine sauga. Sučiupęs du lenkų kareivius, pats teturėdamas vieną sužeistą, grįžo į savo dalinį kaime Mardasavai, ties Ulos upės įtaku į Merką (Savanorių žygiai, t. II, 93-94 psl.).

P.I.I.V.

1. Pasikalbėjimą su gen. S. Žukausku turėjo vyr. lt. Saladzius. Vėliau, pertraukos metu, vyr. lt. Saladzius pranešė visiem karininkams apie gen. S. Žukausko kritišką pasisakymą dėl 7-to pėst. pulko pasiuntimo į Hoža, Porzece rajonus. Tik nepasakė, kas būtent, gen. S. Žukauski nepatiko: batalionų dislokacija ir jų uždaviniai, ar, bendrai, pulko pasiuntimas į tą maišą.

2. P. Genio straipsnis "Kepurė išgelbėjo nuo nelaisvės . . .", parašytas autoriui esant jau JAV. Atspausdintas 1963 m. Straipsnis gan reikšmingas ir viliojantis istorikų dėmesį. Straipsnis datuotas 1919 m. Data klaidinga. Tad prisiėjo jį įstatyti į tikruosius laiko ir veiksmų rėmus, kurie 1920.IX.23-25 d. vyko tarp lietuvių ir lenkų 2-ros armijos sparninės grupės, besiveržiančios Druskininkai, Rodunė, Lyda kryptimi.

3. 2-ro pėst. pulko III batal. vadas mjr. Petraitis, gavo Vilniaus grupės vado įsakymą, kurį mjr. Reklaitis perdavė telefonu, vykti į Druskininkus ir ten neleisti lenkams keltis per Nemuną. Mjr. Petraitis su batalionu nenuvyko ten. Druskininkų tiltą gynė 8-to pėst. pulko, rodos, bene nepilnos sudėties kuopa.

Gen. št. plk. ANTANUI RĖKLAIČIUI

staiga mirus, nuoširdžiai užnaučiame sūnų Vytautą, dukrą Vidą, žentą Paulių Jurkų ir artimuosius

KARIO Štabas

VILNIUS MŪSŲ NET IR ETNINIS CENTRAS

Petras BŪTĖNAS

(Pradžia Vasario KARYJE)

Pagaliau, ir abiejų Galindų toliausios distancijos bei distancinė pietvakarių — žiemryčių kryptis neleidžia spręsti, kad rytiniai galindai, esą, būtų kokie captivi — rytinių slavų belaisviai iš Vakarinės Galindos. Vokiečiai ordininkai, vakariniai slavai lenkai (bei mozūrai) ir rytiniai slavai, kiek ir iš kronikų-metraščių yra patogu susivaikyti, niekada niekur nėra leidę kokiems savo captivam — karo belaisviams statyti net savųjų pilių-miestų. Gi rytinių galindų žemė, žinome, savo pilių-miestų turėjo, nes tada baltų žemė buvo kaip tik jų aborigeninė ir savarankiškoji. Pagaliau, rytinių galindų gi šalis, kuri yra aiškiai baltiškoji, ką patvirtina ir šios šalies eilė baltiškųjų vietovardžių.

M. Vasmeris I tomo "Die Ostgrenze der baltischen Stämme" straipsnio 231-240 p. tyrinėdamas išmini baltiškųjų hidronimų ir toponimų 5 gubernijomis: Smolensko gub. per 20 hidronimų; Tverės gub. per 10 hidr.; Kalugos gub. per 5 hidr.; Maskvos gub. lig 7 hidr. ir čia dar Goljadi vtv., Goledjanka upėv., Goljad' ir Goljadinka upėv.; Orelo gub. kelis hidronimus ir dar *Goljaž'je* vtv., *Goljaž'je* (Galiče) 2 kk. Tai vis patvirtinę rytinius galindus ten uždniepryje esant aborigenus-autochtonus.

Iš šių vietovardžių iš anksčiau daugumą nagrinėjęs yra K. Būga savo raštuose. O čia hidronimus galima rasti nagrinėtus V. N. Toporovo ir O. N. Trubačevo Analizėje. Dar žr. ir V. Gudelis, Žodžio ir vietovardžio "gala(s)" etimologijos ir priešistorinės geografijos klausimu, su 2 žml., — Geografinis metraštis, III, Vilnius 1960 m. 69-87 p.

LE-oje baltų ir lietuvių piliekalnių bei pilių aprašyme nėra jokios rytinių galindų pilies suminėtos, ir tai didelė enciklopedinė spraga. Antra, pagal gerus reljefinius žemėlapius pvz. mūsų karo istorikams reiktų tekti aprašyti ir visą bent metraštinių rytinių galindų geopolitinę bei karinę situaciją. Trečia, tam viskam pravartu pateikti pvz. volginės Okos augštumų vaizdą, norint geriau, pilniau ir tiksliau suprasti uždnieprinių baltų (čia ir rytinių galindų) įsigyvenimo, įsikūninkavimo ir gynimosi — gynybos atvejus. Visa baltų teritorija turi daug įdomių ir plačių

augštumų, apgyventų vis baltų, kaip liudija ir įvairios rūšies baltiškas vietovardynas. Šių augštumų šiandieniniams baltams labai nedaug bėra likusių, jas svetimiams atsibastėliams užėmus ir užėmus arba iš seniau, arba ir po I bei II pas. karų. O tai pravartu žinoti net ir Prūsijos (=Prūsos ir Mažosios Lietuvos), Suvalkų trikampio (kartu su Vižainio koridoriuku ir pagardiniu-pasvisločiu) tyrinėtojams istoriniu — etnografiniu metodu. Bet baltų teritorijos augštumų net nėra aprašyta nė LE-oje. Matyt, pagal nusenusią svetimųjų autorių istoriografiją bei istoriosofiją tebemanoma, kad baltai, taigi ir lietuviai tebuvę apžėlę vien slėsniųjų miškų glūdumų gyventojai ir dar aniems jie agresoriams nepatinkami atkaklieji savarankiškieji pagoniai, nors ir ne stabmeldžiai — ne idolatrai, kai tuo tarpu stabmeldžiais-idolatrais yra buvę ir yra saviškai pasilikę baltų kaimynai ne baltai, nors daugiausia net "iš pirmųjų dienų" vadinamai ir krikštytieji, žinoma, kaip istorija byloja, vis per prievartą ir tik formaliai, paviršutiniškai, geopolitiškai pavergiamai.

Šito klausimo pavyzdžio dėlei žr. nors ir J. Užpurvis, Lietuvių tautos istorijos šaltiniai, I Klaipėda, 1938 m.: a) apie baltiškųjų asmenvardžių paniekinimą ir baltams užkarimą jiems visiškai nesuprantamų svetimųjų vardų krikštijant 26-27 p. ir atgal; b) 1254-1255 metais prūsai krikštijami Oton'ais ir Otokar'ais 133 p.; c) Iš Poznanės vyskupo rašyto laiško 1410.VII.29 metais, t.y. po 14 dienų po 1410.VII.15 metų Žalgirio-Tannenbergo mūšio, kur vyskupas kaltina Vokiečių teutonų-kryžiuočių ordiną, lig tol šiaip taip tepakrikštijusių tik trečdalį aisčių-baltų, bet šiuos žmones V. ordinas "kaip įrankius vartojo kaimyniniams kraštams pavergti", — žr. 128 p. Taigi, nuo 1215 olivinių metų ligi 1410 metų antrosios pusės = net per 195 metus buvo aisčių-baltų pakrikštytų Vokiečių ordino okupuotoje Prūsijoje.

Gi dėl net *trejų* žinomų galindų per *tris* nuo viena kitos toliausias vietas vis baltų teritorijoje, — tai nieko nuostabaus, nes pvz. ir *Lietuvos*, *lietuvio* tautovardis yra net hidronimais randamas baltų žemėje net plačiausiai. Taigi, *Galinda* yra žinoma:

a) Vakariečių baltų didelė šalis, pranešta net II amžiaus po Kr. Klaudijaus Ptolemėjo — gr. *Galindai* "liet. gal-ınd-ai 1" ir 1605 metų ptolemėjinės versijos žemėlapyje lot. *Galinde* "liet. galindai 1";

b) Minimoji Rytinė Galinda, metraščių sen. rus. *Gol-ıad'* iš baltų kamienu *Gal-ınd: gal-*

ind-ai 1, *Gal-ind-a* 1, žr. Bg. I, 410, 412, 549, II, 95, III. 117, 121, 124-6, 556 p., ir

c) Anų Galindų viduryje, taigi jau dabartinės Lietuvos Sėloje, Panevėžio aps. Troškūnų miškuose *Galinda* 1 — miškų dalis.

Šaknies *gal-* “galo” hidronimų ir toponimų tirštus buvimas baltų teritorijoje (net ir už šios teritorijos ribų) mokslui yra žinomas kaip būdingas baltiškasis. Antra, matome, kad senoji baltų kalbos priesaga *-ind-* (kartais šalia priesagos *-int-* ypač vietovardžiuose ir asmenvardžiuose) turima ir lietuvių kalbos, tikriniuose varduose-žodžiuose eina nuo Baltijos jūros į rytus, persimesdama per Dniepro 1500 km ilgio augštupį ir pasiekdama volginės Okos vidurupį, kur ten ir randame anuos *Goliad*’ = *Galindus*. Gi sen slavų nudvibalsėjusi (polnoglasijos slavinis kalbinis dėsnis) lytis *Gol-iad-* yra iš baltų kamieno *Gal-ind-*: *Gal-ind-ai*1, dabar lietuvių kalboje atsiradus afrikatams (*dj* ir *tj* virtus į *dž* ir *tš*, rašant tik vieną raidę *č*), kitų jau niveliuotinai vadinama galindžiai, nors pvz. pavardė *Linda* 1 (kun. J. Linda-Dobilas, nors jis iš Kurliandijoje kunigavimo laikų rašydavosi *Lindė* 1) ds. vd. *Lindos*, arba *Lindai* 1 nėra žmonių afrikatiškai paversti lindžiais Lietuvos Žiėmgalos Mūšės baseine, rytinių augštaičių šnektos žosininkų pošnektėje, nors čia visur tuose augštaičiuose ištisinai vartojamos tik afrikatos žodžiuose. Toks pat čia ir *kuning-o* — *kun-ig-o* “karaliaus ir dvasininko” žodžio likimas.

Ir šitos kitiems arba “baisios”, arba “menkos” istorinės-etnografinės kalbotyrinės žinios gyvai reikalingos baltų ir lietuvių istorijai.

Iš to visko tolimesnės žinios ir išvados čia toliau.

K. Būga, pavyzdžiais įrodęs, rašo (Bg. I, 350): rusų kalbos nosiniai garsai išvirto gryniaisais buriniais balsiais sulig IX a., X amžiaus pradžia po Kr. — Taigi, jei šitaip, rusų kalbės lytis *gol-iad*, nebeturinti priesaginio nosinio dvibalsio, bus atsiradusi kaip tik prieš ką tik minėtąsias datas: vadinasi, rytiniams slavams rytiniai galindai jau buvo žinomi prieš anas datas, o 862 metais žinome jau besikuriančią šved. Holmgard — vėliau rus. Novgorod miesto apylinkėje variaginę-varinginę švedinę *Rus*’ “Rusę”, paskui rus. *Rossija*, lietuvių vėliau pavadinta *Rūs-ij-a* 1 (taip pat su lotyniška *-ij-* priesaga), nes lietuvių tauta normaliai niekadės žemėmis nesusisiekė su švediniai variaginiais rusais - velikorusais - moskvičiais, nors Lietuvos valstybė ir turėjo net nuolatinių kolizijų su vad. Rusijos valstybe. Ir ši istorinė kalbotyrinė aplinkybė liudija, kad rytiniai

galindai niekaip negalėjo tiek ūmai išnykti po tų 1147 metų, kaip kad net ne vieno jų toks staigus išnykimas tvirtinamas, nors ir be argumentų. Galop, laikas prieš X amžiaus pradžią yra tas liudininkas, kuris nesvyruodamas patvirtina, kad rytiniai galindai prieš tai jau gyveno uždniepryje, ir kad todėl jie negali būti kokie rytinių slavų captivi-atsivarytieji lyg karo belaisviai pvz. kad ir iš tos pačios Vakarinės Galindos, kada aname pačiame laike rytiniai slavai nė negalėjo arcauoti per lietuvių tautos žemę kur nors į Prūsiją ir vėl atgal net ir su kokiais “galindiniais captivais - karo belaisviais”. Vakarinę Galindą anksčiausiai pradėjo “krikštyti” ir naikinti Lenkija su savo kng. Boleslovais, paskui jiems į talką stojus pasikviestam Vokiečių teutonų-kryžiuočių ordinui. Ir iš Vakarų Galindos ilgainiui teliko nelyginant locus, ubi Galinda fuit, tik gausiems Galindos vietovardžiams tebediujant šią šalį tirštai gyventą ir gerai ūkininkautą. Ir šandie istorijoje tebėra žinomas šios Galindos didžiausias Wildnis-dykra, dyknė, nepalyginanti didesnis už vad. visos Mažosios Lietuvos Wildnišą-dykrą, o M. Lietuva jau buvo globojama Lietuvos valstybės.

Šiaip ar taip sprestumėm, vistiek reiks pripažinti, kad rytiniai galindai taip pat bus dalyvavę Lietuvos valstybės susikūrimo, — dar kur kas prieš mindauginius laikus. O jų likimas gerokai panašus į Lietuvos kitos, priešingos, pusės — taigi į prūsų likimą. Tik prūsai yra susilaukę didelės istoriografijos, o prieš tai kronikininkų dėmesio, kai tuo tarpu rytiniai galindai rytinių slavų metraščiuose tėra susilaukę menko dėmesio, kaip ir ten pvz. dregovičiai bei krivičiai, kurių abejų ir lig šiol genetinis atvejas tebėra pasilikęs mokslo žinioje dar laisvai plūduriuoti. Kaip prūsai, taip ir rytiniai bei vakariniai galindai (net ir kiti baltai) buvo Lietuvos valstybės periferiniai politiniai ir tautiniai ramsčiai, nors kitas gal ir paradoksu tai galėtų palaikyti ir kitiems šitaip pasakyti. Visokia gulamoji ir naikinamoji jėga į baltų pasaulį ir netrukus į Lietuvos valstybę ėjo iš visų baltų kaimynų, nebaltų, išskyrus suomius-ugrus, kurie buvo ir pasiliko baltų kaimynais ir net vienodo politinio ir tautinio likimo broliais.

Pagaliau, net nežinome baltų genties - kilties - giminės - padermės nė vienos tautos, kad kuri nebūtų buvusi dalyvavusi Lietuvos valstybės kūrimosi procese, kaip irgi nežinome nė vienos baltų tautos, kurią bent vieną būtų iš savo žiniōs išleidusi Lietuvos valstybė. Ir vėliau Lietuvos valstybės, jau imperijos laikais mūsų se-

Antoniaus Dženkinsono (1562 m.) ir Sigismundo Herberšteino (1549 m.) jungtinio žemėlapis iš XVIII a. pradžios iškarpa: "Regionum Septentrionalium Moscovium Rutenas, Tartaros eorum que hordas comprehendentium, ex Antonii Jenkinsoni et Sigismundi liberi baronis ab Herberstein itineraris nova descriptio".

nyjų skambiųjų sudėtinių asmenvardžių turėtojai valdovai ir vadai iš akių neišleido visui visos baltų teritorijos. Kartais ir dabar kaikiurių žurnalistų ir publicistų, korespondentų, ar ir, kaip vis pabrėžtinai rašinėjama, “pagrindinių paskaitininkų, pagrindinių kalbėtojų” tebėra tie vadovai ir vadai kaltinami, kam, esą, jie su savo kariuomene žygiuodavę į svetimuosius, taigi tarsi nebaltiškuosius kraštus. Bet ir lig šiol dar neteko patirti, kad iš tokių extradarbių gražiakalbių būtų buvę išgirsta, jog tie mūsų valdovai ir vadai daugiausia tesistengdavo į Lietuvos valstybę jungti vien baltų žemes, kaip iš tikrųjų tik šitaip ir būta. Ir šis rašinys gi kaip tik nurodo, kas kada kaip atsitiko baltų teritorijoje ir kad sen. Lietuvos valstybės valdovus kaltinti, tai pirma reikia patiems kaltintojams net labai gerai pažinti baltų ir kartu lietuvių tautos žemę bei žmones geografiškai - istoriškai - etnografiškai. Šiam reikalui, sakysime, ligi pažeminimo redukuotoji “Lietuvos TSR” svetimųjų imperialistų okupantų padarytas permažas objektas. Buvo sen. Lietuvos valstybė, o ne, kaip net ir šiais laikais kaikiurie svetimieji istorikai tebetvirtina (o mūsų istorikai ir atitinkami veikėjai publicistai žurnalistai net nė tyrinėjamaisiais raštais neprotestuoja: rimtai, greit ir priešingai, t.y. teisingai galėdami pradėti įrodinėti), kad esą, sen. Lietuvos valstybė buvusi tarsi “Lietuvos ir Gudijos” valstybė, lyg ir kokia sudurtinė, keimarinė. Vadinasi, tebesama aiškaus pasimetimo istoriniuose ir etnografiniuose faktuose, taigi ir baltų žemėje bei jos etnikoje.

Grįžtant prie baltų teritorijos tolimųjų rytų, tai dėl uždnieprio, taigi dėl rytinių galindų šalies gausybės baltiškųjų vandenvardžių žr. V. N. Toporovo ir O.N. Trubačevo Analizės bent vieną lietuviams atsiradusių ir todėl visiems betkada prieinamą žemėlapi, išspausdintą Br. Kviklio “Mūsų Lietuva” III. Bostonas. 1966 m. 668 p. Pagal šį žemėlapi nuo anų baltų uždnieprio bei pndnieprio tolimųjų rytų kantrūs pėdinkime plačiai ir kiaurai į vakarus, priėję ir apsistoję ties Vilniaus kraštu, kurio net ir tie seniausi patvariausi mūsų žemės liudininkai hidronimai bei toponimai pirštu prikišamai tebeliudija ir liudys vienodai tik lietuvių žemę. Tą patį liudija ir čia surašytosios tolimesnės žinios.

O čia anksčiau jau minėtosios *aniedvi upės* yra *Protva* ir *Nara*. Labai nesunkiai ir betkam suprantamai leidžiasi analizuojamas bei etimologizuojamas *Naros* upėvardis, o sunkiau bus suprantama *Protvos* upėvardžio analizė ir etimologija, bet pasistengsiu ir apie šį upėvardį kiek begalint

suprantamiau bei pilniau rašyti:

1. Sen. rus. *Porotva*, — suomių, bet greičiausia ir tikriausia — baltų upėvardis, tik ne vėlai atmigravusiųjų slavų. 286 km ilgio upė, o jos vardo lytis *Por-o-t-va* turi slavinį polnoglasiškos, taigi nudvibalsėjimo dėsnį, kuris slavų kalboje atsirado IX a., X amžiaus pirmame(?) ketvirtyje po Kr. (Bg. I. 351). Iš šio fakto nesunku suprasti, kad prieš tą datą ten apylinkėse rytiniai slavai jau buvę besimaišę, nors dar ir sporadiškai. Sutuotina prie šakninių lyčių *Part-* bei *Part-v-* ir *Prot-* bei *Prot-v-*. Taigi galėjo būti ta upė baltų r. galindų vadinama *Párt-v-a* 1 ir *Párt-uv-a* 1, o ir naujau *Prat-v-à2,4* “dabar slav. *Protva*” bei *Prat-uv-à* 3b, galėjus būti net ir *Práut-v-a* 1 ~ *Práut-uv-a* 1. Žinoma, šią upę dabar vadinsime apslavintai *Protvā*, o vs. km. *Pròtvos* 2, arba gal ir *Pròtvos* 2, net *Přòtvōs* 4. Šio upėvardžio baltiškumo parėmimo ir žodinės darybos pavyzdžiai: 1) *Parteyn* gv. 1468 m., dabar vok. *Partheinen*, Mažojoje Lietuvoje Varmės srityje; palyginti liet. *Párt-uv-ė* (!) V.II.12+pries. -*ein-* (AON. 116), — bus kamienas *Part-ein-* ~ *Part-ain-* = **Parteĩniai* 2 ~ **Partáiniai* 1. *Párt-uv-ė* 1 lytis, atrodo, savo kamienu labiausia suartėja su *Por-o-t-va* iš **Port-v-a*, taigi **Párt-v-a*, kur lietuvių įprastiniai pasakytų ir *Párt-uv-a* 1; 2) — a) *Prátvalkas* 3b, upelis Raseinių aps. Nemakščių vls. *Pratvalkų* k. (Lupež. 127), *Prat+valk-as*, dvišaknis upėvardis, kur antrasis sandas yra nuo *valkà* 4.

b) *Pratewo* gv. 1339 m., *Prothowyn* 1419 m., M. Lietuvoje Notangos srityje (AON. 134), iš **Prát-av-a* 1;

c) *Protenn* gv. 1507 m., dabar vok. *Prothen*, Prūsijoje Pagudės “pakrūmės” srityje prūsiškai *Pasialuko-* kolonistiškai Pr. Holando aps.: *Prauten?*; žr. *Prauthey* (AON 136), taigi **Protjai*, ar ir ypač **Pratjai*, o būtų liet. **Pročiaĩ* 4, ar ir **Pračiaĩ* 4, jeigu ne *Praut-* šaknis, o dėl to žr. plg. toliau;

d) *Prauthey* gv. 1436 m., dabar vok. *Prawten*, M. Lietuvoje Karaliaučiaus aps. (AON. 134), taigi **Prautjai*, o būtų liet. **Praučiai*;

II. Tuoj ryčiau anos *Protvos* upės teka trumpesnė rus. *Nára* (L. Niederlės žml.; M. Vasmerio I. 238 p.), taigi baltų *Narà2*, o jiedvi veik vienoje vietoje įteka į volginės Okos vidurpio pradžios kairį - šiaurinį šoną, į pietus bei pietvakarius nuo Maskvos, į pietryčius nuo savo Možaisko aps. miesto, Mož-ai-sk-, stovinčio prie tos pat šaknies baltų liet. *Mažà* 4, upės (Bg. I. 418, 528, III. 532; Analiz. 79, 195, 196); apie Gžatsko aps. miestą ir Gžatės upę žr. čia kiek augščiau. Ši galindinė *Nara* ir ten yra baltų *Narų* vandenvardžių areale.

Plg. ir upėv. *Narà* 2, naujau slav. *Narev*, ir dar žr. A. Salio *Prūsai*, — LE. XXIV. 150 p. Ji yra V. Bugo pačio žemupio dešinysis - šiaurinis - vakariečių baltų įtakas, taigi visa baltų žemėje, savo augštupiu tekanti per Baltvyžio girios šiaurinę dalį, o paskui piečiau Bálstogės aps. miesto prie liet. *Baltà* 3, upės, kuriedvi su savo regionu palieka aiškiai lietuvių pusėje. *Nāros* upėvardis yra dažnas baltų žemėje ir priklauso baltų *Nar-*, *Ner-*, *Nor-*, *Nur-* *Nar-*, net *Nyr-* hidroniminei bei toponiminei šakniai. Šios įvairuojančios šaknies (ypač *Nar-*) hidronimai tyrinėtojų ne baltų yra išnagrinėti vad. "europiniu geografiniu mastu", bet patys baltai savo baltiškiesiems, kartu ir lietuviškiems reikalams to darbo dar nėra net galutiniau atlikę. Dar žr. *Nara* "Aplinkui Vilnių" skyriuje.

Protva ir *Nara* upės ir buvo (net ir tebėra) paskutinės metraštinės liudininkės rytinių galindų senovinio egzistavimo atvejui (ypač aiškioji *Nara*!), žinoma, neišskiriant ten ir daugelio kitų baltiškųjų, kartu ir galindinių hidronimų bei toponimų. Apie tai jau senokai ir "Karyje" esu rašęs. Bet ir po to rašymo mūsų specialistai profesionalai autoritetai bei įvairūs žurnalistai publicistai su poetais šio nepaiso, ir todėl "išmintingai" pleidinėja ten *Nāros* upę, nepamini jie nežinodami nė ten *Galindos* pilies — miesto, rašydami apie sau tarsi kokią terrą ignotą — rytinių galindų žemę, betgi uoliausiai teuzsimindami vien tik *Protvos* upę, kaip kad, mat, darą ir visi nebaltai tyrinėtojai, ar šiaipjau berašantieji, o sen. slav. *Porotvos* upėvardžio lytį klaidingai laikydami net pirmykščia. — Išvada: dabar mūsiškiai dar nėra nei tyrinėję, nei susirūpinę rytiniais galindais, kartu net ir kitais visais padniepriniais baltais.

Rytiniai galindai labai siaurai, mažai ir paviršutiniškai tepaliesiti LE. VI. 494 p., nes, mat, deja, iš anksčiau ir pats K. Būga apie tai tėra nedaug, nors ir tiksliai rašęs (Bg. I, 410, 412, 549, II. 95, 385, III. 117, 121, 124-126, 556), kur kas plačiau ten parašydamas apie vakarinius galindus — Galindą Prūsoje. Taigi, net ir šios abi *Galindos* dar laukia galutinai ištyrinėjamos ir rimtai bei pilnai aprašomos, — nebeatkištinai. Apie rytinius galindus M. Vasmeris, tiesa, ir vietovardinių žinių yra nepasigailėjęs, net apščiai duoti, betgi dar kur kas ne viskas. Įsidėmėtina, kad šis autorius, nors ir daugiausia rytinių galindų - *goliadės* - *goliažės* (sen. slav. *gol-iaž-* yra iš *gol-iad-* iš baltų *gal-ind-*) toponimų aptiko, bet yra lemtai suradęs ir šiokių hidronimų, ir žr. I t. 238 p. Ypač pastaroji *goliadės* - *goliažės* - *galindo* hidroniminė aplinkybė liudija, kad rytiniai galindai ten yra

seni autochtonai - aborigenai, tik vėliau susilaukę savo "naujų ponų" — atmigravusių slavų; šiam pačiam reikalui kiti argumentai yra čia aukščiau išminėti, o kiek vėliau dar žr. svarbų liet. "*Nemunų*" bei "*Nevėžių*" argumentą.

Iš baltų genties - kilties - giminės - padermės tautų šįkart jau galima pabrėžtinai ir atskiriomis suminėti *Lietuvos*, *Latvos* "Latvijos" ir *Galindos* tautovardžius, kurie ryškiai turi plačios geografijos žodines šaknis pirmučiausia savuosiuose hidronimuose. Jie sudaro lyg *unum* baltų teritorijos labai ryškiai didelę dalį, pradedant nuo Baltijos jūros įvairių *marių* ir einant į rytus visu platumu. Žinoma, ši tema liečia ir visus baltų teritorijos kraštovardžius, tautovardžius, kokių sričių ir sritelių pavadinimus, pvz.: a) Dainuvą, Jotvą, Kuršą, Latgalą, Prūsą, Sėlą, Sūdą-Sūduvą, Žiemgalą; b) Bartą, Karšuvą, Kulmę "kalną", Lubavą, Nadruvą, Notangą, Pagudę "pakrūmę", Pamedę, Sasną, Sembą, Skalvą, Unsatrapį, Vaiguvą, Vaivą, Varmę ir kt. Kada nors tyrinėtojams teks pasiimti atskiriomis ištyrinėti ir šiokią vandenvardžių - kraštovardžių - tautovardžių temą, reikalingą baltų teritorijai geriau pažinti įvairiais atžvilgiais.

Rytinių galindų žemė kartu priklauso ir visiems rytiniams baltams, — taigi ji yra apskritai baltų teritorijoje, vadinamajame uždniepryje, tolimuosiuose rytuose ir pavolginųjų suomių - ugrų bei Dono augštupio ide. iranėnų kaimynystėse, patiems visiems slavams dar tebebuvus gyvenus savo Dniepro vidurupio baseino protėvynėje, — taigi į pietus nuo dn. Desnos pačio žemupio — desninės Seimo upės — dn. Pripetės linijos.

Tuo pradėjimu šiam aiškiai baltiškajam reikalui čia paminėsiu ir ten visuotinai baltiškuosius lietuviškojo pobūdžio *Nemunų* ir *Nevėžių* vandenvardžius, gyvai ryškiai žinomus ir kitur, ypač lietuviuose, dar ir iš to galint spręsti, kad rytiniai galindai yra tie patys lietuviai, geriausiu apsidraus-tiniu atveju anų tolimųjų laikų rytinius baltus tam tikriems mokslo reikalams galint pavadinti ir "lietuviai+latgaliai — latviai+rytiniai galindai". Bent abiem atvejais tai esu aiškinęs "Karyje" jau seniai, betgi užatlantyje.

Tos dvi upės yra *Nemana* ir *Nevėža*:

I. *Nemanka* — Dniepro augštupio kairio - rytinio įtako Sožės kairys - *rytinis* (!) įtakas, var. *Nemeika*, *Nemenka*, *Akšinka*, *Ugol*. Iš baltų (plg. liet. *Nemunas*) per sen. slavų **Nemъnъka* (Analiz. 198 p.; dar žr. iš anksčiau ir Bg. I. 506, 526, II. 283, 284, III. 511). Svarbiausias ir senas kamienas yra *Nem-an-*, o priesaginis -*k-* priebalsis atmigravusių slavų vėliau įsegtas yra ir šiam, ir kitiems baltų vandenvardžiams slavų vandenvar-

džių morfologiniu polinkiu; baltiškiesiems tyrinėtojams tai neesminis atvejas, o šiaipjau — jis net ir naujutėlis; *Nem-eik-*, kur ir priesaga *-eik-* bus baltiškoji, o jos esama daugelyje pvz. ir lietuviškųjų hidronimų bei toponimų, žr. A. Vanagas, Liet. hidron. daryba 107-110 p.; *Nem-en-*, kur slavinta priesaga *-en-* čia tebus iš *-an-*, o kitais atvejais kitiems vandenvardžiams *-en-* galėtų būti ir iš baltų *-in-* priesagos. Visos trys lytys iš šaknies bei priesagų vienodai liudija *Nēm-anq* 3b ~ *Nēm-un-q* 3b musiškąjį. Kur baltų žemėje maišosi "*Nemunū*" vandenvardžiai, tai ten lietuvių tautos žemė, o jų yra apščiai ir plačiai. Visas Vilniaus kraštas jų apstotas ir lietuviams skiriamas.

II. *Neveža* — Navdos kairys įtakas, Iputės kairys įtakas, dn. Sožės kairys - *rytinis* (!) įtakas, plg. *Neveža*, ežeras, *Nevežis*, upė (Analiz. 197 p. ir dar iš anksčiau žr. Bg. I. 228, 467, 507, III. 533 p.). Šio vandenvardžio baltų žemėje ir daugiau esama, o kur jo randama, tai ten irgi lietuvių tautos plotas. — Kryptelėjęs į šalį, priminsiu, kad prieš 80- 70 ir vėliau metų Lietuvos Žiemgalos pamūšnikuose - žösininkuose Nemuno žemupio dešinį - šiaurinį įtaką esantį "*Ram-ý+gal-a* 1 bei *Gimb-ó+gal-a* 1" vietovardinės darybos arealo pačiame tirštume (vidurys tarp nemuninės Jūros ir nerinės Šventosios upių), kur teka nemuninis *Nevežis*) žmonės nuolat trejopai vadinavo: *Nev-ėž-a* 1, *Nev-ėž-is*, *-ies* 1 ir, kaip dabar, *Nev-ė-žis*, *-io* 1. O ši žinėlė pirmučiausia pravers Žiemgalos istorijai ir etnografijai. —

Šiedu upėvardžiai yra baltų: 1) *Navda* būtų *Náuda* 1 ~ *Niáda* 1, ir žr. Analiz. 167, 197 p.; Bg. III. 602 p.; Lupež. 108, 110 p.; AON. 106, 107 p., ir 2) *I-putė* 1, rus. *Iput'*, ir žr. Analiz. 189, 240 p.; Bg. I. 518, III. 623 p.

Įsidėmėtina, kad *Nemana* ir *Neveža* upės, lyg būtų susitarusios, yra Dniepro augštupio kairio - rytinio įtako suom. Sožės kairieji - *rytiniai* (!) įtakai. Geografinė - etnografinė padėčiai hidroniminių analogijų pakankamai prisirankiojus, būtų galima pradėti ir atitinkamų geografijos, istorijos bei etnografijos išvadų mėginti skelbti rytinių baltų žemei ir baltų apsigyvenimo kryptiai tolimuose amžiuose. Šįkart tik pasakytina, kad šitoks potamologinis kryptinis vaizdas liudija rytinių galindų žemę esant tiesioginiame etniniame kontakte su pvz. Dniepro augštupio dešine - vakarine - neabejotinai lietuvine puse, o pačius ten ir rytinius galindus ir iš šio atvejo ten esant juos autochtonus - aborigenus, kaip čia anksčiau matėme ir dėl kitko.

Taigi, rytinių galindų genetiškai kalbiškai niekaip negalima atskirti nuo lietuvių kalbos ploto, nors, žinoma, tie rytiniai galindai, kaip tautų kalbose įprastinai būdavo ir tebesti, galėjo kalbėti ir kiek kitoniškesne lietuvių kalba, — taigi kokia atskiresne kalbos tarpe, ar ir patarme. Suprantama, kad ypač platusis Dniepras, trukdęs čiabuviams lengvesnį ir nuolatinėsnį susisiekimą, galėjo ir turėjo gimdyti ten lietuvių kalbos ir tarmybių. Taip esama ir kitur baltų kalbos plote. Kaip rytiniai galindai tarmiškai iš tikro kalbėjo, — sunku besuvaikyti, nes rašto paminklų jų nepalikta, išskyrus jų visą dvasios turtą — vietovardžius. Betgi jei kas mūsų tyrinėtojams laisvai ir nekliudomai leistų ten visur uždniepriję (taip pat ir priešdniepriję) dar ir dabar laisvai nevaržomai tyrinėti anuos suslavintus baltus — jų kalbą, papročius, našystą, dainų melodijas, padavimus, gyveną, talkas, inventorių, metrikų ir valsčių knygas, gyventojų sąrašus, — tai dar daug baltiškųjų naujienų jie mūsų laikams galėtų pranešti.

VILNIAUS KRAŠTAS AUGŠTAITIJOJE

O Lietuvos Augštaitija nesibaigia 1940 sovietinių metų "*Lietuvos TSR*" rytiniu ir pietiniu plotu, nesibaigusi nueidama net ir nuo Lietuvos Proprijos į Žiemryčius, rytus, pietryčius ir pietus. Tai liudija ir visa mūsų žemės istorija bei labai paslaugi ilgaamžė etnika. O iš šio straipsnio ligi šiol gi jau matėme ir supratome.

(*Bus daugiau*)

A.A. BRONIUI BAGDŽIŪNUI

mirus, nuoširdžią užuojautą reiškia jo žmonai Nijolei, jos tėveliams, velionio giminėms ir kartu liūdi netekę Vice-Pirminko

Lietuvių Karių Veteranų Sąjungos
"Ramovė"
Montrealio skyrius

ŽILVIČIUOS PAVASARIS SUPAS . . .

MAMA,

Kai išėjau taku iš kiemo —

Į mane žiūrėjo

Liūdnas pakelės smūtkelio veidas

Ir tie mūsų

Kreivakojai

Visi trys beržai . . .

Mačiau langely Tavo akis

Ir man dėjos, kad nuo klėties

Šiaudinio stogo

Ašaros lašėjo . . .

Dėjos, kad visas stogas verkė...

Aš tada gailėtis nebepajėgiau —

Būčiau ašarose patvindęs viską:

Mėnulio diską,

Kuri sau kas vakaras

Nusikeldavau į prieklėtį

Ir šalia pasidėjęs svajojau —

Tuos beržus — ir Tave, mama!

Kai pirmą kartą aš išėjau —

Rudeniui pritvinkęs

Buvo ties triobom dangus,

Siubiurę keliai —

Donelaičio aprašomi prašės —

Tada mūsų visų reikėjo.

Iš visų sodžių, viensėdijų,

Miestų, miestelių ir bažnytkaimių

— — — —

Pameni, Tu žvilgterėjai

Tada į vagį —

Nukabinai tetušio,

Amžiną atilsį, kepurę,

Miline užvilikai,

Lūpom škaplierius,

Su įsiūta šilaine palietei,

Mane peržegnojai

Ir juos man ant kaklo užkabinai . . .

Ir aš išėjau į žemę susmigusiom triobelėm

Žiburio parnešt!

Antru kartu aš išėjau —

Jau Tavęs nebuvo čia . . .

Vėl siautė naktis

Danguj dilo žvaigždės ir mėnuo

Kruvinom spurgom

Pavasaris žydėjo

Ir mano brolių krauju

Atpirktoji žemė verkė . . .

Kai dairėmės į dangų,

Palaimos laukdami,

Aš ir vėl išėjau

Šventuoju dūmu pakilęs —

Žemei neišprašomo

Debesyse

Viešpaties išmelst . . .

Ir tada mane žegnojai

Ir tada vėl škaplierius

Su įsiūta šilaine

Ant kaklo kabinai . . .

Tave palikęs nepamiršau.

Aš vis Tave iškelęs,

Lyg Ostiją visiems sakau:

Laužkite visi Jos

Ir namo parsinešę

Amžinąja lempele žibinkite . . .

Tu vis man prieš akis

Žaliuojančia pušim.

Tebevedžioji laukais

Sodybom ir miškais

Jaunamartės nuometu

Balta ir amžinai brangi . . .

Žinau! —

Išeisim, tikiu.

Ir nebebus ten toks šaltas

Šiaurės dangus . . .

Žiūrėkit! Žilvičiuos pavasaris supas

Aukštaičiams, žemaičiams ir

Dzūkams!

DR. V. SRUOGIENĖS “LIETUVOS STEIGIAMĄJ SEIMĄ” PRISTATANT

JONAS PUZINAS

Sakoma, kad taikingos tautos neturi savo istorijos. Tame teiginyje esama nemaža tiesos. Kai kuri nors tauta ramiai sau tūno toli nuo svarbiųjų prekybinių kelių, kultūrinių bei politinių centrų, maža kas apie ją nugirstama, ji lieka nežinoma ir ilgam atsiduria už istorijos ribų. Kai karingosios senovės tautos (persai, graikai, romėnai, keltai, germanai) anksti pateko istorijos švieson, tai mūsų genties tautos, tie *homines humanissimi* — humaniškiausi žmonės, — kaip apie 1075-tuosius metus arkivyskupas Adomas Bremenietis yra apibūdinęs sembus arba prūsus, ilgai liko užmarštyje. Pirmiausia mūsų gentį aiščiau išgarsino gintaras, tas Baltijos auksas, kuris jau prieš porą tūkstančių metų buvo patraukęs prabangos pertekusius romėnus. Bet dėl to Baltijos aukso nekarriauta, todėl nesulaukta tokių veikalų kaip Herodoto “Istorijos” V a. pr. Kr., Julijaus Cezario “De bello Gallico” I a. pr. Kr., Kornelijaus Tacito “De origine et situ Germanorum” I a. po Kr., skandinavų sagų ir kita. Mūsų gentys išskyla istorijos švieson, kai jas pradeda puldinėti Skandinavijos vikingai, Vokiečių ordinas, rytiniai ir vakariniai slavai. Tada mūsų tie “*homines humanissimi*” jau išvirto į “*homines bellicosos*” — karingus žmones. Ir kai Lietuva tapo didžiulė imperija, kai ji suardė vokiečių kolonizacinius planus Rytuose, sustabdė jų “*Drang nach Osten*”, kai ji sulaukė totorių antplūdžio pavojų, — tada Lietuvos vardas jau nuolat aptinkamas metraščiuose, kronikose ir kitokiuose istoriniuose šaltiniuose.

Deja, ilgų amžių turtingą Lietuvos istorija daugiausia buvo tyrinėta svetimųjų ir jų savaip nušviesta. Tik nepriklausomos Lietuvos istorikai pradėjo atitaisinti svetimųjų daug kur iškreiptą mūsų praeities vaizdą. Dar nesuspėta nukreipti reikiamą dėmesį į mūsų kultūros istoriją, vis dar daugiausia nagrinėta politinė Lietuvos valstybės istorija. Mūsų ateities istorikų uždavinys ir bus nusmailstyti naujas gaires Lietuvos istorijos tyrinėjimams, suformuoti savą, objektyvią, lietuvišką istorijos koncepciją.

Šiuo metu mūsų nepriklausomos Lietuvos išaugintų istorikų gretos baigia retėti. Turime gražų būrį prieauglio tiek rusų okupuotoje Lietuvoje, tiek ir išivijoje. Darbo sąlygos abiejų grupių istorikams labai skirtingos: išivijos istorikai yra atskirti nuo pagrindinių šaltinių — archyvų Lietuvoje, Rusijoje, iš dalies ir Lenkijoje, bet jie gali laisvai, nevaržomi reikšti savo nuomonę įvairiais istoriniais klausimais; Lietuvoje gyvenę istorikai turi puikias darbo sąlygas (archyvus, bibliotekas), bet jie įpareigojami rašyti pagal partijos nustatytas gaires, jie turi istorinį vyksmą in-

terpretuoti dialektinio materializmo metodais. Todėl mūsų išivijos istorikų uždavinys yra ruošti ir spausdinti tokius darbus, kurių jokiuo būdu negali atlikti rusų varžomi okupuotoje Lietuvoje gyvenę istorikai. Ir tokio veikalo, kaip “Lietuvos Steigiamasis Seimas”, pasirodymas Lietuvoje visiškai neįmanomas. Čia dr. Vanda Daugirdaitė-Sruogienė ir atliko svarbų, reikšmingą darbą, nes ir pats Steigiamasis Seimas sudaro reikšmingą tarpsnį mūsų atsikuriančios valstybės istorijoje.

Šiandien pristatoma dr. V. Sruogienės atambi 270 puslapių knyga — “Lietuvos Steigiamasis Seimas”, išleistas Vliko Tautos Fondo. Man ir malonu, ir ne visai smagu šią naują knygą pristatyti. Malonu, kad savo darbu galėjau autorei bent kiek padėti, bet iš kitos pusės — nelabai smagu, nes teko būti lyg kokuos tos sknygos “cenzoriumi”. O cenzorių niekas nemėgsta, nepakenčiu jų ir pats. Visa tai yra susiję su šios knygos atsiradimu.

Artėjo Steigiamojo Seimo sušaukimo 50 metų sukaktis. Vliko Seimas 1969 m. gruodžio 6-7 d. New Yorke nutarė šį svarbų mūsų naujosios istorijos įvykį paminėti. Jis įpareigojo Vliko Valdybą, kad būtų paruoštas leidinys Steigiamojo Seimo darbams nušviesti. Valdyba tuojau sudarė komisiją iš Juozo Audėno, dr. Broniaus Nemicko ir Jono Puzino (pirmininko). Knygai parašyti pakviesta dr. V. Sruogienė, kuri tuojau ėmėsi to sunkaus darbo, nes pagrindinė medžiaga, spausdinti “Steigiamojo Seimo darbai”, to meto “Vyriausybės Žinios” ir kiti darbai būtini leidiniai buvo išblaškyti įvairiose įstaigose, viešosiose ir privatinėse bibliotekose. Bet vis dėlto autorės žemaitiškas užsišpyrimas ir ryžtumas nugalėjo didžiąsias kliūtis: 1971 m. rugpiučio 30 d. darbas buvo baigtas rašyti. Kadangi tos knygos leidėjas buvo Vlikas, o jį tada sudarė net 15 politinių grupių bei rezistencinių sąjūdžių, todėl rankraštį teko duoti skaityti bent didžiųjų politinių sambūrių atstovams: Juozui Audėnui — valstiečių liaudininkų, Stasiui Dzikui — krikščionių demokratų, Broniui Nemickui — tautininkų ir Jurgiui Valaičiui — socialdemokratų. Tuo metu Vliko Valdybon buvau pakviestas nariu mokslo ir leidinių reikalams, todėl man iš pareigos teko visų rankraštį skaičiusių pastabas suderinti. Stengiausi ieškoti ir surasti auksinį vidurį, kad ir autorės asmeninis požiūris vienu ar kitu klausimu nebūtų nuneigtas ar išreikšta mintis neiškreipta, ir kad politinių grupių žmonės nerūstautų dėl kokio nors jų partijai mesto šešelio. Tat man ir teko kai kuriuos išsireiškimus sušvelninti, kai ką net išleisti, patrupinti kai kurių

Seimo atstovų kalbas, kai kur šį tą įterpti ir t.t. Palyginau, kiek mokėdamas ir kalbą.

Kai 1973 m. sausio 26 d. rankraštis buvo gražintas autorei pataisoms aprobuoti, nekantriai laukiau atsakymo. Ir kai spalio 13 d. gavau laišką, nuslinko lyg sunkus akmuo nuo krūtinės. Laiske tarp kita ko buvo parašyta: "Visų pirma turiu nors pavėluotai padėkoti Jums už Jūsų taip kruopščiai atliktą mano "Steigiamojo Seimo" paruošimą spaudai, gausius patikslinimus ir pataisas (su kai kuriomis tačiau aš nesutinku)".

Dėl lėšų stokos veikalas išėjo tik 1976 metų vasarą, nors knygoje pažymėta 1975 metų data.

Kas gi tat yra tas Lietuvos Steigiamasis Seimas, kaip prieita prie jo išrinkimo ir kokius darbus jis atliko?

Lietuvos nepriklausomybės idėja jau ėmė bręsti XIX a. pabaigoje, lietuvių tautinio atgimimo metu. Tautinio atgimimo varuotojai gana greitai ėmė skirstytis ideologinėmis, vėliau ir politinėmis srovėmis. 1883 m. pradėtoje leisti "Aušroje" daugiausia buvo susitelkę liberalinio nusistatymo pasauliečiai, sudarę pagrindą vėlyvesnei tautinei srovei. Apie dr. Vinco Kudirkos įsteigtą "Varpą" taip pat daugiausia spietėsi liberalai, vėliau ir socialistinio nusistatymo žmonės. Netrukus nuo "Varpo" atkrito socialdemokratai, 1896 metais įkūrė pirmąją politinę partiją Lietuvoje — Lietuvos socialdemokratų partiją. Po kiek laiko iš "Varpo" pasitraukė ir vėlyvesnieji tautininkai — pažangiečiai. "Varpe" pasiliko vadinamieji demokratai, iš kurių 1902 m. išaugo Lietuvių demokratų partija, sudariusi pagrindą 1917 m. įkurtai Lietuvos socialistų liaudininkų demokratų partijai ir pagaliau Nepriklausomybės metais — Lietuvos valstiečių liaudininkų sąjungai. Apie 1896 m. kun. Juozo Tomo-Vaižganto pradėta leisti "Tėvynės Sargą" susitelkė katalikiškos visuomenės inteligentija, kuri 1904 m. susiorganizavo į krikščionis demokratų. 1907 m. Antano Smetonos ir kun. J. Tumo-Vaižganto įkurtoje "Viltyje" susibūrė vidurio srovės žmonės, kurie 1916 m. susitelkė Tautos Pažangos partijoje, iš kurios 1924 m. susiformavo Lietuvių tautininkų sąjunga. Kiekviena grupė brandino savo ideologiją ir nusistatymą Lietuvos ateities klausimu. Tačiau tos srovės, kad ir išsiliejusios atskiromis vagomis, vedė bendrą kovą prieš rusų okupaciją Lietuvoje. Teišsiskyrė atskirų partijų politinės aspiracijos: vieni reikalavo Lietuvai visiškos nepriklausomybės, kiti — autonomijos.

Laikas visiškos Lietuvos nepriklausomybės atstatymui dar nebuvo pribrendęs, todėl Didžiajame Vilniaus Seime 1905 metais dar buvo reikalaujama Lietuvai autonomijos su seimu Vilniuje, išrinktu visuotiniu, lygiu, tiesiu ir slaptu balsavimu.

I pasaulinio karo metu jau visur reikalauta Lietuvai nepriklausomybės. Pagaliau ilga ir sunki kova buvo apvainikuota 1918 metais Vasario Šešioliktosios Akto, kuriuo paskelbtas Lietuvos valstybės atstatymas. Valstybės Tarybos darbas, vadovaujamas Antano Smetonos, buvo labai sunkus. Vokiečių kariuomenė dar

tebebuvo užėmusi Lietuvą ir sunkiomis rekvizicijomis alino kraštą. Ilgą laiką Valstybės Taryba nebuvo paveiki. Vokiečių okupacinė valdžia trukdė Tarybos darbą, o rytiniai ir pietiniai kaimynai kėsinosi pakirsti Lietuvos nepriklausomybės šaknis. Artėjant bolševikų grėsmei, Valstybės Tarybos sudaryta Krašto Apsaugos komisija pradėjo paruošiamuosius darbus sava kariuomenei organizuoti. Spalio viduryje Vilniun ėmė rinktis pirmieji savanoriai, lapkričio pradžioje imta formuoti Pirmojo pėstininkų pulko štabas, lapkričio 11 d. Valstybės Taryba patvirtino pirmąją nepriklausomos Lietuvos ministrų kabinetą, vadovaujamą prof. Augustino Voldemaro, kuris lapkričio 23 d. išleido pirmąją Apsaugos ministerijos įsakymą kariuomenei. Gruodžio 24 d. sudarytas naujas Ministrų kabinetas, pirmininkaujamas adv. Mykolo Sleževičiaus. Jis gruodžio 29 d. išleido atsišaukimą į tautą, pranešdamas apie bolševikų pradėtą veržimąsi į Lietuvą ir kviesdamas savanorius stoti į kariuomenę savo krašto ginti. Prasiždėjo sunkios, bet didvyriškos kovos su rusais bolševikais, kurie 1919 metais buvo užėmę net tris ketvirtadalius visos Lietuvos, kovota dar su bermontininkais ir lenkais.

1919 m. balandžio 4 d. Valstybės Taryba, kuri ėjo lyg parlamento pareigas, Valstybės prezidentu išrinko Antaną Smetoną. Bent kiek apsiliečius nuo išorinių priešų ir padėjus pirmuosius valstybės atstatymo pagrindus, Laikinoji vyriausybė pradėjo ruoštis rinkimams į Steigiamąjį Seimą. 1919 m. spalio 30 d. Valstybės Tarybai priėmus Seimo rinkimų įstatymą, partijos pradėjo ruoštis rinkimams. O tų partijų, kartu su mažumomis, susidarė net 13: Krikščionių demokratų, Ūkininkų sąjungos, Darbo federacijos (tai Krikščionių demokratų blokas), Lietuvos socialistų liaudininkų partija, Valstiečių sąjunga (tai Valstiečių liaudininkų blokas), Lietuvos socialdemokratų partija, Socialistai revoliucionieriai (socialdemokratų blokas), Tautos pažangos partija, Demokratinė tautos laisvės santara, komunistai, prisidengę nepartinių vardu, žydai, lenkai ir vokiečiai. Prieš rinkimus išleista brošiūrų, atsišaukimų ir plakatų. Krašte pasipylė ir rimti kalbėtojai ir agitatoriai.

1920 m. balandžio 14-15 d visuotiniu, lygiu, slaptu balsavimu, proporcinė rinkimų sistema, išrinktas krašto šeimininkas — Steigiamasis Seimas, kuris turėjo galutinai nustatyti valstybės valdymosi formą, paskelbti naują konstituciją ir išleisti pačius būtiniausius įstatymus, reikalingus valstybiniam aparatui veikti. Rinkimuose dalyvavo per 90% visų turinčių teisę balsuoti piliečių (682.291 asmuo). Steigiamojo Seimo sudėtis buvo ši: iš 112 Seimo narių absoliutinę daugumą (52,7%), 59 atstovus, gavo Krikščionių demokratų blokas, 29 atstovus (25%) — Valstiečiai liaudininkai, 12 (10,07%) — socialdemokratai, 6 atstovus (5,3%) — žydai, 3 — lenkai, vieną atstovą vokiečiai ir 2 atstovus nepartiniai. Nei vieno atstovo nepravedė tautininkai (Tautos pažangos partija) ir santariečiai. Krikščionių blokui laimėti padėjo ūkininkų konservaty-

vios pažiūros, didžiulė tuo metu kunigų įtaka ir gerai išvystyta rinkiminė agitacija.

Seimo atstovai daugiausia buvo jaunų amžiaus, tik 11 atstovų amžius svyravo tarp 50 ir 60 metų. Daugelis atstovų atėjo Seiman be valstybinio ar administracinio patyrimo, bet buvo gražus būrys, pasižymėjusių visuomeninėje ir politinėje veikloje. Išimokslinimas buvo įvairus: 67 buvo baigę ar ėję aukštąjį mokslą, 37 baigę ar ėję vidurinį mokslą, 42 baigę pradžios mokyklą ar savamoksčiai.

1920 m. gegužės 15 d. Kauno miesto teatre atidarytas Steigiamasis Seimas. Nuotaika mieste buvo šventiška. Turiningas atidaromasis kalbas pasakė Valstybės prezidentas Antanas Smetona ir Prezidiumo pirmininkė rašytoja Gabrielė Petkevičaitė-Bitė. Po pertraukos Steigiamojo Seimo pirmininku išrinktas Aleksandras Stulginskis, kuris taip pat tarė žodį, suminėdamas svarbiuosius darbus, kuriuos Seimas turės atlikti. A. Stulginskiui pasiūlius, buvo priimta rezoliucija, skelbianti Lietuvos valstybės atstatymą: "Lietuvos Steigiamasis Seimas, reikšdamas Lietuvos žmonių valią, proklamuoja esant atstatytą nepriklausomą Lietuvos valstybę, kaip demokratinę respubliką, etnografinė sienom ir laisvą nuo visų valstybinių ryšių, kurie yra buvę su kitom valstybėm". Tai buvo baigiamasis patvirtinimas Vasario Šešioliktosios Akto.

Steigiamasis Seimas, dirbęs 29 mėnesius, yra atlikęs labai daug darbų, iš kurių tepaminėsiu svarbesnius.

1920 m. birželio 10 d. priimta nauja laikinoji Lietuvos valstybės Konstitucija. Ją svarstant daug ginčų sukėlė Prezidento institucijos klausimas. Socialdemokratai su valstiečiais liaudininkais reikalavo, kad Prezidento visai nebūtų, o valstybei atstovautų Seimo pirmininkas. Bet Krikščionių demokratų blokas, turėdamas Seime daugumą, Konstitucijoje paliko Prezidento įstaigą, tik šiek tiek susiaurino Prezidento teises. Naujai Konstitucijai įsigaliojus, 1920 m. birželio 19 d. Prezidentas A. Smetona savo pareigas perdavė Steigiamojo Seimo pirmininkui A. Stulginskiui. Sudarytas ir naujas koalicionis Ministrų kabinetas, vadovaujamas dr. Kazio Griniaus. Su Rusija Valstybės Tarybos pradėtas derybas užbaigė Steigiamojo Seimo sudaryta vyriausybė, 1920 m. liepos 12 d. pasirašydama taikos sutartį. Lietuvai pagal tą sutartį buvo pripažintos etnografinės sienos, kurios mūsų veiksmų ligi šiol tebelaikomos valstybinėmis sienomis. Aptvarkyta siena ir su Latvija, kuri už Alūkstos apskritį mainais grąžino Palangą. Didžiausią rūpestį sudarė sankirtis su Lenkija, kuri buvo užėmusi daugiau kaip trečdalį Lietuvos ir jos sostinę Vilnių. Naujoji vyriausybė 1920 m. spalio 7 d. Suvalkuose buvo pasirašiusi su Len-

kija sutartį, pagal kurią Vilnius pripažintas Lietuvai. Bet už dviejų dienų, kaip visiems gerai žinoma, lenkai sulaužė susitarimą ir užėmė Vilnių. Nemaža jaunų Steigiamojo Seimo narių išvyko į frontą, todėl Seimas neveikė apie penkis mėnesius. Einamiesiems reikalams tvarkyti buvo sudaryta 7 asmenų komisija, vadinama Mažuoju Seimu. Ir tik po sėkmingų kautynių lapkričio 19-21 d. prie Širvintų ir Giedraičių, netrukus baigėsi karas su lenkais. Kad ir Lietuva atgavo dalį žemių, bet sienų klausimas su lenkais neišsprendė. Nesutvarkytos rytinės ir pietinės sienos su lenkais buvo nemaža kliūtimi Lietuvos pripažinimo de jure. Bet vis dėlto, 1921 metais Lietuva buvo priimta į Tautų Sąjungą ir netrukus daugumas valstybių užmezgė su Lietuva diplomatinius santykius.

Vienas iš pačių reikšmingiausių Steigiamojo Seimo darbų buvo Žemės reformos įstatymo paruošimas. Lietuvoje žemės ūkiu vertėsi apie 80% jos gyventojų, bet apie 40% dirbamos žemės priklausė dvarininkams, daugiausia lenkams. 1922 m. vasario 15 d. priėmus Žemės reformos įstatymą, į specialų žemės fondą paimta daugiau kaip pusė milijono hektarų žemės, kuri vėliau išdalyta bežemiams, mažžemiams ir Lietuvos laisvės kovų dalyviams. Be socialinių tikslų, Steigiamasis Seimas turėjo ir politinių: žemės reforma siekta susilpninti Lietuvai priešišką elementą — išardyti lenkybės židinius.

1922 m. rugpjūčio 1 d. priimta Lietuvos valstybės Konstitucija, jau ketvirta iš eilės. Labai svarbiu Steigiamojo Seimo darbu reikia laikyti savosios valiutos įstatymo priėmimas, įvedimas lito. Be to, Steigiamasis Seimas ir jo vyriausybė paskelbė apie pusantro šimto reikalingiausių įstatymų.

Ir 1922 m. rudenį Seimas išsiskirstė, padėdamas pamatus naujai statomam Lietuvos valstybės rūmui.

Visi čia paminėti Steigiamojo Seimo darbai plačiai apžvelgiami pristatomoje dr. V. Sruogienės knygoje. Veikalas užsklendžiamas baigiamąja dalimi, priedais, iš kurių labai vertinga sinchroninė svarbesnių įvykių lentelė, apimanti laiką nuo "Aušros" pasirodymo 1883 metais iki 1922 metų galo. Duota plati panaudotos literatūros bibliografija. Knygos gale — santrauka anglų kalba.

Tai yra rūpestingai paruošta knyga, kurioje ne tik plačiai apžvelgiami Steigiamojo Seimo darbai, bet taip pat vaizdžiai nušviečiamas to meto laikotarpis ir iškeliamas lietuvių tautos brandumas savarankiškam valstybiniam gyvenimui. Tai veikalas, be kurio negalės apsieiti Nepriklausomos Lietuvos kūrybingo gyvenimo tyrinėtojas. Reiškiame padėką autorei už praturtinimą mūsų negausios istorinės literatūros apie Nepriklausomos Lietuvos kūrimosi laikotarpį.

REDAKCIJA PREKINIAME VAGONE

Rašo R. M., buvęs redaktorius

Tai buvo milžinų valdžios pasikeitimo laikotarpis. Tai buvo nacių Vokietijos bėgimo iš Rusijos metai. Tai buvo lietuvių partizanų kovų metai. Tai buvo pasitraukimo iš krašto metai. Taip, tai buvo sunkiausiai mūsų tautai metai. Tai buvo 1944 metų vasara.

Liepos pradžioje, prekinium traukiniu išleidęs savo šeimą iš Kauno, pasilikau toliau vegetuoti vertėjo pareigose, buvusiam forte, netoli Kauno geležinkelio tunelio, kur dar vis vokiečiai atsigabendavo surakintų išsibėgijusių buvusios Vientinės Rinktinės karių. Tačiau jie sugebėdavo ir vėl iš forto pabėgti... Kai po eilės panašių nemalonumų pabėgo buvęs mano bataliono raštininkas, buvau žiauriai tardomas paties forto komendanto, o to pasekmėje atsidūriau Kauno sunkių darbų kalėjime. Man grėsė SS teismas už "nesugebėjimą auklėti savo pavaldinių" ir net už "inspiravimą dezertuoti"...

Tuo laiku Kauno kalėjimo kameros buvo pustūstės. Bolševikams vis genant vokiečius iš Rusijos, lietuviškoji savivalda stengėsi išleisti laisvėn įvairius suimtuosius, civiliniai teismai skubino bylas, o ir vokiečių karinė vyresnybė evakuavo savo pačių nusikaltėlius. Todėl ir aš jau kitą dieną buvau išleistas į "laisvę". Toji laisvė buvo sąlyginė. Atsiradau plk. Birono mobilizacinio štabo vyresnybės priežiūroje, tačiau ir vėl labai neilgai, nes pats štabas likvidavosi, o štabo pareigūnai buvo siūdomi į betkokius kitus dalinius, aišku, tikrai į bėgančių vokiečių dalinius.

Štaban atvykdavo vokiečių karininkai, reikalaudami vertėjų, žvalgų, arba paprasčiausios darbo jėgos. Tokiu būdu patekau į kažkurį karo policijos dalinį. Kitą pavakarį vilkausi paskui Jėsios miškų kratančių būrius, bergždžiai laukdamas sugautų "banditų" tardymo. Nutariau tokio nemalonaus darbo atsikratyti. Pasiprašiau į kokį nors dalinį, kur būčiau naudingas dirbdamas savo specialybėje, kaip laikrašininkas.

Mano prašymas buvo išklaustas. Kitą rytą buvau motociklu pristatytas į buvusios "Žaibo" spaustuvės namus. Čia antrojo aukšto kambaryje prie rašomojo stalo sėdėjo kresnas blondinas, su karininko žvaigždėmis antpečiuose. Ant stalo ryškėjo šlifuojuose lentelėje išpaustomis raidėmis šio viršininko pavardė: "Oberleutnant Joachim Fi-

scher". Jis atsakė į mano karišką pasisveikinimą galvos linktelėjimu. Tuoj ėmė klausinėti, ar pakankamai žinau vokiečių kalbą, kad galėčiau išversti iš vokiškojo teksto į lietuvių kalbą. Teigiamai atsakęs, pabrėžiau, jog atvirksčiai, atseit, iš lietuvių į vokiečių kalbą, versti galėčiau su žodyno pagalba.

— To pakanka! Jums reikės versti tik iš vokiečių kalbos.

PERŽENGIU SIENĄ

Griežtasis mano naujas viršininkas liepė prisistatyti rytoj vėl šioje pat vietoje, iš kur sunkvežimiu būsiu nugabentas kur reikia. Sudrožęs kulnimis, išėjau į gatvę. Buvau visiškai laisvas! Nebegalioja vyresnybės priežiūra. Galėjau eiti kur noriu, daryti ką patinkamas! Netgi ir neprisistatyti rytoj... Pagunda buvo didelė. Tačiau tuoj užprotestavo ne tik įgimtoji karinė drausmė, nes būdamas vokiečių kariuomenėje tikėjaisi lengviau padėti savo šeimai, apie kurią dar jokių žinių neturėjau. Neklausiau tada kur mane išsiųs. Gal į frontą? Bet jutau, kad ne. O jeigu taip, tai ar ne vistiek kur? Juk mane numato naudoti kaip vertėją ir žurnalistą, tai apie frontą nėra nė kalbos. Taip pat nekasiu nė apkasų. Gal į Vokietijos gilumą? Tada būčiau atskirtas nuo šeimos, likusios prie Palangos (jeigu ji ten laimingai nukeliavo)... Gailėjaisi, nesužinojęs kur esu skiriamas. Savo bute tikrai apsidairiau. Teko palikti visus baldus, daug mano, žmonos ir vaikų drabužių, visas knygas, net savo rašinius. Negalėjau apsikrauti mažiau reikalingais daiktais siunčiamas į nežinią, žygiui į neaiškia ateitį.

Kitą dieną prisistatęs į "Žaibo" spaustuvę, gavau įsakymą vykti su paruoštu prie durų sunkvežimiu. Į jį sulipo keli vokiečių kareiviai. Dėvėjau dar vis lietuvišką uniformą su Lietuvos apalvomis. Jutau, jog kaip tik dėl tų spalvų manęs niekas nepaisė ir negerbė. Tačiau savo pagiežą atidėjau į tolimesnį kantrybės užkampį — dabar ne laikas kelti garbės reikalus.

1944-siais Lietuvos galutinio pavergimo metais, liepos 20 dieną išvykau vakarų kryptimi besikratančiame per kelio nelygumus kariniame sunkvežimyje. Jau sutemus, buvo pasiekta buvusioji Lietuvos-Vokietijos siena — Eitkūnai. Čia

kilo kažkoks susijaudinimas karių tarpe. Jie klebėjo, garsiai reiškė savo jausmus, tik nesupratau — ar džiaugsmo, ar nusiminimo. Sukluser, patyriau, jog buvo įvykę kažkas baisaus vokiečiams. Su viltingu virpesiu spėlioju apie Vokietijos pralaimėjimą šiame alinančiame kare, apie kurios nors jų armijos sumušimą. Bet paaiškėjo, jog per radiją buvo paskelbta apie pasikėsinimą į Adolfo Hitlerio gyvybę vyriausioje kariuomenės būstinėje, kažkur pafrontėje. Sprogusi padėta bomba, bet pasikėsinimas nepavykęs ir Fiureris “stebuklingai išlikęs net nesužeistas”. Slapta pasigailėjau, kad suokalbininkams nepavyko...

Pagaliau buvau išsodintas Hasenrode geležinkelio pusstotėje. Ant šalutinių bėgių čia stovėjo mišrios vagonų sudėties traukinys. Budintis puskarininkis jau apie mano atvykimą žinojo, todėl nuvedė į tuščią keleivinio vagono skyrių, kur turėjau permakvoti, o vėliau teko ilgesnį laiką ir gyventi.

Kitą rytą į mano vagoną įlipo aukšto ūgio rudaplaukis leitenantas. Vėliau sužinojau jo pavardę — Heydrich. Jis ėjo šio traukinio vado pareigas, nesant kuopos vadui oberleutnantui Fischeriui. Šiaip gi ltn. Heydrich buvo ūkio dalies vedėjas ir gyveno kitame, erdvesniame vgone, kur turėjo ir savo raštinę. Jis trumpai mane painformavo kur ir koku tikslu esu atsiųstas.

Pasirodo, šis traukinys priklausė III tankų divizijai. Populiariau jis vadinamas “Panzerfaust”, arba “Panzerfaust Zug”. Mat, prekiniuose vagonuose buvo įrengtos spaustuvė, rinkykla ir redakcijos ne tik šios divizijos karių laikraščiu “Panzerfaust”, bet ir atskirų pėstininkų divizijų, pulkų bei kitokių stambesnių dalinių laikraščiams, spausdinamiems šiuose vagonuose. Be to, čia taip pat buvo renkamas ir spausdinamas rusų kalba savaitraštis “Novyj Put” (Naujasis kelias). Šis laikraštis skiriamas ne tik Vlasovo armijos kariams, bet ir lėktuvais išmėtomas už fronto linijų sovietų pusėje. Ltn. Heydrich, o vėliau ir rusai redaktoriai man davė suprasti, jog ir aš turėsiu redaguoti panašų laikraštį lietuvių kalba.

Laisvai kalbėjau rusiškai, todėl mieliau laikiausi rusų redaktorių kompanijos. Sužinojė, jog lošiu ir preferansą, rusai labai nudžiugo, turėsią nuolatinį ketvirtą partnerį, nes du vyrai ir viena moteris (vieno iš redaktorių žmona), negalėjo turėti pilno malonumo lošdami trise.

Visi šie rusai (kurių, deja, nė vieno dabar pavardės nebepprisimenul) buvo atgabenti iš Ukrainos. Vyriausias redaktorius, neaukšto ūgio, raupuoto veido, yra buvęs kažkurio Ukrainos mies-

to bolševikų partijos sekretorius. Apie kitus daug nežinojau, bet visi jie buvo atsisakę marksistinės sistemos ir nesivaržė prie manęs pašiepti ar pajuokti buvusio režimo trūkumus. Dabar visi jie dirbo su entuziazmu prieš bolševizmą. Jų laikraštyje nestigo sarkazmų ir net atviro koliojimosi, bei visos jų sistemos, o ypač vado Stalino, prakeikimo. Belošdamas preferansą jų vgone įsitikinau jų dabartinių idėjų nuoširdumu. Tačiau, vis dėlto, savo tėvyne jie laikė Ukrainą ir ją statė aukščiau visko.

Stengdamasis greičiau susipažinti su būsimuoju redaktoriaus darbu, daug skaičiau. Labai įdomiai ir gražiai buvo redaguojamas pagrindinis spaudinys — “Panzerfaust”. Gausiai liustruotas, nes traukinyje buvo įrengta ir cinkografija. Kiti vokiečių laikraštėliai buvo daug menkesni už didelio formato “Panzerfaustą”. Toks pat menkas buvo ir rusų “Novyj Put”, bet antikomunistinės medžiagos atžvilgiu jis man buvo svarbiausias šaltinis.

Keli linotipai buvo sudėti prekiniuose vagonuose. Iš jų vienas su lietuviškų rašmenų magaziniais buvo įrengtas vgone, sekvestravus Kaune “Žaibo” spaustuvės kai kurias mašinas. Šis linotipas buvo vėliau naudojamas išskirtiniai lietuvių kalbos leidiniams. Įdomu, jog rinkėjai linotipininkai buvo vokiečiai, visiškai nė žodžio nežiną lietuviškai.

Vieną dieną ltn. Heydrich paliepė išversti iš rusų kalbos propagandinį lapelį, skirtą išmėtymui sovietų pafrontėje, Lietuvos teritorijoje. Šį darbą greit atlikau ir po valandos jau galėjau patikrinti korektūrą. Vokiečiai linotipininkai atliko puikų darbą, nemokėdami mūsų kalbos. Vienintelė sąlyga buvo — jie turėjo turėti mašinėlę parašytą tekstą, kuriame matytusi visi lietuviškieji akcentai. Tam naudojau su savim pašiimtą savo nuosavą rašomąją mašinėlę.

Propaganda Kompanie vadas oblt. Fischer nuolat būdavo pafrontėje, rūpindamasis ne tik žinių rinkimu laikraščiu ir jų perdavimu į “Panzerfaust Zugą”, bet ir antikomunistinės propagandos skleidimu sovietų karių tarpe. Jis dažnai netikėtai atvykdavo į traukinį, bet jau kitą dieną ir vėl pranykdavo, palikdamas savo vietoje Heydrichą. Kol kas jokių pareigų man dar neskyrė, todėl tik skaitinėjau, o vakare vis lošdavau preferansą.

Po kelių dienų nerūpestingo ir lengvo gyvenimo traukinyje buvau netikėtai pašauktas prisistatyti atvykusiam iš fronto vadui. Vizitas buvo labai trumpas. Fischeris buvo dar neapsisprendęs dėl lietuviško laikraščio leidimo, bet davė

įsakymą paruošti daugiau propagandinių lapelių.

— O kur jūsų šeima? Juk vedęs?

— Dar tebėra prie Palangos, pone vade.

Fischeris sekundę kažką svarstė.

— Rytoj anksti rytą siunčiu sunkvežimį kaip tik į Lietuvos teritoriją. Kareiviai išmėtys lapelius, o po to, sunkvežimis bus jau jūsų reikalingas. Pasiimkite savo šeimą. Gali būti, kad mums teks iš Lietuvos pasitraukti . . .

Padėkojau Fischeriui tikrai nuoširdžiai, nes vienuoje labai rūpinasi šeima, nieko apie ją negirdėdamas.

KELIONĖ PER KLAIPĖDOS DYKUMĄ

Ekspedicijai vadovavo vokiečių puskarininkis. Jo padėjėjas buvo grandinis. Abu juodu sėdėjo šoferio būdelėje, ten sudarydami trijulę, o aš — vienas tarp kelių, lietuvių kalba mano paties išverstų, propagandos lapelių pundų. Sunkvežimis buvo dengtas, todėl net kelio sekti negalėjau, nes dulkių debesys neleido pamatyti pravažiuojamų vietų.

Staiga, sustojome. Pro sunkvežimio brezentą iškišęs galvą ir stengdamasis neįkvėpti benugulančių dulkių, pamačiau keleta vokiečių karių, besikalbančių su mūsų sunkvežimio įgula. Pasakui, grandinis atidarė sunkvežimio galą. Kartu įlipo ir puskarininkis. Jie ėmė mėtyti propagandos pundus į pakelės griovius, jų net neatrūšdami.

— Ar jau atvykome kur reikia?

— Ne. Bolševikai jau užėmė Šakius. Kelias toliau atkiristas. Čia išmesime tuos popierius ir galėsime važiuoti pasiimti jūsų šeimą.

Lyg norėjau protestuoti prieš tokį žiaurų pareigų apėjimą, ypač mano paties darbo negebimą, bet paskutiniai puskarininkio žodžiai užgesino pareigos jausmą ir pasipiktinimą tokiu grubiu mano darbo išmetimu į griovį ir be jokios naudos.

— Ar galėsite pravažiuoti link Klaipėdos ir Palangos?

— Taip. Kol kas tas kelias dar neužimtas, bet rytoj gali būti jau per vėlu . . .

— Tai važiuojam!

— Zum Befehl, Herr Oberleutnant! — nujuokavo puskarininkis.

Išgirdau tolimą patrankų tratėjimą rytų pusėje. Tuo metu iš pakelės krūmų išniro daugiau, ginkluotų ligi dantų ir medžių šakelėmis apsikaisusių, vokiečių karių. Visi jie traukėsi nuo Šakių, nes bolševikai jiems lipo ant kulnų.

Sėdėjau tuščiam besikratančiame sunkvežimyje, laikydamasis už brezentą apdangalo raiščių ir pro plyšius šiūrėjau į Klaipėdos krašto

apleistus laukus ir tuščius ūkius. Nė gyvos dvasios aplink. Supratau, jog frontui artėjant gyvenotojai buvo evakuoti arba patys išbėgo. Aplenkėme Šilutės ir Priekulės miestelius. Puskarininkis laikėsi atsargumo ir nenorėjo rodytis net savo karinei policijai.

Buvau davęs puskarininkui savo šeimos adresą, kokį ir aš pats turėjau: Palanga-Vilimiškės. Stebėtinai greit atsiradome Palangoje. Širdį suspaudė vargingas apleisto miesto vaizdas. Buvęs kurhauzas, kur kadaise šokau ir linksminausi, buvo užkaltais langais, tartum koks siunčiamas paketas . . . Pajūrio vilos buvo ištuštėjusios. Žmonių visiškai nesimatė.

Nuostabiai gerai orientuodamiesi, vokiečiai nuvairavo teisingai ir greit atsiradome Vilimiškėse. Tai vienkiemis, bet tada nesirūpinau kas čia gyvena, kam priklauso. Įžengęs į namą, radau abu savo vaikus. Vėliau atsirado ir ponias Birutė V., vieno mūsų kapitono žmona, pas kurios gimines mano šeima turėjo prieglobstį.

Kai iš kažkur parėjo žmona, mano netikėtas atvykimas, o dar labiau mano pasiūlymas vykti tuoj pat į Rytprūsius, jai atrodė "negyvenimiškas". Girdėjo apie bolševikų prasiveržimą ir jų grėsmę, bet kažkaip negalvojo, net netikėjo, jog taip greit visa Lietuva atiteks raudoniesiems . . . Sunkvežimio puskarininkis davė valandą laiko susikrauti daiktus, nė negalvodamas, kad mano žmona gali dar ir visai nevykti . . .

Tačiau ponias Birutė viską nulėmė. Ji žinojo, jog jos vyras taip pat yra pasitraukęs į vakarus, todėl nutarė prašyti mane, kad paimčiau ir ją su jos dviem mergaitėmis. Greitomis su puskarininkiu pasitarę, nutarėme, kad aš turiu teisę pasiimti ne tik savo paties, bet ir savo "žmonos sesers" šeimą, nes šitaip buvo nutarta "susigiminiuoti" su kpt. V. šeima . . . Puskarininkui gi buvo vistiek kiek žmonių turėjo gelbėti nuo bolševizmo. Jis tik skubėjo greičiau kraustyti. Stebėjausi jo ir grandinio miklumu nešant daiktus ir kraunant sunkvežimin. Net šoferis padėjo. Iš to supratau, jog bolševikų frontas buvo visai arti ir buvo pavojaus patekti jiems į nelaisvę . . . Tačiau šeimai nieko nesაკiau.

Greitomis pasikrovę, jau riedėdami Klaipėdos krašto keliais, tvarkėmės sunkvežimio viduje. Lagaminai, dėžės ir patalinės pundai buvo sudėlioti taip, jog pakako vietos dviem moterims, keturiems vaikams ir man pačiam.

Sunkvežimis sustojo prie kažkokio apleisto ūkio. Pasirodė, kad kareiviai sumanė parsivežti skanesnio maisto į "Panzerfausto" virtuvę. Nepaisydami moterų ir mano protestų, jie įkėlė

pas mus narvą su pora žviegiančių kiaulių ir kitame narve keleta kudakuojančių vištų. Oras gerokai apgedo... Bet turėjome tenkintis tuo, jog mūsų gyvybės buvo gelbstimos.

Kitas sustojimas. Prie kažkokio dvaro dairėmės, kol kareiviai šniukštinėjo name. Ponia Birutė su tuščiu kibiru išėjo prie laukuose stovinčios ir klaičiai baubiančios karvių bandos. Iš tolo sekėme ją, kaip ji prisijaukino vieną karvutę ir ėmė ją melžti. Po to palengvino ir kitoms karvėms, bet, žinoma, visos bandos apeiti negalėjo... Po keliolikos minučių grįžo su kupinu kibiru šviežio pieno vaikams. Buvo pavaišinti ir nekantraują kareiviai, išsinešę iš dvaro tiktai radijo aparatą.

— Vargšės karvutės! Jos beveik laukinės pasidarė! Matyt, gal net keliolika dienų jų niekas nemelžė. Kad matytumėt, kokiomis dėkingomis akimis į mane žiūrėjo melžiamos karvės!..

Pagaliau pravažiavome pavojingą zoną. Girdejome sunkvežimio būdelėje linksmai bešūkujančius vokiečius. Jau žmonių turinčiuose Rytprūsiuose jie buvo sustoję “Bierštubėje” pasigirdyti. Į Hasenrode grįžome jau kiek kitais keliais. Koks buvo mano nustebimas, kai stotelėje neberadome propagandos kuopos traukinio, apie kurį šeimai jau šiek tiek papasakojau. Teko dviem šeimom pamakvoti susigrūdus lauko palapinėje, kurią kareiviai greitomis pastatė.

BE VERTĖJO IR BE CENZŪROS

Vėl teko ilgai keliauti sunkvežimiu, bet šį kartą jau per Rytų Prūsiją. Atsiradę jos vakarinėje dalyje, pasiekėme Riesenburgo miestą (dabar Lenkijos teritorijoje). Tai nedidelis, tipingai vokiškas miestas, su labai sena evangelikų bažnyčia. Riesenburgas netoli Marienburgo, kur kadaise pas kryžiuočius kalėjo Vytautas Didysis... Buvome kadaise galingojo Ordino pačioje širdyje.

Trumpai sustojome prie “Panzerfaust” traukinio, kuris stovėjo šalutiniuose bėgiuose ir jau persitvarkęs veikimui naujoje užnugario buveinėje. Kažkaip malonu, lyg ir namo sugrįžus... Kareiviai čia iškravė gyvą maisto atsargą, aplink susirinkusiems įgulos nariams ir ūkio vedėjui džiaugsmingai šypsantis, gavus Klaipėdos krašto paukščių ir gyvulių.

Riesenburgo mieste mano šeimai buvo pasirtas butas palėpėje. Vienas didelis kambarys, su virimo krosnimi kampe ir dviem nuožulnių lubų sandėliukais be durų, kur galima buvo įeiti tik susilenkus.

Netrukus prasidėjo mano tarnyba. Gavau įsakymą suredaguoti pirmąjį laikraščio numerį. Jau

buvau paskubomis sugalvojęs ir pavadinimą “Už Tėvynę”. Suradęs savo daiktuose Vyčio ženklą, nubraižiau škilę kaip turėtų atrodyti laikraščio pavadinimas, o likusį darbą atliko vokiečių braižytojas ir cinkografija. Kitą dieną jau gavau laikraščio antgalvio klišę.

Pasirinkęs iš “Panzerfaust” laikraščio atsargų kelias tinkamas klišes laikraščio iliustravimui, sudariau numerio projektą, sukarpydamas surinktus tekstus. Šitaip suklijavau 4 puslapius. Daviau visą medžiagą sulaužyti bei kai ką papildomai rinkti linotipu, visus rankraščius paruošdamas rašomąją mašinėlę.

Pirmajame puslapyje skubomis įdėjau žinių iš fronto, o atkarpoje daviau kiek lengvesnio turinio pasiskaitymo. Surinktą ir sulaužytą laikraštį tuoj pat spausdinimo mašinos atspaudė. Tuo tarpu tik du egzempliorius. Mašiną sustabdžius, pasiėmiau dar drėgną ir dažais kvepiantį keturių puslapių laikraštį.

Fischeris apžvelgė mano kūrinių, pavartė ir bandė net paskaitinėti. Pagyrė skoningą klišių ir straipsnių antgalvių sukombinavimą, paskui tarė Heydrichui:

— Dešimt tūkstančių tiražas... Du kartus savaitėje, keturių puslapių pakaks.

Heydrichas užsirašė įsakymą, o Fischeris man tarė:

— Ar turite kokių paklausimų?

Aš laukiau tos progos, nes ne viskas man buvo suprantama ir aišku.

— Taip, pone oberleitenante. Noriu žinoti, ar laikraštis bus cenzūruojamas? Jūs nežinote nei lietuvių kalbos, nei ką aš laikraštį parašau! Juk ir šio numerio jūs nežinote turinio, jeigu dar neskaitėte mano tuo reikalu jums parašyto trumpo raporto.

Fischeris nusišypsojo. Tuo metu Heydrichas buvo išėjęs į spaustuvę duoti įsakymą spausdinti laikraštį. Vadas pažvelgė man į akis.

— Man nereikia vertimo. Jūs būsite atsakomąsiasis redaktorius. Jeigu ką nors priešingo parašysite prieš Wehrmachtą, tai aš pats jus nusivesiu į traukinio galą ir šiuo pistoletu nudėsiu.

Jis net uždėjo ranką ant pistoleto kabūro. Pamaniau — klaiči tai cenzūra. Bet toks vado vyriškas atvirumas man patiko.

— Sutinku! — atsakiau šypsodamasis ir jau norėjau išeiti, bet vadas mane sulaukė. Jis dar pranešė, kad man vis dėlto skiriamas vertėjas ir tarpininkas, kuris atliks vadinamąją “cenzūrą”, nes jis Lietuvos vokiečių. Jo pavardė Walter Miller. Pagalvojau, kad čia jau bus sunkiau, nes įsivaizdavau priekabų ir stačiokišką vokiečių.

Vėliau iš paties Milerio patyriau, kad jis ilgus metus yra buvęs Lietuvos Banko Klaipėdos skyriaus juriskonsultas. Su Mileriu puikiai susigyvenau, nes jis pasirodė esąs malonaus būdo, sugyvenamas ir net lietuvius gerbiąs žmogus. Niekad man neteko aiškintis Fischeriui dėl nepalankių vokiečiams minčių ar straipsnių mano laikraštyje. Mano paties nusistatymas buvo — nieko nedėti kritikuojančio ar erzinančio vokiečius, o tik bešališką karo eigą ir, jeigu būtų, žinias apie lietuvius karius Wehrmachte.

Deja, 1944 metų spalio pradžioje, atspausdinus du laikraščio numerius, buvo gautas iš fronto vado įsakymas sustabdyti laikraščio spausdinimą. Pajutau, kad bolševikams nauju prasiveržimu užėmus kone visą Lietuvos teritoriją, Fischeris nebemato reikalo toliau spausdinti laikraštį lietuvių kalba, palikdamas tik rusiškąjį. Tuo pačiu mano "šilta vietelė", 300 kilometrų už fronto linijų, susiūbavo...

RAPORTAS

Kitą dieną atvykęs Fischeris trumpam pasišaukė mane. Žingsniavome išilgai traukinio per rupų geležinkelio žvyrą. Jis aiškino, jog mano laikraščiui reikia skaitytojų, o jie jokių adresų neturi. Pasakiau jam, jog Wehrmachte, ypač aviacijos daliniuose, yra apščiai lietuvių ir jie visi labai ištroškę spaudos žodžio. Tik, deja, aš nė vieno Feldpost numerio nežinau... Vadas pažadėjo dar pagalvoti, ką jis nuspręs dėl mano laikraščio.

Staiga, jis paklausė:

— Sakykit, leitenante... Kodėl lietuviai taip neapkenčia vokiečių?

Klausimas buvo toks netikėtas, toks apimlus savo turiniu, politine bei istorine įtampa tarp šių dviejų tautybių, jog trumpai ne tik aš, bet ir betkoks politikas ar istorikas būtų nesugebėjęs į jį atsakyti. Taip, maždaug, jam atsakiau, dar pridėjęs:

— Nemanau, kad tai iš viso neapykanta... Lietuviai visada jautėsi esanti laisva tauta, todėl betkokio atėjūno ar užkariautojo jie nemėgsta, aišku, jau vien dėl jo spaudimo... Be to, tos nepakantos reikia ieškoti daug anksčiau ir giliau istorijoje...

— Gerai! Aš noriu, kad jūs man viską išdėstytumėte raporto forma. Tuoj išvykstu į frontą ir grįšiu po poros savaičių.

Tai buvo man iki šiol nepatirtas politinio pobūdžio darbas. Pajutau turįs reabilituoti ne tik save, kaip redaktorių, bet ir lietuvių tautą. Prisiminiau, jog Mileris man buvo minėjęs apie Fischerį, esą jis prieš karą buvęs garsus žurna-

listas, labai plačios erudicijos, aiškaus galvojimo ir yra kažkuriame žurnale atspausdinęs piktoką straipsnį apie Lietuvą, jos politiką ir apie lietuvius bei jų neapykantą vokiečiams, pats parodydamas savo nepalankumą lietuvių karo pradžioje vedamai neutralumo politikai.

Taigi, mano pečius užgulė pareiga išsklaidyti šio žmogaus galvoseną. Tai svarbus žmogus ne tik man, bet gal ir daugeliui lietuvių, ypačingai esantiems vokiečių armijos sudėtyje. Bet... keista! Iki šiol iš Obltn. Fischerio nesu patyręs jokių represijų, nepakantos, kaip lietuvis, net ir paprasto užpykimo, taip charakteringo visiems vokiečiams-viršinininkams. Gal dėl tokio jo kultūringo elgesio ir nutariau jam įrodyti nacių neteisybes kultūringu būdu.

Sėdau rašyti raportą užduotąja tema. Pradėjau nuo Kryžiuočių ordino puldinėjimų ir baigiau istoriniu Žalgirio mūšiu su tuo ordinu. Po šios istorinės įžangos perėjau prie dabarties. Pabrėžiau lietuvių tautos skirtingumą nuo lenkų ar rusų ir nuolatinį stengimąsi siekti Vakarų Europos kultūros lygio. Savaiame nuo bolševikų režimo ir sistemos atsisakius, lietuviai pakrypo į Vakarų, taigi, į artimiausią savo kaimyną — Vokietiją. Gana švelniai priminiau vokiečių skriaudas, Hitleriui paėmus valdžią. Klaipėdos prijungimas, visiškai nesiskaitant su Lietuvos norais buvo anaip tol ne toks garbingas jų žygis.

Prieš dabartinę nacių okupaciją, nupiešiau visą jų žiaurumą, statymą savęs aukščiau kitų ir stiepiamą net ligi "viršžmogių". Rudmarškiams perėmus Lietuvoje administravimą, buvo įsteigtos "Nur für Deutsche" krautuvės, įvestos atskiros ir daug geresnės maisto kortelės, paliekant lietuviams tik nuogruažas ir plutas... Be to, visokios pirmenybės ir privilegijos teikiamos okupantams, arba vokiečių kilmės žmonėms, kai lietuviai buvo spaudžiami ir ujami. Tai lygiai tokia pat užkariautojų politika, kurią gilioje senovėje naudojo aziatai: hunai, totoriai, vėliau carinė Rusija ir kiti smulkesni užkariautojai. Jeigu Vokietija laiko save kultūringiausia valstybe, o vokiečiai save laiko kitas viršijančia tauta, tai jie privalo kultūringai ir elgtis su užimtųjų kraštų gyventojais. Juk Ukraina išskėstomis rankomis buvo vokiečius sutikusi, kaip išvaduotojus iš Stalino vergijos, bet jau po metų ten atsirado partizanai, kovojantys prieš naują okupantą. Kodėl? Nes administratoriai išdidžiai ir žiauriai elgėsi su bolševizmo valdymo nualintu kraštu, atimdami žmogiškąsias teises tokiems pat žmonėms, kaip ir vokiečiai! Skirtumas tik tas, kad vokiečiai yra laimėtojų rolėje.

(bus daugiau)

ISTORINIS ŽVILGSNIS Į VEIKSMUS

B. B.

Visais laikais buvo bandoma iš praeities kovų apspręsti pagrindinius dėsnius, pagal kuriuos būtų galima numatyti būsimų kovų charakterį. Clauzewitz'as, greta tokios analizės pastebėjo, kad kautynių įtampoje žmogiškos savybės yra svarbiausias faktorius ir kad dažnai jos prieštaraus visom nustatytom — išryškintom taisyklėm. Eilė karo mokslininkų, pradėdant 20-tuoju amžiumi, paskelbė tuo klausimu daugelį samprotavimų, su vyraujančia mintimi, kad pagrindė yra kovotojų dvasinės savybės, bendrų kovos principų pritaikymas (kurie nėra ryškiai apibūdinti) ir kovos priemonių kokybė. Tačiau, iki šiol niekas nėra laidavęs karinio laimėjimo, dėl kurių nors principų laikymosi. II Pasaulinio karo metu anglai ir amerikiečiai bandė pritaikyti anglo matematiko F.W. Lanchester apskaičiuotas kovos sistemų teorijas, vadovaujantis praeities patirtimi ir matematiniais dėsniais, tačiau daugelyje atvejų vadai, bandę pakartoti istorinius mūšius, vadovaudamiesi nustatytais skaičiavimais, nepilnai atsižvelgiant į tuolaikinę technologiją, pakliūdavo į pinkles (J.B. Fain, PhD. — *Laws Governing Combat*). Pokariniam laikotarpyje išryškėjo naujas faktorius — technologija, pareikalavęs iš vadų ir kovotojų naujos pažiūros į kautynių veiksmus ir skirtingo kautynėms pasirengimo.

Nereikia toli žvelgti, kad kautynių pagrindė pamatytum esant gamtos dėsnių: — judesio ir energijos su-

naudojimo (J.B. Fain). Judesys pasireiškia individualaus kovotojo veiksmuose, kovos vežimų ir ginklų; energija — sprogmensy, motorus varomam kure, kovotojo sunaudotam maiste. Visa tai lengvai apskaičiuojama kompiūteriais pagal patirtį praėjusiose karuose. Taip pat ir vidutinis kovotojas pastatomas į tam tikrą vidurkį, kuris buvo apspręstas pagal praėjusių kovų apraiškas. Ir taip esamo uždavinio akivaizdoje, sumuojami jau iš anksčiau turėti atvejai ir ieškomas atsakymas, kaip tą uždavinį vykdyti; kitaip tariant, skirto uždavinio vykdymui sudaromas modelis. Viena modelių blogybė yra ta, kad modelis tikęs praeities kovų aplinkybėms, susiduria su dideliais netikėtinumais, išplaukusiais iš aplinkybių naujose kovose, kurių dalis — tai technologijos kitimas ir kovotojo psichologija, išaugusi tuolaikinio laiko dvasioje, nes žmogus nėra mašina, kuri iš anksto nustatyta tam tikram veiksmui, atėjus laikui, jį pakartot. Išėjus iš linijinės ir apkasų taktikos, palikus masines durtuvų kautynes, nūdienis kovotojas yra mechanizuotas ir veikia kaip žmogus, ne rikiuotėje su durtuvu rankose, bet kaip kovotojas, apsuptas techniškų priemonių, aparatų, mašinų, kurias jis valdo pritaikydamas reikalaujančiom aplinkybėm kautynėse. Čia ir pasireiškia sunkumas modelio pritaikyme kovotojui — žmogui, kuris kiekvienas išsaugęs skirtingoje dvasioje ir yra skirtingas ir veikia nenumatytai

— skirtingai kritiškose aplinkybėse. Todėl šimtai tūkstančių individualybių neįmanoma matematiškai apskaičiuoti, kad nustačius kuria linkme kovotojai pasireišk kritiškais kovos momentais. Modelis gali padėti nustatyti tam tikram atvejui jėgų struktūrą, pritaikomą tuolaikiniams reikalavimams.

Iki šiol, pagrindiniu kautynių elementu, taip pat ir pagrindu įvairiems pasikeitimams, tebėra kovotojas — žmogus, kuris veikia individualiai pagal laiką ir aplinkybes (J.B. Fain). Žmogaus-kovotojo veiksmams didelės įtakos turi jo psichologinės savybės, socialinė padėtis, kultūrinis lygis. Kovotojo apmokymanos savybės pritaikytinos kautynių veiksmams, žmogaus ir mašinos — aparatų derinyje, aiškiose, iš anksto numatytose aplinkybėse, pagal jau išdirbtą modelį. Anoks apmokymas turi ribotos taktinės ir strateginės reikšmės kautynėse, nes apmokymui parengti modeliai yra riboti ir nūdienės kautybių aplinkybės, esančios skirtingo masto nuo jau buvusių, toli prašoka, kad ir kompiūteriais matematiškai apskaičiuotas galimybes, svarbiausia, kad dar nesurastas žmogaus-kovotojo modelis, kuris individualiai reaguoja į baime, klaidinimą ir fizinį sunaikinimą, kas yra neišvengiama kautynėse.

Studijuojant istorinius karus galima atrasti panašių pasireiškimų tam tikrose panašiose aplinkybėse, kurie laikomi pagrindinėmis kautynių taisyklėmis, savo pobūdžiu turinčiomis panašumų, pasireiškančių tarp fizinų veiksmų ir psichologinių reaguavimų. Iš čia išplaukia tendencija istorines taisykles pritaikyti praktiškai

Mielam bendradarbiui

Š. VLADUI MINGĖLAI

mirus, Jo šeimai reiškiu brolišką užuojautą ir kartu liūdžiu

P. Petrušaitis
buv. "T.T." redaktorius

Iš gyvųjų tarpo iškeliauvus "Stasio Butkaus"
kp. šauliui

JONUI PODERIUI

nuoširdžiai užjaučiam kp. valdybos narę sesę Adelę Poderienę ir sūnų kp. kapelioną ir vicepirm. Jaunimo reikalams kun. Alfonsą Baboną

"Stasio Butkaus" kuopa

kiem dabartiniams arba ateities kautynių veiksmams, kas yra virtę tradicine taisykle, kuri, tačiau, patyrimė pasirodė priklausanti nuo vadų, kovotojų moralės, drausmės laipsnio ir tautinio charakterio. Minėti faktoriai, pritaikant istorines taisykles, yra išskirtini ir jie reikalingi analizės tuolaikinėse sąlygose, joms pritaikant metodus.

Pastebėtina, kad rusai naudoja tradicines istorines taisykles, jungdami dabartines priemones ir kovotojų psichologines savybes. Pavyzdžiui, maršalas Grečko, Voyenno — Istorický Žurnal, 1961 m. rašo: — karo istorijos vertė yra pažinime praeities kovų metodų, vadų galvosenos, praplėtime karinių žinių akiračio.

1973 m. spalio mėn. žydų-arabų karas išryškino istorines aplinkybes — kovingumą ir netikėtumą, tačiau istoriniai jėgų santykiai nepasitvirtino. Santykis puolančių arabų kovotojų — 15 prieš žydų gynybos kovotojus — 1; tankų — arabų 1, prieš žydų 5; artilerijos — arabų 22 prieš žydų 1. Kaip jau žinome, tankų santykis žydų naudai — 5 prieš arabų 1, neturėjo pasekmės, nes "Sagger" ir RPG-7 prieštankinės raketos žydų tankų veiksmus paralizavo. Arabų pėstininkų persvara irgi nepadėjo (nors pagal istorines taisykles 6:1 pasisekimą garantuoja, šiuo atveju santykis buvo 15:1), gi bendra istorinė teisyklė puolamųjų jėgų santykiu laikoma 3:1. Čia pravartu paminėti 1943 m. birželio mėn. Kursko operacijos, kur vokiečiai vykdė puolimą ir galutinas išdavus nulėmė ne taktinės, bet strateginės aplinkybės — naujas frontas pietų Europoje — Italijoje. Ten išsikėlė anglai su amerikiečiais, todėl Hitleris įsakė dalį jėgų perkelti iš rytų fronto pietuosna. Kovotojų santykis 1,300,000 rusų gynyboje prieš 900,000 vokiečių puolime, artilerijos pabūklų: 20,000 rusų — 10,000 vokiečių, tankų: 3,600 rusų — 2,700 vokiečių, lėktuvų: 2,400 rusų ir 2,000 vokiečių (gen. G.A. Kalatunov — Kursk). Vokiečiai puolė mažesnėm jėgom ir abiem sparnais prasilažė rusų gynybos sistemą, nuo birželio 6 iki 12 d., kai paskutinę dieną įvyko lemiamas mūšis prie Prochorovka.

Kaip 1943 m. prie Kursko, taip ir 1973 m. Sinajaus pusiasalyje įvartinimai buvo bazė judriai gynybai, kas nepavyko prancūzams 1940 metų gegužės-birželio mėnesiais.

Veikale Clausewitz and the State (Oxfordo Universiteto leidinys 1976 m.) P. Paret, tarp kitko, rašo: Clausewitz'as gyveno pereinamam laikotarpyje, kada kūrėsi tautinės valstybės, iškilo industrija ir pasireiškė nacionalizmas, kuris buvo ideologinė jėga masiniame armijų formavime; jis savo veikalą rašė Hegelio ir Kanto filosofijos įtakoje, bazavosi Machiavellio realizmu, prūsų poetu Fichte ir Arndt nacionalizmu.

Neabejotinai Clausewitz'o veikalai turi istorinio pažinimo vertės, tečiau jo kariniai nuostatai ir taisyklės dabartinėm sąlygom reikalingi pagrindinio pernagrinėjimo. Nūdienė valstybių santvarka, ekonominis tarpvalstybinis bendradarbiavimas, tautų — valstybių tradicijos, socialinė santvarka, individuali žmonių sąsąmonė ir laisvės supratimas, technologija — yra visiškai skirtingos orbitos, negu buvusi Clausewitz'o ir jo buvusių įtaigotojų. Pažymėtina, kad Schlieffenas I Pasauliniam karui vokiečių planus bazavo Clausewitz'o nustatytais dėsniais, tačiau visu šimtmečiu pavėluotais, nes tarp Napoleono laikotarpio ir I Pas. karo veiksmų buvo ryškus skirtumas, visose aplinkybėse, ypačiai technologijoje. Kaip žinome, Schlieffeno planą pakeitė H. Moltkė.

Leninas karinius nuostatus komunizmo plėtrai esmėje kopijavo iš Clausewitz'o, kuriuos aklaai sekė Stalinas, tačiau II Pas. karo pradžioje rusų kariniai veiksmai buvo toli atgyvenę dvikovoje su vokiečių su modernintais. Leninas taip pat pasisavino Clausewitz'o politinius aspektus surištus su kariniais — "karas yra klasių kova" ir sujungė į vieną — politiką ir karą, kuris "yra priemonė prievarta siekti politinių tikslų, apibrėžtų ekonominių reikalavimų". Karų būsią išvengta, kai išnyks socialinės klasės (viena avידė, vienas piemuo), nebus privačios nuosavybės ir išnyks valstybės. Ši filosofija yra visiškai nepriimtina šiandieniniam laisvam žmogui ir tautoms.

Vieta neleidžia plėstis karinio mintijimo rekonstrukcijos reikalui. Minėtom nuotrupom, norėta atkreipti mūsų karių ir politikų, besirūpinančių kariniais klausimais dėmesį, kad juos nagrinėjant, nebūtų užmirštas ryškus reikalas: išmoktus ar žinomus dėsnius pervertinti, pritaikant galimam nūdieniam atvejui, įjungiant visus esminius dabartinius elementus, tampriai susijusius su šiuolaikinėm sąlygom ir galimom būsimom. Kiek teko užtikti spaudoje, šioje dvasioje daug rašo ir diskutuoja amerikiečiai kariai.

Mūsų krašto atstatymo organizacija ir vyksmas būtų spėliotinas, tačiau žvelgiant atviromis akimis į pasaulio įvykių dabartinę raidą, sekant nuolatos jų plėtrą su laiko tėkme, pagrindan statant žmogų, atėjus laikui veikti, būtų mažai nuklysta nuo galimybių.

"LIETUVIŲ DIENOS"

Gegužės mėnesio "Lietuvių Dienos" yra skirtos prelado Jono Kučingio, Los Angeles Šv. Kazimiero parapijos klebonui paminėti jojo 40 metų kunigystės ir 30 metų klebonavimo sukaktims. Ta proga pateikiamas reportažas, nušviečias prel. J. Kučingio nueitas 40 metų kelias ir atžymimi jo 30 metų bėgyje atlikti parapijoje darbai. Gausiai iliustruojamas retomis nuotraukomis iš prel. Kučingio gyvenimo. Žurnalo viršelį puošia prel. J. Kučingio nuotrauka, o paskutiniame viršely pateikiama jo pastatyntų pastatų nuotraukomis.

Penkerių metų sukakties proga prisimenamas Romas Kalanta, susideginę Kaune prie teatro rūmų, šaukdamas "Laisvės Lietuvai". Tuo jis protestavo prieš Amerikos prezidento R. Nixono pasitarimus Maskvoje su NKVD generolu L. Brežnevu.

100 metų gimimo sukaktis poeto ir diplomato O.V. Milašiaus prisimininta ir duota jo eilėraštis "Rudens simfonija", išverstas poeto Antano Vaičiuliaičio.

"Lietuvių Dienos" leidžiamos Antano Skiriaus Hollywoode, redaguojamos redakcinės kolegijos. Metinė prenumerata 12 dol. Adresas: 4364 Sunset Blvd., Hollywood, California 90029.

TREMTIES TRIMITAS

Redaguoja —
S. Kaunellenė
531 W. Grand Blvd.
Detroit, Mich. 48216

ANELĖ M.

MOTINOS AŠARA

*Nukritęs mažytis lašelis rasos,
Mėnesienoj sidabru žibėjo.
Didžiausi savo švelniu skaidrumu,
Prilygti jam niekas negalėjo.*

*Staiga artumoje kažkas sušnarėjo,
Lyg vėjas tyliai subangavo.
Nukrito ašara prie lašo rasos,
Kaip brangus kristalas žėravo.*

*Nustebo rasa nematytu grožiu,
Susigėdo savo išdidumo.
Kas tokia esi, kaip šalna nuostabi,
Pilna rytmečio lengvo tyrumo?*

*Tai ašara motinos, paklydus viena,
Jomis miško takus ji nuklojo,
Kai audringoj naktį, širdim skausmo pilna,
Vienišo kapo sūnaus ji ieškojo.*

J. Kuzminskis, medžio raižinys, 1964 m.

BOLŠEVIKAI SUNAIKINO MŪSŲ MENO IR KULTŪROS KŪRYBĄ

A. MIKULSKIS

Okupuotoje Lietuvoje bolševikų sudaryta vytaisybė, užkulisiuose diriguojama rusų komisarų, įvairiausiai būdais spaudė meno kūrėjus savo kūryba tarnauti komunizmo propagandai. Dailininkus — piešti jų barzdočius bei ūsorius, poetus — rašyti odes Stalinui, partijai ir “didžiajai tėvynei”, o muzikus — kurti “tiems visiems” garbės himnus.

1941-jų metų rudenį kompartija paragino Vilniaus menininkus ir visą “liaudį” į Filharmonijos salę ypatingam mitingui, kuriame padarysias svarbų pranešimą pats okupuotos Lietuvos “prezidentas” — Justas Paleckis. Susirinko nemaža žmonių, žinoma, ne iš noro, bet iš baimės. Scenoje su ypatinga pompa pristatė tą, vadinamąjį prezidentą, na ir jo visą Lietuvos išgamų palydą: Venclovą, Žiugždą, Cvirką, Rūką ir kitus. Aišku — ir kelis rusus aukštuosius komisarų. Paleckis iškilmingu tonu pareiškė, kad Lietuvos buržuazinė vyriausybė nekreipė dėmesio į tautos kultūros kūrybą, jos skatinimą ir liaudis tuo atžvilgiu buvo apleista. Didelė gėda, kad ir mūsų sostinė Vilnius visai užmirštas. (Veikė Filharmonijos simf. orkestras, Vaidilos teatras ir Čiurlionio ansamblis). Todėl, Tarybų Lietuvos vyriausybė šiandien Vilniuje įsteigia Filharmoniją, kurios koncertais galės gėrėtis visa Vilniaus visuomenė.

O Viešpatie, koks baisus melas pareikštas paties to meto Lietuvos valstybės “prezidento”, nes 1939 m. rudenį prof. Landsbergis-Žemkalnis sukviėtė keletą muzikų: prof. Gaubą, chorvedį, mokytoją bei režisierių Krutulį, mane ir dirigentą Balį Dvarioną iš Kauno. Žinodami, kas iš įvairių Lenkijos operų bei filharmonijų į Vilnių yra pasitraukusių daug aukšto lygio menininkų — instrumentalistų, nutarėme steigti Vilniaus Filharmoniją. Išsirinkome valdybą, kurios pirmininku buvo L. Žemkalnis, man teko vicepirmininko pareigos, Krutulis — administratorius ir kasininkas, Gaubas — nariu įvairiems muzikiniams reikalams, neoficialiai mes jį vadinome inspektorium. Paskelbėme muzikos instrumentalistams konkursą į kurį suėjo apie šimtas puikiausių menininkų ir sudarėme 80 žmonių Filharmonijos Simfoninį Orkestrą. Iki bolševikų okupacijos davėme Vilniuje 6 simfoninius koncertus. Taigi Vilniaus visuomenė puikiai žinojo, kad toks Filharmonijos steigimas yra šantažas ir baisi nesąmonė. Bet

juk bolševikai turi viską sau pasisavinti, nors reikia pačiam valstybės prezidentui viešai meluoti.

Po kelių mėnesių atvyko iš Maskvos specialioji meno ekspertų delegacija, tai meno srities politrukai, patikrinti visas mūsų meno institucijas ir atrinkti Lietuvos meno kolektyvus bei atskirus menininkus 1942-ųjų metų meno dekadai — Maskvoje. Mūsų stipriausios meno pajėgos buvo dar Kaune, todėl ten pagrindinai “iškrėtė” visas meno institucijas, išklausė kelis operos, dramos, baleto spektaklius ir simfoninius koncertus bei kelis geresnius chorus. Su literatūra bei poezija, atrodo, atvyko Maskvoje supažindinti. Padarė kultūrininkų susirinkimą ir baisiausiai iškoneveikė.

Pašnipinėję Vilniuje, taip pat sušaukė kultūrininkų susirinkimą ir čia Maskvos politrukai, vienas po kito, atidarė savo pasibaisėtinas burnas. Pradėjo nuo dailininkų, kad vos vienas kitas, iš natūralistų yra šiek tiek priimtinas, bet kitų (modernistų), paveikslai yra tiesiog idiotiški, juos reikia siųsti pas psichiatrą, bet nerodyti jų liaudį nuodijančių paveikslų liaudžiai. Mūsų dramos teatro “šedevras” — Šarūnas, tai tik bjaurus, buržuazinis veikalas, kuriame kunigaikščiai kovoja dėl garbės ir turto, o liaudį pavergę laiko. Negeresni ir kiti veikalai — dramos, pjesės ar komedijos. Juos visus reikia mesti į sąšlavas. Sako, jei geresnių neturite, tai reikia teatrą uždaryti, kol rašytojai parašys tinkamų veikalų. Aktoriai tiktų tik kokiam provincijos liaudies teatrui, o ne buvusios sostinės scenai.

Simfoninė muzika sukurta buržuazinėje Vakarų kompozitorių dvasioje, yra labai menkos vertės ir jokio dėmesio neverta. Anot jų: pamatėme jūsų operą, kurioje vyrauja Vakarų kompozitorių operos, pilnos buržuazinių prietarų bei religinių nuodų. O Lietuvos kompozitorių operos tai tikra nesąmonė. Tallat-Kelpšos (komunisto) operoje “Vaidilutė” kovoja krikščionybė su pagonybe ir, įsivaizduokite, laimi pagonybę. Juk mes visi žinome, kad laimėjo krikščionybė, kurios abi nieko nevertos. Tai kam tokias operas rašyti ir klaidinti liaudį. Kita opera, St. Šimkaus “Kaimas prie dvaro” (dabar “Pagirėnai”) — antra nesąmonė. Kaime bernelis su mergaite mylisi ir kalbasi apie vedybas, ateina ponaitis, pasiima mergaitę ir išsiveža į dvarą. O bernas stovi, kaip

stabas ir nieko nedaro. Jis turėtų pulti tą ponaitį, sumušti ir mergaitę atsiimti, tai bent būtų opera, kurią būtų galima rodyti liaudžiai. Račiūno opera "Trys Talismanai" — pilna buržuazinių prietarų — burtų. Ko ji verta? O Bacevičiaus "Vaidilutė" (labai moderni stiliaus) yra pasibaisėtinas idiotizmas, o tas žmogus mano, kad jis genijus.

Jūsų chorai prasti, o dar prastesnės jų dainuojamos dainos, tai taip pat gryna buržuazinė romantika, tik kapitalistams "bovyti". Tarybinėje šalyje dainos ir chorai turi ypatingą paskirtį — savo ugningom dainom kelti liaudies entuziazmą dirbti komunizmo statybai, džiaugtis šalies progresu ir gerbūviu. Tad grįžtame į Maskvą nusivylę, kad gerų žinių iš Tarybų Lietuvos neparvežame. Priedo buvo dar pamokslų, ir net grasinimų visa litanija.

Kaip paprastai, viskas buvo užbaigta komunistiniais šūkais. O mes tylėdami kėlėmės ir, kaip laidotuvių eisena, slinkome namo. Tik širdys gėlė, nes pasijutome beteisai, vergai, valdžios stumdomi ir Maskvos niekinami, sutrypti į purvą, nes neleidžiama nei žodžio pratarti.

Naktį neužmigome. Su žmona skaitėme kažkokias linksmas noveles, vaikščiojom po kambarius, lyg nerasdami vietos. Atrodė, kad ties galva kažkas baisesnės pakibo, krūtinę kažkas slegia, norėtus kažkur bėgti, kad to viso nebegirdėtum, nebematytum ir nebejaustum.

Sunkiai atlikau savo pareigas Ped. Institute, o 4-tą valandą reikėjo eiti išklaudyti lektoriams privalomą savaitinę Ždanovo marksizmo-leninizmo paskaitą. (Mes ją vadindavom "rekolekcijom"). Į pabaigą paskaitos mums padarė priekaištų, kad nesidomime marksizmo-leninizmo mokslo teorijom ir savo dėstomuose dalykuose jų netaikome: "Tuo jūs darote patys sau negerai".

Jis buvo paskyręs tam tikras valandas vadinamoms "konsultacijoms". Studentai ir lektoriai galėjo pas jį užėti atsiradusius neaiškumus išsiaiškinti. O aš jau naktį buvau nutaręs eiti pas Ždanovą konsultuotis (vadindavome "išpažintim"). Čia pat paklausiau, kada galėčiau pas jį užėti tuo tikslu. Jis man pasiūlė tuojau pat, jei aš turiu laiko. "Taip", atsakiau. Jis nusivedė mane į savo katedrą ir maloniai paklausė, kokių neaiškumų yra ir kuriais klausimais noriu kalbėtis?

Giliai sujaudintas vakarykščio mitingo metu mums mestų įžaidimų, pradžioje ėmiau kalbėti bendrai apie meno kūrybą komunistinėje dvasioje. Priminiau, kad kūrėjas savo kūrybai turi sudaryti tam tikrą kūrybinę nuotaiką — gauti įkvėpimą: "Jūs žinote, kad vadovauju Čiurlionio An-

sambliui. Į repeticijas po vieną dainininkai nebeateina ir niekas nežino priežasties. Einu į įstaigas patikrinti, kodėl? Tie patys valdininkai, kurie linksmai klegėdavo, niūniuodavo, dabar tylūs, išsigandę, žvilgsniai pilni baimės, nes užvakar MVD išvedė mano choristą, vakar — kitą bendradarbį ir visi laukia, kurio eilė bus šiandien. Kur jie yra, niekas nežino. Einu į kitą įstaigą — tas pats. Einu į trečią — irgi tas pats. Nuvažiuoju į tėviškės ūkį. Sutinka mane tėvelis — sumenkęs, nusiminęs, visai nebe tas, kaip neseniai palikau. Klausiu — gal serga? Tėvelis sako: — daug blogiau, negu sirgčiau. Va, ta žemė, kurią purenau, tręšiau, nuo dirvos akmenėlius rinkau — jau nebe mūsų. Nebe mūsų ir tie namai, padargai ir gyvuliai, ir nežinome kada mus iš čia išvarys, kur dingsime, nes esame buržuaj-buožės, liaudies priešai. Tai gal į kalėjimą, ar į Sibirą išgabens. Nors, mane žinai, nei vabalėlio nesu nuskriaudęs. Motina dar labiau prislėgta ir mane sutiko su ašarom.

Tuoju pajutau, kad ta tėviškės sodyba, tie laukai, puikus sodas ir numylėtas Nevėžis — jau svetimi. Tad, pora dienų paviešėjęs, palikau tėvelius, jokios paguodos suteikti negalėjęs. Mano Panevėžys, kaip ir Vilnius, nebejaukus. Sutikti pažįstamieji nusiminę, išsigandę, apatiški, nes daug areštuotų ir kasdien jų daugiau. Lietuvoje maisto buvo perteklius, dabar gyvename pusbadžiu. Taigi, profesoriau, kaip susikurti tą kūrybinę nuotaiką, kur gauti įkvėpimo, kuo susižavėti?.. Šio meto mūsų kūryba gali būti tik pilna nostalgijos ir nevilties, bet ne džiaugsmo, komunizmo mums atnešto".

Prof. Ždanovas, pastebėjau, buvo gerokai sumišęs. Nieko nepriminęs apie žmonių areštus, tuojau ėjo prie tėvelio beviltiško nusiteikimo. Sako: "Be reikalo jūsų tėvelis taip nusiminęs, jis turėtų džiaugtis. Nes anksčiau jis žemę išdirbdavo su arkliais, tai labai sunkus ir ilgas darbas. Dabar atvažiuos kombainai, išars, pasės, nupiaus ir iškuls". Čia aš neatsargiai įsiterpiau — ir grūdus išveš į Rusiją. Ždanovas jau pyktelėjo ir pastebėjo: "Nemaniau, kad jūs tokios buržuazinės galvosenos". Bet tuojau ėmė mane įtikinėti pavyzdžiais, kad viskas iš karto nepasidaro, reikia palaukti, progresas ateina palengva: "Va, aš pats kelis mėnesius pataupiau ir nusipirkau naują kostiumą, taip būna ir su valstybės reikalais. Reikia kantrybės, nereikia pulti į apatiją ir neigiamai vertinti tarybinę santvarką".

Pagaliau iškėliau skaudžiausią reikalą — Maskvos komisarų mūsų kūrėjų kūrybos ir visos tautos kultūros suniekinimą. Priminiau, kad mes

esame Vakarų kultūros ir Vakarų aukštosiose mokyklose esame išėję mokslus. O Vakarų kultūra buvo ir yra aukštesnio lygio už Rytų kultūrą. Tą žino ir pripažįsta visi kultūringi žmonės. Viena mūsų opera negera, kad kaimo bernas nesumušė ponaičio. Kita negera, kad vaizduoja krikščionybės ir pagonybos kovą ir laimi pagonybę. Reiškia, tas žmogus atvažiavo mus mokyti, o mūsų tautos istorijos nežino, kad šimtmečiais kovojo krikščionybė su pagonybe, tai viena, tai kita laimėdavo. Modernusis menas yra meno progresas ir ateitis, o jie išvadino modernistus menininkų idiotais. Mūsų poetai — rašytojai kuria meną gimstantį jo sieloje, jokios programos nesuvaržytą, valdžios nepadiktuotą, kuris yra tikroji, laisvoje šalyje laisva kūryba. O tauta ją vertina ir didžiuojasi. Mūsų opera laikoma viena iš gerųjų operų Europoje, nes turi ir pasaulinio masto solistų, ko mums kaimynai pavydi. Baletas, baletmeisterio Obuchovo vadovybėje, yra daug pasiekęs ir gastroliodamas po pasaulį susilaukė puikių įvertinimų. Dramos teatras yra tikrai aukšto meninio lygio, kurį išaugino rusų mokyklos režisieriai — Oleka, Čechovas ir kiti. Vazinėjome po pasaulį, matėme kitų tautų operas, baletus bei dramas. Pasauliniai dirigantai gyrė mūsų simfoninį orkestrą, kuriame ir pats grojau. Tad turime susidarę tikrą nuomonę ir jaučiame kriterijų mūsų kultūros lygio. Tad kodėl vakar mus taip žiauriai suniekino? Pagal jų pareiškimus, mes esam beveik laukinė — džiunglių tauta, nei liaudis, nei individualūs kūrėjai nieko vertingo nesame sukūrę. Mus nukrėtė šiurpas. Priminiau, kad sakau nevien savo, bet visų Lietuvos menininkų-kultūrininkų nuomonę: “Žinau, jūs esate įtakingas ne tik Vilniaus valdžios

viršūnėse, bet ir Maskvoje. Prašau šią nuomonę perduoti meno vadovams Maskvoje, kad šiuo metodu Lietuvos kultūrininkų nepatrauks, bet susilauks reakcijos”.

Pastebėjau, kad Ždanovas buvo mano staigiai užkluptas gana rimtais klausimais, tad vieton daiktiskai paaiškinti, kodėl buvo taip ir taip pasakyta, jis pakilo iš vietos, lyg kur skubėdamas, ir mane, kaip vaiką, ėmė raminti, kad reikia palaukti, pasiskaityti daugiau marksistinės literatūros, susipažinti su tarybine santvarka ir viskas paaiškės.

Apie tą pokalbį — konsultaciją pasakiau kolegoms. Nuo vyresniųjų gavau barti, kad esu neatsargus ir galiu atsirasti kalėjime arba Sibire. Tuojuo po to Ždanovas skaitė paskaitą Vilniaus Konservatorijoje. Paskaitos tema paėmė mano konsultaciją, tik nelietė žmonių areštų. (Ją girdėjo kolega dr. Liaugminas, dėstęs ten psichologijos mokslus). Ždanovas jau buvo geriau pasiruošęs ir turėjo stipresnių argumentų, kurių jis su manim nepavartojo. Čia jis išliejo neapykantą mano asmeniui. Girdi — kompozitorius sukūrė tarybinę dainą, kuri buvo premijuota, bet taip buržuaziniai tekstas užmaskuotas, kur tik žodis “tarybų”, ten šalutiniai balsai išvesti į viršų ir žodžio “tarybų” visai nesigirdi. Aišku, nuo to laiko Ždanovas mano atžvilgiu liko šaltas, bet represijų nesiėmė.

Kai išlaisvinome Vilnių nuo bolševikų ir iškėlėme laisvės vėliavą Gedimino pilyje, patikrinome Ždanovo katedroje esančius dokumentus ir savo asmens byloje radau rezoliuciją: šovinizmas, nevengiąs tarybinę santvarką net viešai pajuokti ir kritikuoti, bet labai geras pedagogas ir choro dirigentas, tad tuo tarpu toleruotinas.

Anelė M.

KAIP MAN SUGRĮŽTI

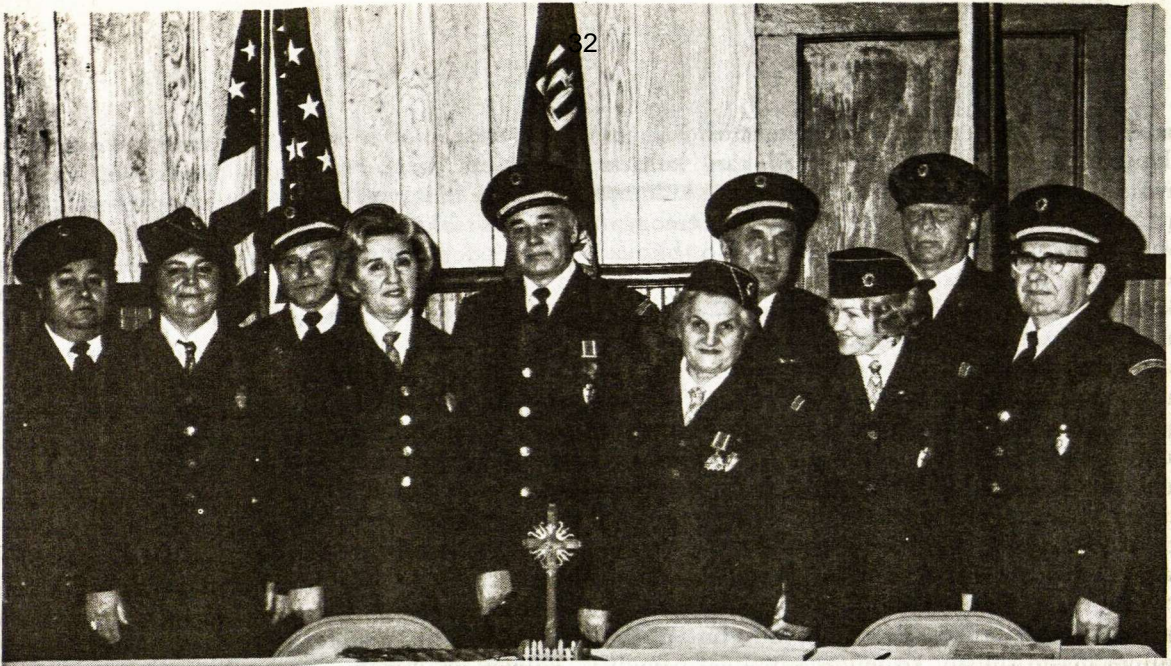
*Kaip norėčiau vėl būt mažytė,
Ant tavo kelių supant užmigti,
Tavo dainelių švelnių klausyti,
Tau glamonėjant užmerkt akis.*

*Taip būtų gera, kad vėl mokintų,
Kaip audžiant juostas raštus atrinkt.
Ir kad galėčiau namo sugrįžus,
Aš tavo kojas vėl apkabint.*

*Kaip sugrįžti namo, mamyte?
Noris pamiršti man praeitis.
Ir savo skausmą tau išsakyti,
Bet kur tas takas, mamyt, kur jis?*

*Kam tu išleidai mane pasaulin,
Nei nepasakius koks jis žiaurus?
Pasakyk, mama, kaip man sugrįžti,
Kaip taką rasti man į namus?*

*Sugrįžus ausčiau vėl baltas drobes,
Saulutei tekant raučiau linus.
Aš apdainuočiau rūtelių grožį,
Ir vėl gyvenimas plauktų ramus.*

Virš.: "Martyno Jankaus" kp. Brocktone. Iš k: P. Pulminskas su žmona, P. Tyla, J. Šaulienė, P. Šaulys, St. Gofensienė, R. Bielkevičius, Bronė ir Edvardas Martišiai, J. Freimanas (po žymiųjų įteikimo 1977 m. kovo 12 d.) Nuotr. J. Rentelio

Iš dešinės kp. pirm. R. Bielkevičius, įteikęs St. Gofensienei Šaulių Žvaigždės ordina ir diplomą. Petras Šaulys, apdovanotas Šaulių Žvaigždės medaliu su diplomu, ir P. Tyla, N. Anglijos rinktinės atstovas. Nuotr. J. Rentelio

ŠAULIŠKOJ PASTOGĖJ

Brocktono, Mass. "Martyno Jankaus" šaulių kuopos 1976 metų darbai

Darbščios kuopos pastangomis 9 kuopos šauliai (5 vyrai ir 4 moterys) įsigijo uniformas. Aktyviai dalyvavo kultūrinėje Savaitėje Kennebunkporte, Maine liepos 3-10 dienomis. Šauliai Julija ir Petras Šauliai atstovavo "M.J." kp. ir prisidėjo darbais, patirtimi ir gabumais.

Kuopa suruošė Tautos šventės — Rugšėjo 8 d. minėjimą su dviem kalbėtojais: lietuviškai prof. Simas Sužiedėlis, angliškai dr. Algirdas Budreckis. Jiedu nušvietė lietuvių įnašą į Amerikos kultūrą, nes buvo minima JAV 200 metų sukaktis.

Kuopa rėmė Lietuvių ansamblio įsikūrimą Brocktone. 50 dol. auka parėmė liet. parapijos choro plokštelės išleidimą. Kuopos valdybai pristadėti, Lietuvos nepriklausomybės 59-jų metinių proga, CV apdovanojo kp. šaulius: Satsę Gofensienę Šaulių Žvaigždės ordinu, o Petrą Šaulį — Šaulių Žvaigždės medaliu.

Kuopa išplatino "Lithuania: The Outpost of Freedom" 10 egz. ir 2 padovanavo šv. Kazimiero parapijos klebonui kun. Petriui Sakaliui ir Brocktono miest. burmistrui David Crosby.

Metiniame susirinkime perrinkta beveik ta pati valdyba dviems metams: pirm. — Romualdas Bielkevičius, vicepirm. — Petras Šaulys ir Jonas Freimanas, Sekr. — Stasė Gofensienė, jaunimo ir kultūriniais reikalams — Julija Šaulienė, ižd. — Vladas Jakimavičius. Revizijos komisija: Alb. Baškauskienė, Ona Eikiniene ir A. Jurkštas. Į kuopą įstojo 4 nauji šauliai. Tikimės sulaukti daugiau naujų jaunų šaulių, kurie vieningai dirbtų tautos laisvei atstatyti.

Kuopa turi savo vėliavą. Šauliai Pulminskai pažadėjo kp. tautinę vėliavą, o Edvardas ir Bronė Martišiai — JAV vėliavą. Kuopa aktyviai dalyvauja visuose minėjimuose, didžiosiose šventėse uniformuoti, moterys tautiniais rūbais.

Naujai perrinktoji valdyba ir korespondentė, š.m. kovo 27 d. pirm. R. Bielkevičiaus bute apsvarstė ateities veiklos gaires ir padarė daug nutarimų: išplėsti kultūrinę veiklą, aktyviai dalyvauti Naujosios Anglijos Šaulių Rinktinės

rinkimuose, dalyvauti Kiltūrinėj savaitėj, suruošti Jonines su programa visuomenei, šaudymo varžybas ir t.t.

Po darbingo posėdžio vaišingoji Emilija Bielkevičienė su judriuoju pirm., kaip visada, visus nuoširdžiai pavaišino skaniaisiais patiekalais. Su pagarba reikia paminėti kp. veikloji valdyba, kuri rūpinasi kp. gerove, aukoja brangų poilsio laiką ir dirba kilnų darbą.

Lietuvių tauta dvasinių turtų nėra praradusi, tik reikia visoms organizacijoms ruošti prieauglį, kurie mūsų darbus tęstų. Tešviečia mums vilties žvaigždė, kuri tamsiaisiais laikais prikėlė tautą. Terusena kiekvieno širdy ugnies kibirkstėlė, kurią įžiebė gimtasis kraštas.

E. Ribokienė

"Žalgirio" Kuopoje

"Žalgirio" šaulių kuopa Klevelande š. m. vasario 26 d. skaudžiai išgyveno sesės Juzefinos Žemaitienės mirtį. Ji buvo gimusi Amerikoje, iš tėvų gerai išmokusi lietuvių kalbą ir nuo pat jaunystės priklausiusi lietuvių parapijoms ir dalyvavusi įvairiose lietuvių organizacijose. Prieš trejus metus ji įstojo į "Žalgirio" š. kuopą ir nors būdama senyvo amžiaus, sąžiningai dalyvaudavo Moterų sekcijos sueigose, bei kuopos susirinkimuose ar parengimuose. Visada mieliai prisidėdavo auka. Mirė sulaukus 82 metų.

Sesės šaulės suruošė gražų atsisveikinimą, kurį pravedė Moterų sekcijos vadovė O. Mikulskienė, tardama jautrų atsisveikinimo žodį, į karstą įdėdama Lietuvos žemės ir gintarėlių. Sesės karstą užklojo tautine vėliava ir stovėjo uniformuotos garbės sargyboje.

A. M.

Detroito "St. Butkaus" šaulių kuopa

Supažindinimas su dr. K. Jurgėlos parašytu ir LŠST išleistu veikalu "Lithuania: The Outpost Of Freedom", įvyko balandžio 17 d., Dievo Apvaizdos parapijos Kultūros Centre. Supažindinime dalyvavo nemažas skaičius žmonių. "St. Butkaus" š. kp. pirmininkas Vincas Tamošiūnas veikalą supažindinimo programai praversti pakvietė kp. vicepirmininkę Stefą Kaunelienę. Supažindinimui su šiuo veikalu ji pristatė du prelegentus: mokytoja Rita Garliauskaitė pateikė iš knygos svarbesnių daviniių iš caristinės Rusijos okupacijos laikų, o kun. Alfonsas Babonas — apie komunistinės Rusijos okupaciją. Prelegentai veikalą "Lithuania: The Outpost Of Freedom" buvo gerai išstudijavę ir mums pateikė suglaustai veikalą įdomesnes ir svarbesnes žinias.

Jono Švobos šio veikalą aprašymas telpa š. m. kovo mėn. "Karyje". Prelegentų žodžiais tarant, knyga įdomi, išvaizda graži, pipierius geras ir lengvai skaitoma. Reiktų ją ne tik sau įsigyti, bet ir pažįstamus amerikiečius ja aprūpinti.

Kuopos kanklininkės, vadovaujamos sol. Danutės Petronienės, atliko meninę dalį. Aida Petersonaitė pagrojo klarinetu ir vėliava, prisijungus prie kitų kanklininkių, atliko 5 kūrėlius. Į du iš jų, savo gražiu balsu, buvo įsijungusi ir sol. Danutė Petronienė. Kanklininkių kiekvienas atliktas kūrėlis publikos buvo įvertintas ilgais plojimais. Jie joms tų plojimų nepagalailėjo. Plojo ir plojo po kiekvieno atlikto kūrėlio.

Stefa Kaunelienė pranešė, kad iš Kanklininkių būrelio Ina Asminaitė, Aida Petersonaitė ir Asta Šepetytė šiais metais baigia gimnaziją. "Stasio Butkaus" kuopa jas apdovanojo dovanomis — gintaro papuošalais. Dovanas įteikė kanklininkių būrelio administratorė stud. Kristina Veselkaitė.

Dr. K. Jurgėlos veikalą redakcinės knygos pirmininkui istorikui Jonui Švobai Vincas Tamošiūnas įteikė LŠST CV dovaną — penkias "Lithuania: The Outpost Of Freedom", knygas. Prelegentams, solistei ir Jonui Švobai buvo prisegta po gėlę. Jiems ir atsilankiusiems svečiams padėkojo Stefa Kaunelienė. Veikalą supažindinimas baigtas visiems sugiedant Lietuvos Himną.

Paroda

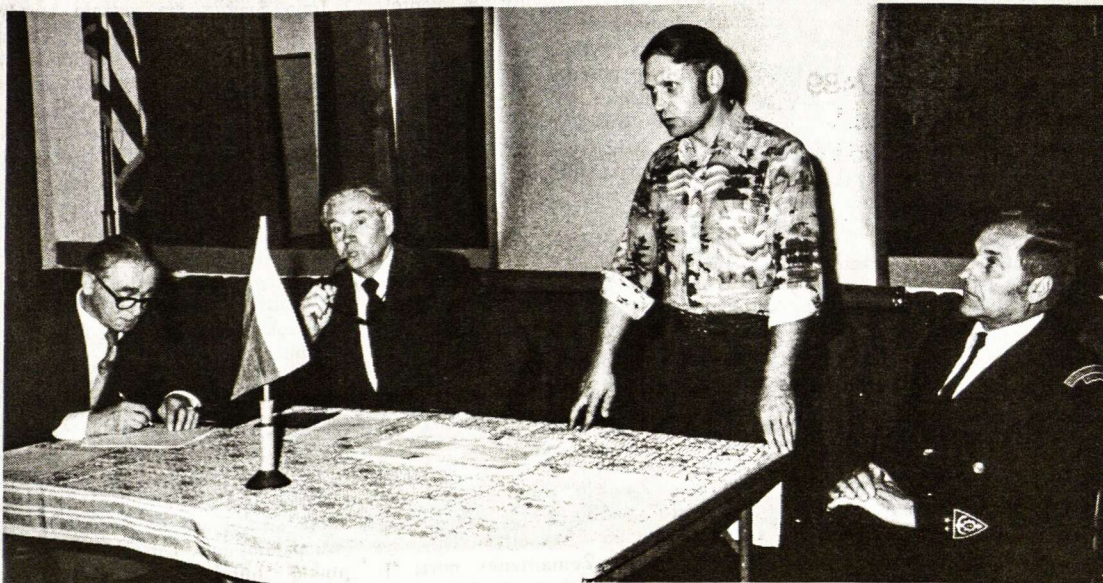
Knygos supažindinimo proga salėje buvo surengta foto nuotraukų ir kultūrinių lobių paroda. Nuotraukos ir kultūriniai lobiai buvo labai skoningai ir gražiai išdėstyti ir darė gražų vaizdą. Parodą tvarkė: Algirdas Vaitekaitis, Rožė ir Kazys Ražauskai, Kazys Sragauskas ir Jonas Markus. Parodai nuotraukos panaudotos K. Sragausko ir J. Markaus, o kultūriniai lobiai — Vinco Tamošiūno. Parduota dr. K. Jurgėlos veikalą 18 egz. ir Elenos Jucitės "Pėdos Mirties Zonoje" 10 egz.

Knygos supažindinimą ir parodą vie-nokiu ar kitokiu būdu rėmė: Lidija Mingėlienė, Juozas Mačiulaitis, kun. Viktoras Kriščiūnevičius, Anelė ir Alfonsas Žiedai, Adelė ir Jonas Poderiai, Leonas Petronis, Ona ir Balys Rukštelės, Marija ir Balys Gražuliai, Joana Švobienė ir kiti "Stasio Butkaus" kuopos šauliai.

Antanas Grinius

Čikagos Jūrų Šaulių Kuopos Susirinkimas

Š.m. balandžio 17 d. Čikagos "Gen. T. Daukanto" jūrų š. kp. narių susirinkimas, gausus dalyvių skaičiumi, įvykęs

Š.m. balandžio 17 d. "Gen. T. Daukanto" jūrų šaulių kuopos narių susirinkime pranešimą daro laivo kapitonas K. Pumputis. Nuotraukoje: sekr. B. Aniuolis, kp. pirm. E. Vengianskas ir vicepirm. V. Zinkus. Nuotr. P. Malėtos

Šaulių Namuose, praėjo darbingoje ir jūriniai šauliškoje dvasioje.

Susirinkimas, kurį pravedė kuopos pirmininkas E. Vengianskas, talkininkaujant tos dienos prezidiumo nariams — vicepirm. V. Zinkui ir sekretoriui B. Aniuoliui, buvo pradėtas susikaupus — Tėvynės Prisiminimu. Sekant iš anksto patiektą darbotvarkę, susirinkę kuopos nariai, be pakeitimų, priėmė kuopos valdybos pateiktus "Gen. T. Daukanto" kuopos 1977 m. veiklos ir finansinių reikalų tvarkymo planus, kurie rodo, kiek plačiai Čikagos jūrų šauliai yra užsiėmę šiais metais savo kuopos veikloje.

Pagal susirinkimo patvirtintą darbo planą numatyta: sušaukti tris kuopos narių susirinkimus ir bent šešis kuopos valdybos posėdžius; su kuopos vėliava reprezentuoti: Vasario 16-sios minėjime, pavergtų tautų parade, Kenošos Lietuvių Dienoje, Vilniaus krašto metiniame minėjime, Kariuomenės šventėje ir kt.; surengti renginius: pavasarinį — plaukiojimo sezono atidarymo balių, vasaros — šaulių gegužinę, rudeninį — plaukiojimo sezono uždarymo balių ir Kūčias; dalyvauti išvykose: Jūros Dienoje, Union Pier, LŠST Kultūrinio Savaitgalio stovykloje, Union Pier, Mich., Kanošos Lietuvių Dienoje ir, prieš Kalėdas, vykti į Lemont, Ill. senelių namus; surengti varžybas: pereinamosios taurės šaudymo, vyrams ir moterims, jauniems jūrų

šauliams — sportines ir kt.; pravesti: KARIO prenumeratos, uniformų įsigijimo ir naujų narių verbavimo metinį vajų, siekti, kad bent 35% narių įsigytų jūrų šaulių uniformą; su kuopos laivu: sezono metu kas sekmadienį vykdyti plaukiojimo užsiėmimus Michigano ežere ir atlikti ilgesnes keliones laivu į Kenošą, Wisc. ir Union Pier, Mich.

Finansiniame plane pramatyta šiais metais gauti 3,500 dol. pajamų ir padaryti 1,500 dol. išlaidų, taip, kad metų bėgyje kuopos kasa turėtų 2,000 dol. įplaukų, iš kurių 15% skirti lietuviybės palaikymui, labdaros ir spaudos palaikymo reikalams.

Susirinkimas su susidomėjimu išklaušė kuopos laivo kapitono K. Pumpučio pranešimą apie pramatomus plaukimus, keliones, išvykas ir kt. Jis baigdamas savo informacinį pranešimą, paminėjo, kad "Gen. T. Daukanto" kuopos laivu plaukiantieji yra apdrausti nelaimės atveju, kvietė galinčius prisidėti prie laivo paruošimo darbų ir, atėjus laikui, plačiai naudotis laivu plaukiojimams. "Gen. T. Daukanto" jūrų šaulių kuopos laivas šiais metais bus nuleistas į vandenį gegužės mėn. pradžioje.

Gerai suprantant, kad kuopos ateitis yra tiek užtikrinta, kiek į kuopos greitas įsijungs priaugančios kartos lietuviškojo jaunimo, nutarta visomis galimomis priemonėmis sustiprinti "Gen. T. Dau-

kanto" kuopos jaunųjų jūros šaulių veiklą. Jauniems vadovauti, kuopos jaunimo vadovės pareigoms, susirinkimo metu buvo pakviesta j.š. Birutė Pumputienė, kurios kvietimas, jai sutikus, gausiu susirinkimo dalyvių plojimu, buvo vienbalsiai patvirtintas.

Einamuose susirinkimo reikaluose buvo aptarti pavasarinio parengimo š.m. balandžio 30 d.; Šaulių Namuose organizaciniai reikalai ir išklausa plati pirmininkaujancio informacija apie LŠST Kultūrinio Savaitgalio stovyklą, įvykstančią š.m. liepos 2-4 d.d. Gintaro vasarvietės rajone, Union Pier, Mich. Nutarta abiejuose renginiuose gausiai dalyvauti. Taip pat, paminėtinas kuopos nutarimas, su kuopos vėliava dalyvauti Detroito "Švyturio" jūrų šaulių kuopos dešimties metų veiklos sukaktuvinėje šventėje, kuri įvyks š.m. gegužės 7-8 d.d. Detroito.

Baigiant susirinkimą, kp. pirm. E. Vengianskas atkreipė kuopos narių dėmesį į kai kurias negeroves, jūrų šaulių elgsenoje už kuopos ribų, ypatingai santykiuose su kitų šaulių padalinių nariais bei vadovybių pareigūnais, kurios nesiderina su LŠST statuto dvasia, šauliško broliško susiklausymo principais ir įstojant į "Gen. T. Daukanto" jūrų šaulių kuopą padarytais nario įsipareigojimais.

Pabrėžė, kad šaulių gražiam tarpkuo-

piniam bendradarbiavimui nemažai žalos padaro ir tendencingos, skaldantį tikslą turinčios korespondencijos, talpinamos lietuviškosios spaudos puslapiuose. Tą aiškiai rodanti š.m. kovo 22 d. "Keleivyje" tilpusi žinutė "Iš šaulių veiklos".

Pirmininkas nurodė, kad dabartinė kuopos valdyba, nežiūrint iš šalies daromų trukdymų, veikloje sieks glaudaus bendradarbiavimo ir bendravimo su visais veikiančiais šaulių padaliniais Čikagos rajone ir už jos ribų. Priminė, kad jūrų šaulių veikloje, laivai ir kitos vandens sporto apraiškos, yra tik priemonė bendriems Lietuvos Šaulių Sąjungos Tremtyje tikslams siekti, ne aukščiausias tikslas, paneigias visus kitus šauliškos veiklos pagrindus.

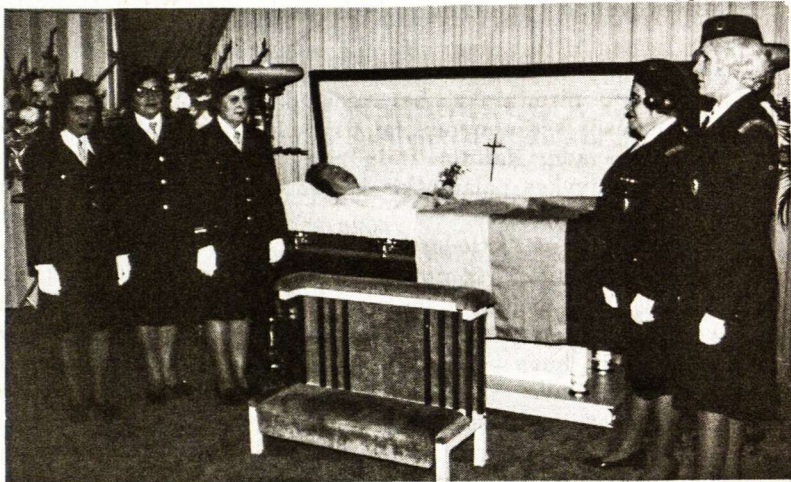
Šios baigiamos kp. pirmininko mintys susirinkusiųjų buvo su patenkinimu ir plojimais priimtos.

Po susirinkimo, visi dalyviai buvo pakviesti prie skaniai sesių paruoštų valgių pasistiprinti, sugiedota ilgiausių metų Klaudijui ir Birutei Pumpučiams, jų 7 metų vedybinės sukakties proga,

ir parodyti kp. pirm. E. Vengiansko susukti filmai iš "Gen. T. Daukanto" kuopos pasireiškimų 1976-iais metais.

J. š.

"Žalgirio" kp. Klevelande a.a. šaulės Juzefinos Žemaitienės šermentys 1977 m. vasario 26 d. Garbės sargyboje, iš k. St. Miglinienė, M. Tijūnėlienė, E. Šarkauskienė. Dešinėje: O. Mikulskienė ir L. Čaplickienė.

Čikagos "Gen. T. Daukanto" jūrų šaulių kuopos vadovai. Iš kairės: "Kario" atst. V. Navickas, izd. N. Martinkus ir sekr. B. Anulis džiaugsmingai priima "Kario" prenumeratos, nario ir LŠST išleistos knygos "Lithuania: The Outpost Of Freedom" mokesčius iš kuopos garbės teismo nario J. Mociškio. Nuotr. P. Malėtos

ŠAULIŠKO GYVENIMO NUOTRUPOS

STEPAS PAULAUSKAS

Šauliškoj veikloj pradėjau reikštis būdamas 12 metų.

1922 m. mano tėvelis buvo išrinktas Palangos šaulių būrio pirmininku, bet kadangi būry nebuvo tarnavusių kariuomenėj, tai jis buvo paskirtas ir būrio vadu. Karinių žinių jam suteikdavo atostogų parvykęs palangiškis kariūnas S.J., kuris dabar gyvena Čikagoje.

1922 m., prieš pat Kalėdas, pas tėvelį atėjo šaulė Agnieška Sabutaitė ir pranešė, kad Palangoje pas grafą Tiškevičių yra lenkų uniformuotų karininkų. Tėvelis išsikvietė policijos nuovados viršininką Rupkų, buvusį Liepojos uosto policijos nuovados viršininką, ir tarėsi ką daryti. Grafas buvo labai artimuose santykiuose su klebonu, o pas kleboną nuolat viešėdavo apskrities policijos vadas, karo komendantas ir apskrities viršininkas. Tad jiedu nutarė, veikti nepranešant į apskritį, nes pranešus karo komendantui, arba policijos vadui, tuojau sužintotų klebonas ir praneštų grafui. Policijos nuovadoje buvo 3 tarnautojai, o šaulių būry taip pat tik trys, kurie nusiimanė apie ginklų vartojimą. Nuovadoje buvo paliktas vienas budėtojas, o penki ginkluoti išvyko pas grafą kratos daryti. O mes trys dvylikamečiai, būsimieji šauliai ir skautai, buvome paprašyti būti ryšininkais. Kai penki ginkluoti suėjo į grafo rūmus, mes su vienu dviračiu sekėme iš toliau kas dedasi. Jei per pusvalandį mūsų vyrai nepasirodytų lauke, vienas su dviračiu turėjome važiuoti į policijos nuovadą ir užaliaruoti Kretingą. Mūsų vyrai iš grafo rūmų išėjo greitai. Jie radę rūmuose kelis nepažįstamus vyrus, kurie turėję prancūzų diplomatinius pasus, o lagaminuose lenkų karininkų uniformas... Tomis dienomis Lenkija ruošėsi užimti Klaipėdą ir Klaipėdos kraštą.

Daugiausiai nuo šio nukentėjo šaulė Agnieška Sabutaitė, nes ji buvo įtarta, kad pranešė. Prie bažnyčios ji turėjo kioskelį ir pardavinėjo įvairius devocionalus, iš to ir pragyvėdavo. Klebonas liepė jai tuojau kioskelį nusinešti. Ją priglaudė kitoje gatvės pusėje krautuvėlę turėjusi žydelkaitė Klempusaitė. Bet tuo dar viskas nepasibaigė, nes grafo įgaliotinis padavė ją į teismą. Tačiau nei nuovados viršininkas, nei mano tėvelis pranešėjos neišdavė, tai byla buvo nutraukta. Mes taip pat nukentėjom. Gyvenom klebono name ir klebonas tuojau mums atsakė butą. Iš-

sikraustėme ir apsigyvenome toliau nuo centro pas amerikoną P. Tėvelis buvo siuvėjas. Tačiau, kas tik turėjo ryšį su klebonu ar grafu, tėveliui nebedavė darbo.

1923 m. sausio mėn. jau ne trys, bet penki Palangos šauliai išvyko į Klaipėdos kraštą, kaip Mažosios Lietuvos sukilėliai. Kitą dieną tėvelis grįžo ir pranešė, kad jiems blogai einasi su maistu. Sutarėm su dr. Liudu Vaineikiu, pašto viršininku Stasiu Jazdausku ir kitais, kad mes dvylikamečiai pristatysime jiems maisto iš Palangos kooperatyvo "Talka". Vežėme dviese vienkinkiu vežimėliu, bet nurodytoje vietoje Palangos šaulių neberadome. Jie buvo iš Nimerzatės persikėlę toliau. Pagaliau, mes juos suradome ir atidavėme maistą. Grįžtant atgal, sutemus, iš jūros ėmė šviesti prožektoriai. Mūsų vaikiškas protas nusprendė, kad ieško mudviejų. Su didžiausia baime slėpėmės ir slapstydamiesi sugrįžome į Palangą. Daugiau vykti neberekėjo, nes sukilimas pasibaigė ir Klaipėdos kraštas prisijungė prie Lietuvos.

1925 m. baigiau Palangos vidurinę mokyklą ir padaviau pareikšimą įstoti į LŠS. Nors dar neturėjau 16 metų, bet buvau išrinktas sekretoriumi. Faktiškai tas pareigas jau ėjau.

Toliau teko grumtis su gyvenimu. Mokiausi, bet turėjau užsidirbti ir pragyvenimą.

1934 m. buvau paskirtas LŠS šaulių draugūnų instruktoriumi. Aplankęs kelis šaulių draugūnų būrius, sužinojau, kad šiam etatui sąmatoje nepaskirta nei cento. Kadangi neturėjau nuolatinės tarnybos, teko šio darbo atsisakyti.

1935 m. buvau paskirtas Klaipėdos krašte pasienio policijos Rusnės mokomojo būrio lektoriumi. Dirbau ir su šauliais. Išklaušė lietuviškas pamaldas Rusnėje, greit skubėdavom į Šilutę, kad lietuviškose pamaldose būtų daugiau žmonių. Kai traukdami dainą, mokomasis būrys išeidavome pasivaikščioti, daugelis vietinių užsidarinedavo langus. Ypač tą demonstruodavo Greta ir Lėna Baranskytės. Jos užsidarinedavo ne vien langus, bet ir langines iš lauko. Mėgdavau pajodinėti. VI rajono viršininkas mielai man duodavo arklį. Raitas lankydavau kitų būrių šaulius ir palaikiau gerus santykius su vietiniais. Kai kas stebėdavosi, kad aš uniformuotas nebijau kalbėti vokiškai. Kai dabar eidavome, mokomasis būrys su daina pasivaikščioti, vietiniai ėmė atsidarinėti langus, o Baranskytės, vietoj Hitlerio, savo kambary pasikabino Smetoną, o vietoj svastikos — Vvti.

LŠS dvidešimtmečio metu gyvenau Vilkaviškio apskr. ir Kaune, per generalinę repeticiją,

vadovavau VIII rinktinei, nes kpt. B.K. vadavo visiems LŠS sportininkams. Susitikau Kaune tiek daug pažįstamų, kad kitą rytą atvykęs į Parodos aikštę radau VIII rinktinę išžygiavusią ir ją pasivijau jau visai prie Aleksoto tilto. Pristačiau plk. M. ir šis įsakė sutvarkyti ir vadovauti moterų rinktinei, nes jos neišlaiko nė lygiavimo, nė kojos...

Atėjo 1939 metai. Nuo rugpiūčio 15 d. atostogavau Palangoje. Atostogas vis imdavau rudeniop, kai vanduo jūroje šiltesnis ir vasarotojų mažiau. Per Palangą skraidė lėktuvai iš Berlyno į Maskvą ir atgal. Kalbų ir gandų sklido įvairiausių. Netrukus gavau telefonogramą nutraukti atostogas ir grįžti į tarnybą.

1940 m. gegužės 1 d. gavau įsakymą su pasienio policijos Eišiškių mokomuoju būriu palaikyti tvarką Alytuje, kur vyko raudonosios armijos įgulų paradas. Su apskr. policijos vaju mjr. B. sekėme iš vieny namų balkono paraduojančius. Prisistatė ulonų pulko ltn. Andrius Šarupičius. Jo tikslai man paaiškėjo, kai raudonajai armijai okupavus Lietuvą, aš jį Kauno stoty susitikau pulko politruko uniformoje.

Neramios buvo 1940 m. birželio mėn. pirmosios dienos. Buvau Eišiškių šaulių kp. vadu. ir ėjau pasienio policijos mokomojo būrio v-ko pareigas. Buvo pilna įvairiausių gandų. Raudonarmiečiai pagrobė ir nukankino kelis mūsų pasienio sargybinius. Visi buvo aktyvūs šauliai. Šaulių kuopa, kurios pamatas buvo mokomasis būrys, buvome pilnai pasiruošę stabdyti priešą ir trauktis Varėnos link, kol susitiksime savąją kariuomenę. Deja, atėjo įsakymas priešus sutikti kaip draugus. Visi nusiminė. Nervų nuraminimui išėjome su mokomuoju būriu sportuoti. Pasirodė baro viršininkas mjr. V.K. Nuėjome ant kalniuko ir per žiūronus sekėme žygiuojančią raudonąją armiją. Ubagynas. Pražygiavus raudon-

armiečiams, nuvažiavau į Kauną ir pasakiau policijos departamento direktoriui, kad grįžti į Eišiškes nebegaliu, nes su mokomuoju būriu tekdavo ne kartą palaikyti tvarką komunistams bandant sukelti neramumus. Grįžau į Žemaitiją.

1941 m. birželio mėn. sėdėjau Kauno SD kalėjimo 117 kamroje. Mus pasiekė žinios apie vežimus. Kpt. V. ramino: "Ir arklis dvėsdamas spardosi". Priėmiau morzės abėcėlė: "Karas". Ant-rąją karo dieną išsilaužėme iš kalėjimo. Žinojau kur buvo paslėpti LŠS ginklai ir nuėjęs apsirūpinau 9 mm FN pistoletu. Bandžiau padėti Kauno radio stoties gynėjams, bet radau labai mažai savanorių. Buvau skiriamas Kauno miesto apsaugos štabo viršininku, o kai ėmė organizuotis kariuomenė — pirmos kuopos vadu. Bet vietoje nepriklausomybės, raudonuosius okupantus pakeitė rudieji ir šaulių organizacijos neleido atgaivinti.

Džiugu, kad po 16 metų šauliai ėmė steig-tis tremtyje ir aš galiu savo darbu, nors menka dalele, prisidėti prie Sąjungos veikimo.

Mano išmanymu, dabar šauliai turėtų būti vieningi ir padėti ALTai ir VLIKui Lietuvos vadavimo darbuose. Gražų pavyzdį šiemet parodė Montrealio "Karaliau Mindaugo" šaulių kuopa, suruošusi Vasario 16-sios minėjimą ir visas pajamas atidavusi VLIKui. Garbingas šaulių veikėjas veteranas Vladas Išganaitis vadovauja "Vytauto Didžiojo" šaulių rinktinei, kuri pirmoji tremty įsigijo šaulių namus. Nors namų skolos dar neišmokėtos, bet šiemet Vasario 16-sios minėjime dalyvavo net trijose vietose — vasario 6 d. Cicero, 13 d. Čikagoje ir 20 d. Rockforde, kur atliko visą programą ir surinktas aukas, virš 1000 dol., atidavė ALTai.

Dabartinis LŠST CV pirmininkas K. Milkovaitis taip pat labai nuoširdžiai dalyvauja ALT-os darbuose. Garbė šaulių veikėjams, kurie kovoja ir artina Lietuvai laisvės dienas.

LŠS veteranui, buv. LŠST Spaudos Informacijos vadovui, "Tremties Trimito" nuolatiniam bendradarbiui

VLADUI MINGĖLAI

iškeliavus į amžinybę, gilaus liūdesio prislėgtą sesę Lidiją ir vaikus Šarūną ir Liuciją su šeimomis, nuoširdžiai užjaučiu ir kartu liūdžiu

"Tremties Trimito" redaktore

"Pirmojo Lietuvos Kareivio Stasio Butkaus" kp. aktyviam šauliui, buv. valdybos nariui
žurn. VLADUI MINGĖLAI

mirus, buv. kp. Moterų vadovę sesę Lidiją, dukrą Liuciją ir sūnų Šarūną su šeimomis užjaučia

"Stasio Butkaus" kuopa

— Po 1976 m. lapkričio mėn. Brežnevo vizito Jugoslavijoje, Belgrado savaitraštis "Nin" rašė, kad panašiai, kaip 1968 m. įvyko Čekoslovakijoje, tas pats gali atsitikti ir Jugoslavijai. Tokiu atveju jugoslavai pavartotų partizaninius veiksmus, mušdami priešą taktiniais smūgiais silpnąsias vietas be atvangos, vargindami visur ir visą laiką, nes krašto užpuolimo atveju, kiekvienas jugoslavas būtų karys ir kiekvienas žemės metras būtų pagrindinė gynybą linija. "Pagal grėsiantį pavojų paruošėme tokią gynybos sistemą, kuri sužlugdytų kiekvieną užpuolėją" (gen. S. Okokoljč). Tai krašto apsaugos pavyzdys mažom valstybėm.

— "Maskvos nuolatinis siūlymas varkarietiam susitarti dėl nenaudojimo branduolinės energijos ginklų karui kilus yra beprasmiš geriausiu atveju, gi tikrumoje yra labai pavojingas", š. m. vasario 13 d. laikraštyje "Star Ledger" rašo korespondentas Connie. Jei amerikiečiai pavartytų tokį nelaimingą susitarimą, tai, esą, karo atveju anas pasirašytas popiežiaus gabalas krašto neišgelbėtų nuo sunaikinimo branduolinės energijos ginklais. Tokia sutartis padidintų galimybes rusų invazijos Vakaruosna, kurią laimėtų ir be branduolinės energijos ginklų, nes žinoti, kad jie nebus panaudoti priešpuoliui. Connie primena, kad paskutinių 25 metų laikotarpyje rusai stengėsi sustabdyti varkarietį ginklavimąsi, tačiau patys ginklavosi padidinta sparta. Rusai nesilaiko sutarčių ir esą prez. Carterio šūkis sustabdyti branduolinės energijos panaudojimo ginklams, yra buvęs tik rinkiminės propagandos pobūdžio.

— Pirmą kartą rusai apginklavo Rytų Vokietijos sausumos kariuomenę naujom priešlėktuvinėm SA-8 raketom, pritaikytom kauti žemai skrendančius lėktuvus. SA-8 raketos valdomos radaru ir laidomos po dvi į tą patį taikinį. Praeitų metų lapkričio mėnesį Rytų Vokietijon buvo prigabenta naujų sunkių tankų T-7e, ginkluotų prieštankinėm raketom, kurias tankas T-72 gali tiksliai laidyti nesustojęs — judėsyje (amerikiečių šiuometiniai tankai tokių įrengimų neturi).

Tai didelė pirmenybė kautynėse prieš tankus, nes kiti tankai turi sustoti, kad paleistų į taikinį šūvį ar raketą, tas reiškia, kad prieš tankui sudaromas geras taikynys.

Šiais abiem tinklais — SA-8 rekata ir T-72 tanku, be rusų, anksčiau nebuvo leidžiama ginkluoti Varšuvos pakto kariuomenes. Šių dviejų ginklų įvedimas Rytų Vokietijos kariuomenėn rodo rusų pasirengimą puolimui.

— Po 12,188 apskriejimų aplink žemę, rusų erdvių laivas — laboratorija "Saliut-4", 1977 m. vasario 2 dieną 18:00 val., Amerikos laiku, baigė savo virš dviejų metų tarnybą žemės orbitoje, kai radio signalu buvo nuvairuotas žemės atmosferon, kurią pasiekęs, sudegė. "Saliut-4" buvo išmestas orbiton 1974 m. gruodžio mėn. 26 d. 1975 m. sausio ir vasario mėnesiais, satelite — laboratorijoje praleido "Sojuzo 17" kosmonautai Gubarev ir Grečko. Po jų sekė "Sojuzo 18" kosmonautai Klimuk ir Sevastijanov, kurie tų pačių metų vasarą išbuvo laboratorijoje 63 dienas, tirdami saulę, planetas ir žvaigždes, jų spektrus, radiaciją, taip pat ir žemės atmosferą. Be abejo, tai nebuvo vien mokslinio pobūdžio tyrimai.

— Amerikiečiai pagamino A-10 lėktuvą specialiai kauti tankus; ginkluotas 30 mm. pabūklų GAU-8/A, greitošauda 4200 šūvių per minutę. Sviedinių vedamieji žiedai, vietoje vario, padaryti iš plastikos, todėl vamzdžio tarnyba praildinama trigubai ir pigesnė sviedinių gamyba. Pabūklas septynių vamzdžių, Gatlingo tipo. A-10 lėktuvas ir jo pabūklas buvo išbandyti prieš rusų T-62 ir amerikiečių M-48 ir M-46 tankus iš 4000 pėdų aukščio (kuris yra skaitomas sėkmingiausiai) ir tarp 2500 ir 1500 pėdų. Amerikiečių tankai buvo apgadinti mažiau negu rusų T-62, skaitantis, kad lėktuvas šaudė į silpnasnes šarvų vietas — viršų ir šokus; daugiausiai pramušimų turėta variklių uždangaluose. Naikintojas A-10, su Gatlingo pabūklų GAU-8A gali sunaikinti geriausią šių dienų tanką. Juo numatoma apginkluoti NATO jėgas.

POZICINIO KARO ŽLUGIMAS

B.B.

1917 metų rudenį, I Pas. karui įžengus į ketvirtuosius metus, didžiulės armijos Europos žemyne sustingo apkasuose, be ryškesnių išdavų, išskyrus nuostolius. Apkasai viršijo generolus, pasiaukojimą ir drąsą. Karas be ryškesnių išdavų nusitęsė perilgai, bandytos idėjos sugniužo be siektų išdavų, visi pasidarė desperatiški, primesdami kaltę vadams, generolams. Net prancūzų generolo Nivelle bandyta idėja iš sustingusio pozicinio karo pereiti į judrų — puolamųjų veiksmų karą, kuris 1916 metais veiksmuose ties Artois, dėl susidėjusių aplinkybių ir nepajėgios technologijos nepavyko, nedavė impulso naujiems keliams ir buvo laikoma nevykusi. Amerikietis S.F. Yunker, veikale "The Evolution of Tactical Doctrine", pabrėžia svarbą, nors ir po 50 metų, peržvelgti prancūzų generolo Nivelle formulotą diktiną, kad nustačius ar tai buvo bloga doktrina, kuri galėjo visą karo eigą dar 1916 metais pasukti kita linkme, ar kurie nors kiti veiksniai darę įtakos, kurie nukreipė doktrinos vykdymą nevykusia kryptimi.

1914 m. žiema prancūzų — vokiečių frontus suvarė į apkasus. 1915 m. sausio mėn. prancūzų nuostoliai siekė 1,110,000 žuvusių ir gerą šeštadalį visos teritorijos. Priežastys: nepakankamai išvystyta sunkioji artilerija ir blogas supratimas puolamosios doktrinos (per likusius karo metus prancūzai stiprino sunkiąją artileriją ir vystė gynybos taktiką). 1915 m. balandžio 10 d. prancūzų vyriausiasis karo vadas gen. Joffre paskelbė bendrą karo veiksmų kryptį. Jo teigimu, pėstininkai parodė išskirtiną puolamąją dvasią, bet tik kruopštaus operacijų organizavimo dėka buvo atsiekta patenkinamų išdavų. Tačiau, daugumoje puolimai sugniuždavo pasiekus antrasis priešų gynybos linijas, nes nutrūkdavo artilerijos parama ir rezervinių jėgų papildymai. Reikia todėl, suintensyvinus artilerijos paramą, išvystyti judesio karą (S.F. Yunker). To išdavoje 1915 m. gegužės-birželio mėn. prie Artois ir vėliau, rugsėjo-spalio mėn., Champagnėje šiauriniuose frontuose buvo atsiekta vietinių taktinių laimėjimų, bet nepajėgiant jų plėsti, dėl vokiečių greito rezervų panaudojimo priešpuoliams, ryškesnių išdavų nepasiekta. Ir vėl buvo kaltinama artilerija, negalėjusi kilnoti ugnies paramos priekyje puolančių pėstininkų ir remti juos priešpuolių metu.

Anie gegužės-spalio mėn., bandymai

prancūzams kaštavo apie 860,000 žuvusių, gi gen. Joffre 1915 m. gruodžio 27 d. pareiškė, kad tų nepasisekimų priežastis buvo nepakankamas panaudojimas turėtų medžiagų, stoka apmokymo daliniuose ir vadų nesugebėjimas laiku ir greitai išnaudoti pasikeitusias apilkybes puolimo metu.

Nuo 1915 m. sausio vokiečių gynybos taktika bazavosi dviem skaidiniais, dvi linijas kiekviename: — priekinis, sunkiai fortifikuotas ir antrasis skaidinys, prieš artilerijos nepasiekiamam atstume, su rezervais, paruoštais priešpuoliams.

Anksti 1916 metais, gen. Joffre ir britų vyriausiam pajėgų vadui gen. Haig susidarė įspūdis, kad karo lemtis yra vakarų fronte ir todėl liepos mėn. turi būti vykdomas lemiamas puolimas Somme ir Ypre ruože, planuojant veiksmus taip, kad būtų pasiekti ir sunaikinti vokiečių rezervai. Prancūzams su anglais beplanuojant, tų pačių metų vasario 22 d. vokiečiai pradėjo puolimą siauram Verduno fronte, stipriai remiant artilerijos telkiniams. Prancūzai suskubo sutelkti savą artileriją, tuo sustabdydami pėstininkų puolimą; artilerijos vis didėjančio intensyvumo dvikova nusitęsė iki vasaros — birželio pabaigos, kai prasidėjo Somme ofensyva, kur po šešių dienų sunkaas artilerijos parengimo, 22 sąjungininkų divizijų puolė vokiečių šešias. 1916 m. liepos mėn. Somme veiksmai, laikomi didžiausiais apkasų kare. Prancūzai neteko apie 440,000, vokiečiai — 330,000 karių. 1916 m. lapkričio 27 dieną, marš. Foch, kuris vėliau pakeitė gen. Joffre, vasaros veiksmų apžvalgoje pabrėžė artilerijos nesugebėjimą remti prieš gynybos gilumon įsiveržusį pėstininką ir todėl ateityje puolamieji veiksmai nenaudotini.

Kai 1916 m. vasario 22 d. vokiečiai puolė Verduną, prancūzų 2 armijos vadas gen. Nivelle sėkmingai kilnojo artilerijos ugnies telkinius ir vykdė telkinius priešpuolius. Palaipsniui didindamas priešpuolių skalę, derindamas pėstininkų judesį su stipria artilerijos parama, gen. Nivelle sudarė apybraižas puolamajai doktrinai, dėdamas pagrindan puolimo dvasią kovotojuose, paslankią ugnies paramą pėstininkams ir tiesioginę artilerijos kovą su prieš artilerija.

1916 m. spalio 24 d., 7 kilometrų ruože, po aštuonių dienų artilerijos parengimo, vadovaujant gen. Nivelle, septintos divizijos puolė Daumontą, kur vienos dienos bėgyje buvo įsiskverbta 3

km. vokiečių gynybon ir paimta 3,500 belaisvių. Šiam puolimui pasisekus, tų pačių metų gruodžio 15 d. puolė 10 km. ruože, įsiskverbdami 5 km. gilumon, paimant 9,000 belaisvių (artileryjos parengimui 6 km. ruože išleista 1,170,000 artilerijos sviedinių). Puolimo metu artilerijos ugnis buvo kilnojama nuo 75 iki 150 metrų priekyje puolančių dalių, tuo pačiu metu buvo telkiama artilerijos ugnis į prieš rezervus ir į artilerijos pozicijas gynybos gilumoje.

Reikia paminėti, kad 1916 metų pradžioje vokiečiai dar laikėsi nejudrios gynybos taktikos ir tik po nuostolingų Somme operacijų perėjo į lanksčią taktiką, su gilumon išdėstytais rezervais priešpuoliams. 1916-1917 metų žiemą, vokiečiai paruošė viduje gynybos linijos pagelbinių pozicijų (apie 25-35 km. gilumoje), atitraukė didesnę dalį gynybos pajėgų iš Somme ir Saint Michiel frontų ir vasario mėn. 1917 m. pasitraukė iš Nayon, tikslu sutrumpinti gynybos frontą. Tai buvo dalinai išdava 1916 metų pabaigoje iškilusio bendro klausimo: kodėl būtinai turi būti ginamos priekinės fronto linijos.

Tuo metu prancūzai ruošėsi gen. Nivelle idėjos vykdymui — 1916 m. pabaigoje jie visas jėgas perorganizavo į keturias armijas: šiaurinę, centrinę, rytinę ir rezervinę. Iki 1917 m. ankstyvo pavasario vyko pergrupavimas, papildymai ginklų, ypatingai sunkios artilerijos ir pasirengimas puolimui, iki atskiro kovotojo imtinai (išryškinant puolimo dvasią, pabrėžiant reikalą lemiamo mūšio,

nes per paskutinius trejus karo metus prancūzų nuostoliai siekė 100 kovotojų kas valandą). Pastebėtina, kad kaip vėliau patirtis parodė, tas padėties nepakeitė, dėl aiškios stokos vadų — patyrusių karininkų.

1917 m. kovo 15 d. jungtomis prancūzų-britų jėgomis pradėta ieškoti sąlyčio su vokiečių pagrindinėmis jėgomis ir tik balandžio 2 dieną surastas rimtesnis pasipriešinimas. Paaikšėjus, kad vokiečių pagrindinės gynybos linijos pasikeitė, pagrindinį puolimą pradėjo anglai balandžio 9 d. ir prancūzai — prie Chemin des Dames balandžio 15 d. masiniais artilerijos parengimais. Pažymėtina, kad ruošto puolimo kryptimis prancūzai pastatė virš 500 km. naujų geležinkelių, 180 km. naujų kelių, kuriais vėliau riedėjo transportai su 11 dienų kareivių daviniais. Buvo paruoštos šešios lauko ligininės po 6,000 lovų kiekviena, priedui, dar 60,000 papildomų lovų sužeistiesiems. Didžiausia transporto dalis buvo skirta artilerijai: 2,700 lauko pabūklų su 6,5 milijono sviedinių ir 2,300 sunkiųjų artilerijos pabūklų su 1,7 milijono sviedinių. Šiame puolime buvo sutelkta apie 1,5 milijono kovotojų, tilpusių 59 pėstininkų ir 7 kavalerijos divizijose, kas sudarė apie 60% visų prancūzų karinių jėgų. Apginklaviman įėjo apie 3,5 milijono šautuvinių granatų, 6 milijonai rankinių ir 170 milijonų šovinių šautuvams. Kiekvienas batalionas turėjo 8 kulkosvaidžius, dvi 37 mm patrankėles ir po 8 automatinius šautuvus kiekvienoje

Rusų šarvotieji pėstininkai, 1916 m. vasaros manevruose Europoje.

Dr. Petras Vileišis Gina Lietuvius Nuo Raudonųjų Puolimų

Viešose diskusijose, 1977 m. sausio 5 d., įvykusiose žydų sinagogoje Waterbury, Conn., dr. Petras Vileišis, L.B. Tarybos politinių reikalų komiteto pirmininkas, iš esmės pasisakė dėl žydų kaltinimų metamų lietuviams. Žydams ištikusią tragediją vokiečių okupuotoje Lietuvoje dėstė P. Perl, žurnalo "Connecticut" red. narys ir rabinas Jonah Gevirtz. Platūs šių diskusijų tekstai yra skelbiami mūsų laikraščiuose. Čia patiekiami tik kaikiurais dr. P. Vileišio pasisakymų vietas:

Kai naciai, okupavę Lietuvą persekiojo žydus, Telšiuose lietuvis daktaras (L. Plechavičius) būrį žydų žlėpė savo ligoninėje ir, kai joje nebebuvo vietos, kitus "paguldė" net į vaikų skyrių. O, žinote, nei vienas išgelbėtų žydų ligi šiol nėra padėkojęs...

Bet to paties Telšių miesto žydas Šeras, jau sovietų okupacijos metu, su 50 kitų žydų, baisiausiu būdu nužudė 76 lietuvius; ne tik juos nužudė, bet prieš tai visai kankino, badė, gyviems nupiaustė kūno dalis ir t.t.

Lietuvių niekas nekovoja prieš žydus, dorus žydus, tikinčius žydus, bet kovojo prieš Lietuvos priešus, prieš komunistus žydus, kurie jų net buvo pa-

sidarę komunistų vadais ir persekiojo kitus.

Pvz., buvo toks žymus garbingas žydų vadovas ir savivaldybininkas Kauno miesto tarybos narys Chodes. Jo dukterė buvo komunistė, net jų vadovė, ir kai už priešvalstybinę veiklą pakliuvo į kalėjimą, tėvas, tas Chodes, atėjo dukters aplankyti, tai jo dukterė, pasityčiodama, paklausė: "Kas tu toks esi?" Kai sovietai okupavo Lietuvą, ta Chodosaitė prisidėjo sudarinėti patriotų lietuvių sąrašus, pagal kuriuos sovietai išvežė žmones į Sibiro koncentracijos stovyklas, išvežė mirčiai, sunaikinti juos.

Toje deportacijoje buvo ištremita ir mano sesuo, bibliotekininkė, iš kurios atėmė 6 mėnesių dukrelę ir 5 metų sūnelį. Gi ji, Sibire, Altajuje, prie sunkių miško kirtimo darbų buvo išlaikyta 17 metų; galų gale grįžo sveikata palaužta ir mirė. Prie tų miško darbų, moterys ne tik kirsdavo medžius, bet, sukinkytos po kokias 18, storus rąstus turėjo net po kelis kilometrus vilkti ligi upės, kad rastai galėtų būti plukdomi toliau.

Nacių vadai patys skundėsi, ir tai yra dokumentuota, kad jiems nepasiseka lie-

tuvių įtraukti į žydų pogromus, nors mokėdavę pinigus, duodavę degtinės ir pan. Bet nepasisekė įvelti lietuvių tautos prieš žydus.

Ir jūs sutiksite, kaip aš esu griežtai įsitikinęs, kad Sovietai visais būdais panaudoja žydus, jog suterštų lietuvių tautos vardą. Žinoma, yra tam tikra konspiracija.

Dabar, pvz., Kaminsko klausimas. Nesakau, kad Kaminskas kaltas ar nekaltas. Bet, va, koks Kaminsko nusikaltėlio ieškojimo tikslumas.

1948 m. DP stovykloje Kemptene (V. Vokietijoje) surado Kaminską, kaltino jį, sekiojo, ir nežinia kur jis dingio, gal rusai jį pagrobė. Jo šeima atvyko į Ameriką, sūnus tapo daktaru, o žmona ištekėjo už kito. Tai pirmasis "Kaminska".

1968 m. Muenchene (V. Vokietijoje) lėktuvu iš Romos grįžtantį sulaukė kitą "Kaminską", p. A. Ereminą, Thomastono, Conn., gyventoją. Ten pat paaiškėjo, kad sulaukytasis joks "Kaminskas". Tai jau antroji klaida.

Dabar Hartforde, Conn., esą užkluptas "tikrasis Kaminskas". Tai gali būti

kuopoje. Remti pėstininkus buvo skirta iš viso 200 tankų.

Tokį masinį puolimą pasirengimo judėjimą užfrontinėse linijose pastebėjo vokiečiai ir nustatė galimas puolimo kryptis, todėl vokiečių štabo viršininkas gen. von der Schulenburgas, numatytose prancūzų puolimo kryptyse susilpnino jėgas priekinėse linijose, o 1917 metų kovo mėn. pabaigoje, daugelyje vietų pergrupavo ir pakeitė į atskirus atsparos punktus. 21 divizija buvo išdėstyta dešimties kilometrų gilumon pagalbinėse gynybos pozicijose ir iki 30 kilometrų gilumon priešpuoliams. Tokiu būdu 70 kilometrų fronto plotis turėjo apie 30 kilometrų gylį (prancūzai spėjo vokiečių gynybos gylį siekiant iki 8 kilometrų, kas turėjo būti vienos dienos puolimo tikslas). Po pirmos dienos puolimo prancūzai nesurado vokiečių pagrindinių priešpuolio rezervų. Artilerijos ugnis negalėjo toliau remti pėstininkų nepakeitusi pozicijų, tiekimas nesuspėjo pasekti pėstininkus, tankai, dėl blogos vietovės ir lietingo oro, mažai tepadėjo.

1917 m. balandžio 16 d. 0600 val. 28 prancūzų divizijos pajudėjo ir 0800

jau buvo 3 kilometrus vokiečių gynybos gilumoje. Eilė vokiečių atsparos postų pasitraukė sustiprinami gilumoje pagalbinėse pozicijose rezervus, tuo sudarydami stiprų pasipriešinimą menkai artilerijos remiamų pėstininkų puolimui. Tik 1400 val. atsiradę tankai irgi mažai tepadėjo pėstininkams, nes jie veikė kiekvienas atskirai. Priedui, 1430 val. pradėjo sunkiai lyti, žemė suminkštėjo, tankai pasidarė neveiksmingi, tuo tarpu vokiečių rezervai pradėjo priešpuolius. Užslinkus vakaro prieblandai, prancūzai turėjo užėmę vos 10 kvadratinų mylių (apie 26 kvadratinis kilometrus). Nepanaudojus pagrindinių rezervų užsitęsęs puolimas iki balandžio 25 d. prancūzams kainavo apie 187,000 vyrų, vokiečių nuostoliai siekė 160,000 kovotojų. Pažymėtina, kad prancūzai artilerijos parengimo metu išleido apie 6 milijonus sviedinių. Tas parengimas laikomas didžiausiu karo istorijoje, nesėkmingo šaudmenų panaudojimo atžvilgiu. Vokiečiai vakarų fronto rezervus papildė daliniais, atitrauktais iš nusistovėjusių rusų rytų fronto.

Išblėsus šiam nuostolingam sąjungininkų puolimui, 1917 m. rugpiučio mėn. dalis šio puolimo istorijų buvo at-

leista iš pareigų, jų tarpe ir gen. Nivelle, šio puolimo architektas. Gen. Petainas įsakė daugiau puolimų nevykdyti ir laukti amerikiečių pagalbos ir daugiau geresnių tankų. 54-toji prancūzų divizija sutartinai atsisakė eiti į frontą, protestui prieš betikslis masines žudynes. Į tokius protestus buvo įsivėlę virš 100,000 prancūzų karių.

Vokiečiai pramatę pasekmingas platesnio masto puolimo galimybes, 1918 m. kovo 21 d. pradėjo eilę masinių atakų, kurios nesėkmingai nusitęsė iki lapkričio 11 dienos. Jos buvo pavėluotos, nes sąjungininkų jėgas sustiprino amerikiečiai ir nauji pagerinti tankai. Vokiečiams nepavyko atsipalaiduoti iš apkasų dėl nepakankamo paslankumo tiekime, menkų ryšių ir stokos transporto priemonių.

1918 m. lapkričio 11 d. buvo užverstas naujas karo istorijos puslapis, atžymėjęs pozicinio karo pabaigą iki 1921 metų, kai pasirodė naujos idejos linijinės gynybos pakaitalui, Liddell Hart "The Framework of a Science of Infantry Tactics", kurias vėliau parėmė technologijos pažanga.

jau trečioji klaida; o kas žino, gal tai jau ketvirtoji ar penktoji...

Tai kiek kartų galima klaidingai apkaltinti?

Kas tą skriaudą apkaltintų, nekaltų žmonių šeimoms atlygins?

Į žydų naikinimo akciją nebuvo įvelta nei jokia lietuvių organizacija, nei jokia politinė partija, nei joks vadovas; visa tauta smerkė nacių elgesį.

Šimtai ir šimtai lietuvių, kurie riziukuodami ir savo gyvybes, gelbėjo žydus, yra pasipiktinę, kad niekas žydų nėra dėkoję, o dar priekaištaujama lietuviams, kas nacių okupacijos laikais buvę bloga. Bet nieko nesako, kas buvo gera.

Rabinas galėtų įtakoti išgelbėtuosius, kad atsidėkotų; net galėtų po medalį duoti išgelbėtojams. Tam reikalui galėčiau ir iš mūsų apylinkės išvardinti daugybę pavardžių.

Ar klausimo referentas tiki, kad sovietai išleis bent vieną liudininką, kuris galėtų liudyti kaltinamųjų naudai? Žinoma, ne, ką ir jūs prileidžiat. Ne!

Komunistams rūpi suniekinėti tuos, kurie siekia Lietuvai laisvės.

Ar nekeista? Kovojava už milijono juodųjų laisvę Rodezijoje, bet 9 milijonai žmonių Pabaltijo valstybėse paliekami vergijoje!

Komunizmo tikslas užvaldyti pasaulį. Į Izraelį atvyksta žydų iš Sovietų Sąjungos. Jų tarpe yra specialiai infiltruotų komunistų. Jie nepalieka Izraelyje, bet vyksta į kitus kraštus komunizmo uždavinių vykdyti.

Imkim aukščiaus minėtą Chodosaitę, kuri emigravo į Izraelį, o atsidūrė Amerikoje! Ar jos imigracija į Izraelį jau nuplovė jos kaltę už jos nusikaltimus Lietuvoje? Rusai siunčia į Izraelį savo agentus ir įpareigoja juos varyti komunizmo propagandą.

Kas kaltas, tas turi būti baudžiamas. Su tuo visiškai sutinku. Bet turi būti **baudžiami ir komunistai nusikaltėliai!**

Sakote, kad kai kurie lietuviai buvo įvelti į žydų ir kitų medžiokles.

Sovietų pastatytas okupuotos Lietuvos valdžios komisaras (ministeris) Antanas Venclova, savo 1971 m. išleistoje knygoje "Vidudienio Vėtra" (psl. 509) rašo, kad jis visame krašte tyrinėjęs tą klausimą ir įsitikinęs, jog niekaip naciams

nepasisėkė įtraukti lietuvių tarnauti nacių nusikaltimuose.

Teisybė, kad naciams kartais pasisėkdavo priversti net žydus prisidėti, pažadant palikti juos gyvus ir pan.

Daug žydų priklausė GPU. Toks Dembo, Finkelšteinas ir kt. sovietų okupacijos laikais buvo inkvizitoriai, pasižymėję nekaltų žmonių kankinimais. Galėjo žinoma, nukentėti ir žydų.

Aplankiau dabar kaltinamą Kaminską Hartforde; jis atrodo lyg mirštąs žmogus, visiškai suvargintas. Kai paklausiau, ar jis kaltas dabar jam priskiriamais kaltinimais, jis atsakė, kad jis niekad nebuvo kaltas.

Tada toje maišatyje įvyko visko. Užventyje, netoli Kražių, grupės žydų, gal pačių Kaminsko skundėjų, ir sovietų kareivių buvo užpultas taikos teisėjas P. Liseckas ir ten pat nužudytas. Jo šeima dabar gyvena Amerikoje

Žinau, kad yra išleista didelė knyga apie 1000 metų judaizmą Lietuvoje, bet reikia stebėtis, kad joje nėra nei vieno gero žodžio apie Lietuvą...

Buvęs gynybinis bokštas Kauno miesto sode

Jaun. ltn. A. Stasiukynas

A.A. ALBINAS STASIUKYNAS

Albinas Stasiukynas mirė 1976 m. rugėčio 26 d., gimė 1915 m. gegužės 5 d., Narininkų kaime, Alytaus apskrity. Pradžios mokslą išėjo Krokialaukio pradžios mokykloje ir ją baigė 1927 m. Alytaus gimnaziją baigė 1935 m. Tų pačių metų rudenį įstojo į Karo Mokyklą. Vienų metų stažui atlikti buvo pasiūstas į 3-čią kavalerijos dragūnų pulką Tauragėje. Karo Mokyklą baigė 1938 m. Pakeltas į j. ltn. laipsnį buvo paskirtas į tą patį dragūnų pulką Tauragėje. Atgavus Vilnių, ten persikėlė su pulku ir tarnavo iki pabaigos.

Nulitūdime liko sūnus su šeima, brolis Amerikoje, brolis Lietuvoje ir dvi seserys su šeimomis.

A.A. JONAS VENYS

1977 m. balandžio 17 d., Waldmohro ligonių slaugos namuose, mirė Juozas Venys, V.L.B. Miesau apylinkės sekretorius, "Vytauto Didžiojo" šaulių rinktinės šaulys ir KARIO žurnalo platintojas V. Vokietijoje. Palaidotas balandžio

20 d. Schoenenbergo kaimo kapinėse, vakarinėje Vokietijoje, apie 45 km. nuo Prancūzijos sienos.

Velionis buvo gimęs 1914 m. spalio 24 d., Estijoje. 1919 m. atvyko į Lietuvą. Mokyklą lankė Lukšiuose. Kariuomenėje tarnavo Priešlėktuvinės Apsaugos Rinktinėje puskarininkio laipsniu. Prieš kariuomenės tarnybą ir po jos, dirbo valsčiaus savivaldybės raštinėje. Nuo 1937 m. dirbo Šakių apskr. komendantūroje, mobilizacijos skyriuje. Bolševikams okupavus Lietuvą buvo atleistas, bet vėliau gavo darbą Lukšiuose valsčiaus agronomu. Atėjus vokiečiams, buvo Lukšių valsčiaus sekretorius, vėliau Eišiškėse apskrities valdybos raštinės vedėju.

1944 m. pasitraukė Vokietijon, kur tarnavo kariuomenėje. Danijoje buvo anglų karo nelaisvėje. Nuo 1947 m., su trumpa pertrauka, iki mirties tarnavo Labor Service daliniuose prie US Armijos. Jis dirbo Frankfurte, Darmstate, Schwetzingene, Pirmasens ir paskutiniu laiku Miesau, kur ilgiausiai buvo išdirbęs.

J. Venys buvo veiklus ir susipratęs

lietuvis, visur prisidėdamas prie lietuviškos veiklos. Jis buvo kelių V.L.B. apylinkių sekretoriumi, arba kasininku ir galiausiai Miesau apylinkėje. Du kartus buvo V.L.B. Tarybos Rinkimų Komisijos sekretoriumi. Prenumeravo visą eilę lietuviškų laikraščių, bei juos rėmė aukomis ir turėjo didelį kiekį lietuviškų knygų, be to, kartais ir pats parašydavo, ypač į "Kari".

Laidojimo apeigas atliko kun. B. Liubinas, savo pamoksle suminėjęs velionio trumpą gyvenimo biografiją. Po religinių apeigų, ant karsto užpylė, neseniai atvežtos iš Lietuvos lietuviškos žemės. Į paskutinę poilsio vietą palydėjo V.L.B. valdybos pirmininkas Jurgis Barasas, Miesau US Army Depot Commander plk. Adams, gana didokas būrys tautiečių ir svetimtaučių, su kuriais velionis tarnaudamas LS daliniuose bendradarbiavo. Atsisveikinimo žodį tarė dr. Stasys Seireika ir Miesau apyl. pirmininkas Algimantas Daubaris. Buvo padėta apie 20 vainikų ir gėlių puokščių. Po laidotuvių dauguma tautiečių susirinko į bažnyčią, kur kun. B. Liubinas atlaikė gedulingas šv. mišias už velionio sielą.

Juozas Nevulis

Atsargos karių šventė Montrealyje

Šventė prasidėjo 11 val., pamaldomis Aušros Vartų parapijos bažnyčioje kovo 27 d. Iškilmingas mišias už mirusius skyriaus narius atšauvo parapijos klebonas Tėvas J. Kubilius, SJ, per pamokslą primindamas, kad lietvis karys, kur jis bebūtų, visuomet yra įsipareigojęs būti tėvynės sargyboje.

Lietuvių Karių Veteranų Sąjungos "Ramovė" Montreolio skyrius buvo įsteigtas prieš švidešimt metų. Per tą laikotarpį keturi skyriaus nariai jau iškeliavo į amžinybę.

Besirengiant metiniam susirinkimui, pagerbiant mirusius v-bos pirmininko iniciatyva ir buvo užprašytos mišios. Pamaldose ramovėnai dalyvavo su skyriaus vėliava, prie kurios stovėjo garbės sargyba. Švenčiant šią nepaprastą skyriaus veiklos dvidešimtmečio šventę, tuo pačiu buvo prisiminti mirę ginklo draugai.

Po pamaldų, "L.K. Mindaugo" šaulių kuopos būstinėje (kuri randasi parapijos salėje), įvyko metinis skyriaus narių susirinkimo posėdis. V-bos p-kas Pr. Keturka posėdį atidarė 12:15 val. Susikaupimo minute buvo pagerbti likimo nublokšti toli nuo tėvynės mirę skyriaus nariai ir už Lietuvos laisvę žuvę kariai.

Į darbo prezidiumą buvo išrinktas J. Šiaučiulis pirmininku ir P. Gabrys sekretorium. Praėjusių metų susirinkimo protokolą perskaitė P. Gabrys — protoko-

las buvo priimtas. Po to sekė v-bos pirmininko pranešimas iš metinės skyriaus veiklos. Kontrolės komisijos aktą perskaitė R. Simaniūkštis. Kadangi pranešimai buvo trumpi ir aiškūs — tai dėl pranešimų ir nebuvo diskusijų.

Buvę valdyboje, p-kas Pranas Keturka, vicepirm. Bronius Bagdžiūnas, išdėninkas Aug. Kalvaitis ir sekretorius P. Gabrys, kontrolės komisijoje — R. Simaniūkštis ir A. Žiukas, visi vienbalsiai susirinkimo buvo perrinkti sekančiam, pagal naują Sąjungos Statutą, vienu ketų kadencijai.

Pasikeitus mintimis dėl artėjančio skyrių atstovų suvažiavimo Čikagoje, š.m. gegužės 28-30 d.d., susirinkimo posėdis ir buvo baigtas. Po to sekė kuklios vaišės, suorganizuotos skyriaus pirmininko.

P. G.

LAIŠKAI KARIUI

Prisiunčiu Tamstoms šiek tiek pavėluotą prenumeratos mokesčių už 1977 m. ir kuklią 5 dol. auką. Redakcijai ir administracijai geriausios sekmės ir ryžto aukojantis ir savanoriškai dirbant taip svarbų lietuviybės išlaikymui darbą — leidžiant ir išore malonų ir turiniu brandų "Kari". Linkėjimai gediminėnams ir jų šeimoms!

Viso geriausio

Jonas Abraitis

"Kario" žurnalo redaktoriui,
Prašau šį LKVS "Ramovės" Čikagos skyriaus metinio susirinkimo prezidiumo patikslinimą įdėti sekančiame "Kario" numeryje.

Iš anksto dėkoju

A. Repšys

Susirinkimo Prezidiumo
Sekretorius

Patikslinimas

Tamstos redaguojamo "Kario" žurnalo š.m. 3 nr. 119-120 psl. buvo LKVS "Ramovės" Čikagos skyriaus narių metinio susirinkimo aprašymas. Aprašymas yra netikslus ir tendencingas, nes aprašyti tokie dalykai, kokie susirinkime visai nebuvo minimi, ir nutylėti kai kurie esminiai susirinkimo nutarimai, kurie rašiniai yra nepageidaujami. Tą aprašymą yra pasirašęs kažkoks J. Kastytis, kurio visai nėra skyriaus narių sąraše. Tai matyt yra to rašeivos slapyvardė. Tačiau, jei korespondentas nepasirašo savo tikros pavardės, o slepiasi už slapyvardės, tai reiškia — jis bijo atsakingumo už savo tendencingą rašinį bei tiesos iškreipimą. Štai tie korespondencijos netikslumai:

1. Korespondentas rašo, kad susirinkimo darbotvarkė buvo priimta be pakeitimų. Tai nevisai tikslu, nes vienas punktas (Klaipėdos krašto atdavavimo paskaita) buvo nukeltas į pabaigą.

2. Korespondentas savo aprašyme kalba apie "Ramovės" Čikagos skyriaus veiklos filmą ir klausia kur tas filmas yra. Tokio klausimo susirinkime visai nebuvo keliamas. Bet buvo iškeltas klausimas, kur yra skyriaus albumas. Tas albumas yra Laisvės Kovų muziejuje, Čikagoj. Taigi, susirinkime buvo kalbėta apie albumą, o slapukas "Kastytis" ieško filmo!

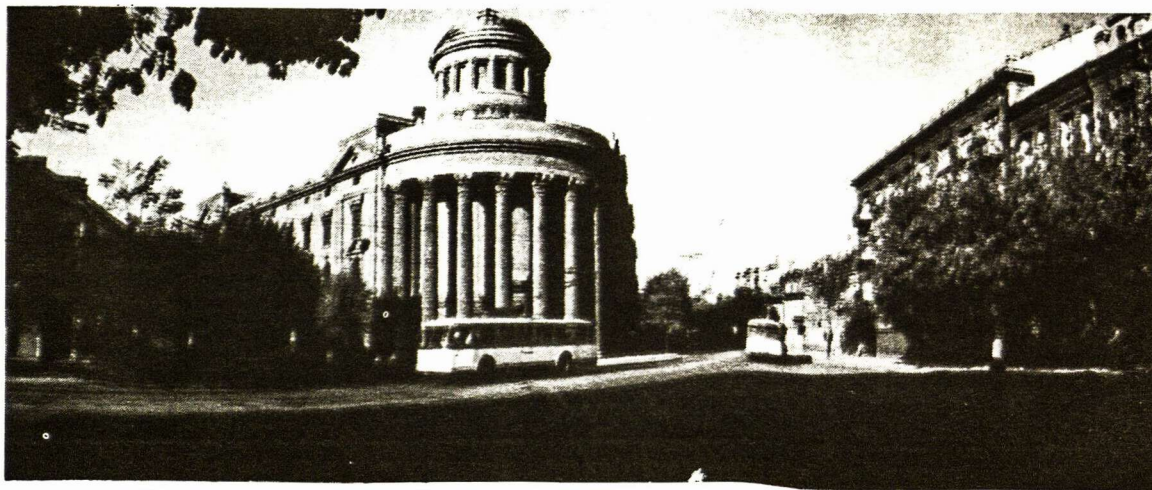
3. "Kastyčio" aprašyta demonstracija prie Jaunimo Centro dėl demonstravimo Lietuvoj pagamintų filmų mūsų krašto aneksavimo 35 metų sukakties proga, yra netiksliai ir tendencingai atvaizduota. Tai galima patikrinti rekorderio juostelėj, nes visa susirinkimo eiga buvo užrekorduota.

4. Susirinkime buvo iškeltas klausimas apie demonstravimą iš okuototos Lietuvos atgabentų filmų. Skyriaus narių susirinkimas didele balsų dauguma nutarė, kad tokie filmai lietuvių institucijų bei organizacijų patelpose neturi būti demonstruojami. Pažymėtina, kad "J. Kastytis" apie šį svarbų Čikagos ramovėnų nutarimą sąmoningai nutylėjo!

Daugelis kitų, susirinkimo aprašyme esančių išvedžiojimų, tėra rašeivos asmeniškios mintys, apie kurias susirinkime visai nebuvo kalbama.

Mums atrodo, kad tokia netiksliai ir kiršinanti slapuko korespondencija iš viso neturėjo "Kary" rasti vietos.

Susirinkimo prezidiumas

Kaunas — Filharmonija

Pavasaris Vilniuje (nuo Bekešo kalno)

Įvairių autorių straipsniai skelbiami KARYJE nevisada reiškia redakcijos ar leidėjų nuomonę • KARYS išleidžiamas kiekvieno mėnesio pradžioje. Jam skiriami straipsniai turi pasiekti redakciją nemažiau dvi savaites prieš išleidimą. Rankraščiai redakcijoje nesaugomi • Keisdami adresą nedelsdami praneškite KARIUI, pažymėdami naująjį ir senąjį adresą • Čekius, arba "Money Order" adresuoti tik "KARYS" vardu, — ne "Warrior" ar kt.